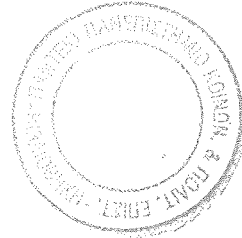

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

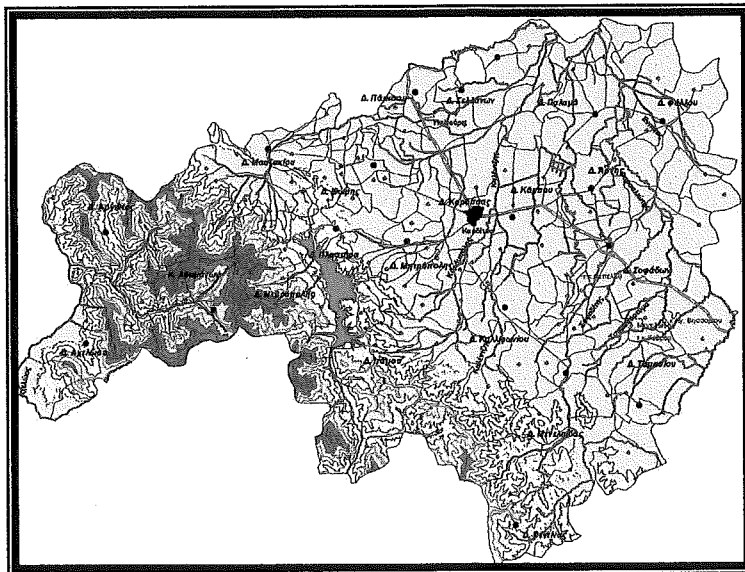
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ**

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΘΗΝΑ, 2002

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	4
1.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.....	4
1.2. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.....	7
1.3. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	11
1.4. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ.....	12
1.5. ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	16
2. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	21
2.1. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	21
2.2. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.....	28
2.3. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ.....	34
2.4. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΑΜΒΑΚΟΣ.....	36
2.5. «ΔΗΜΗΤΡΑ».....	37
2.6. ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟΙ ΤΩΝ ΟΤΑ.....	37
3. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΑ (ΓΕΩΡΓΙΚΑ) ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ.....	38
3.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	38
3.1.1. ΓΕΩΡΓΙΑ.....	38
3.1.2. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ.....	44
3.1.3. ΔΑΣΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	45
3.2. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	47
3.2.1. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ.....	47
3.2.2. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	47
3.3. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.....	47
3.3.1. ΔΙΑΦΩΡΩΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....	48
3.3.2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΖΩΪΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	50
3.3.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΑΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	52
3.3.4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	53
3.4. ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	55
4. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ Β' ΚΠΣ.....	60
4.1. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 950/97 ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.....	60
4.2. ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ - ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 2520/97 - ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.....	65
4.3. LEADER II ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.....	69
4.3.1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER II.....	69
4.3.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	70
4.3.3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	71
4.3.4. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	75
4.3.5. ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	75
4.3.6. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ / ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΑΝΤΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	78
4.3.7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ.....	79
5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΜΨΥΧΩΣΗΣ – ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ – ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ – ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	81
5.1. Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	81
5.2. ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ.....	82
5.3. ΕΜΨΥΧΩΣΗ.....	83
5.4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ.....	85
5.5. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ.....	86
5.5.1. Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ – Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ.....	87
5.5.2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.....	88
5.5.3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ.....	90
5.5.4. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....	96

6. ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΕ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.	100
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	106
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117

1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

1.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η περιφέρεια Θεσσαλίας, στην οποία ανήκει ο νομός Καρδίτσας, βρίσκεται σε γεωγραφικά κεντρικό σημείο στον Ελληνικό χώρο. Η συνολική έκταση της περιφέρειας ανέρχεται σε 14.130 τ.χλμ που αντιστοιχεί στα 10,6% της συνολικής έκτασης της χώρας, ενώ ο πληθυσμός της το 1981 είναι 734.846 άτομα που αντιστοιχούν στο 7,2% του Ελληνικού πληθυσμού. Ο πίνακας 1 (επόμενη σελίδα) περιλαμβάνει μια σειρά από βασικά στοιχεία που αφορούν την περιφέρεια.

Η περιφέρεια Θεσσαλίας, με κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα την κεντρική γεωγραφική θέση και τους φυσικούς πόρους, ανήκει στις σχετικά αναπτυγμένες Ελληνικές περιφέρειες, θεωρούμενη συνολικά. Το ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν κατά κεφαλήν (σε τρέχουσες τιμές 1991) ανέρχεται στο 92,3% του ακαθάριστου κατά κεφαλήν εισοδήματος της χώρας:

Η Θεσσαλία βρίσκεται στην τρίτη θέση της κατάταξης όσον αφορά το συνολικό δείκτη περιφερειακών ανισοτήτων και στην τέταρτη όσον αφορά το ΑΠΠ κατά κεφαλή και αυτή η τοποθέτηση δικαιολογεί το χαρακτηρισμό της ως σχετικά αναπτυγμένης. Πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι βρίσκεται κάτω από το μέσο όρο της χώρας. Επομένως, η θέση της δεν υποδηλώνει σαφώς μια με απόλυτους όρους υψηλή ανάπτυξη αλλά είναι συνάρτηση του συνολικού σχήματος ανισοτήτων της Ελληνικής περιφερειακής οργάνωσης.

Πίνακας 1. Βασικά στοιχεία για την περιφέρεια Θεσσαλίας

	Μονάδα μέτρησης	Περιφέρεια	Χώρα	Περιφ. ως % χώρας
Φυσικοί Πόροι				
Συνολική έκταση	km ²	13.929	131.990	10,6
Έκταση Γεωργικής γης	km ²	4746	38.564	12,3
Διάρθρωση γεωργικής γης				
Πεδινή	%	67,7	55,5	
Ημιορεινή	%	15,9	25,1	
Ορεινή	%	16,4	19,4	
Σύνολο	%	100	100	
Αρδευόμενη έκταση ως % της Καλλιεργούμενης	%	36,4	26,0	

Δημογραφικά χαρακτηριστικά				
Πληθυσμός 1991	χιλιάδες	733,6	10.242,0	7,1
Μεταβολή πληθυσμού 1981-1991	%	-0,4	0,4	
Πυκνότητα πληθυσμού 1991	άτομ/km ²	50,0	74,0	
Ποσοστό αστικοποίησης 1981		5,4	5,1	
Ποσοστό αστικοποίησης 1991	%	46,2	58,7	
Εργατικό δυναμικό				
Εργατικό δυναμικό 1991	χιλιάδες	261,8	3.675,3	7,1
Διάρθρωση απασχόλησης 1991				
Πρωτογενής τομέας	%	47,6	29,1	
Δευτερογενής τομέας	%	24,2	30,5	
Τριτογενής τομέας	%	28,2	40,4	
Σύνολο	%	100,0	100,0	

Πηγές: ΕΣΥΕ

Από την άλλη πλευρά, η θέση της περιφέρειας στο γενικότερο Κοινοτικό πλαίσιο, που η σημασία της είναι προφανής ενόψει της επιταχυνόμενης Ευρωπαϊκής ενοποίησης, προσδιορίζεται από τη συνολικά χαμηλή θέση της Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το σύνολο των Ελληνικών περιφερειών είχε ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά κεφάλη μικρότερο του 60-65% του μέσου Κοινοτικού (=100), κάτι που τις κατέτασσε στη χαμηλότερη βαθμίδα των Ευρωπαϊκών περιφερειών από άποψη ανάπτυξης. Η Θεσσαλία, ειδικότερα, είχε επιδόσεις ανάλογες με αυτές των πιο καθυστερημένων Ευρωπαϊκών περιφερειών: 38% του μέσου κοινοτικού ΑΕΠ/κατά κεφαλή και ανώτερο μόνο μιας μη Ελληνικής περιφέρειας της ΕΟΚ, της Καλαβρίας (Ιταλία) (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 1981: Πίνακας 5). Το γεγονός ότι η εξέλιξη των Ελληνικών αναπτυξιακών μεγεθών κατά την μετέπειτα περίοδο (δεκαετία του '80) ήταν δυσμενέστερη από αυτή των υπολοίπων χωρών της ΕΟΚ σημαίνει ότι η συγκριτική αυτή υπανάπτυξη όχι μόνο δεν έχει μειωθεί αλλά έχει αυξηθεί, τουλάχιστον σε επίπεδο εθνικών χωρικών ενοτήτων. Η διαφοροποίηση των ρυθμών ανάπτυξης, γεωγραφικά και διαχρονικά, είναι ενδεικτική:

Πίνακας 2. Η εξέλιξη της διεθνούς θέσης της Ελλάδας όσον αφορά τους ρυθμούς ανάπτυξης

	1960-73	1973-75	1975-79	1979-81	1982	1987
Ελλάδα	7,7	1,1	5,1	0,6	-0,2	-0,7
Σύνολο ΕΟΚ	5,3	0,7	3,6	0,7	0,6	2,2
Σύνολο ΟΟΣΑ	5,0	0,3	4,0	1,2	-0,6	2,5

Το ενδεχόμενο να υπάρχει μια κάπως λιγότερο δυσμενής εξέλιξη της Θεσσαλίας σε σχέση με το σύνολο της χώρας όσον αφορά τη διεθνή της θέση, οφείλεται στο γεγονός ότι η περιφέρεια τείνει να βελτιώσει τη σχετική της θέση στο εσωτερικό της

Ελλάδας. Ένα σύνθετο μοντέλο πληθυσμικών προβλέψεων έχει οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι αναμένεται μια μικρή αύξηση του πληθυσμιακού βάρους της Θεσσαλίας στον εθνικό πληθυσμό, από 7,1% το 1981 σε 7,3% το 2000 (Γλυτσός 1988: Πίνακας 34). Η δημογραφική αυτή εξέλιξη θα υποστηριχθεί από μια αύξηση του ενεργού πληθυσμού σαφώς μεγαλύτερη από την μέση εθνική: 10,6% στη Θεσσαλία έναντι 8,6% στο σύνολο της χώρας (στο ίδιο: Πίνακας 40).

Ο αναπτυξιακός δυναμισμός της περιφέρειας έχει γίνει σαφής ήδη από την δεκαετία του '70, όταν παρουσίασε τη δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση του ΑΠΠ κατά κεφαλή μετά την Κρήτη, με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (σταθερές τιμές 1970) 4,4%, έναντι 3,2% στο σύνολο της χώρας (στο ίδιο: Πίνακας 57).

Το ΣΠΑ Θεσσαλίας επισημαίνει επίσης, πιο πρόσφατα, τη γρήγορη οικονομική ανάπτυξη της περιφέρειας και την αναβάθμιση της θέσης της όσον αφορά το ΑΠΠ (ΣΠΑ 1989: 1, 7). Ωστόσο, στο τελευταίο επισημαίνεται και το ενδεχόμενο δημιουργίας προβλήματος ανεργίας στο εγγύς μέλλον, λόγω κυρίως της μεγάλης συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στην απασχόληση.

Από άποψη διάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος, σημαντική ποσοστιαία συμμετοχή (ιδίως στο δυτικό τμήμα της περιφέρειας) και ταυτόχρονα δυναμισμό παρουσιάζει ο πρωτογενής τομέας (κυριότερα προϊόντα: βαμβάκι, σιτάρι, ελαιόλαδο, καπνός, κρέας, ζαχαρότευτλα, λαχανοκομικά), στον οποίο η περιφέρεια έχει ισχυρά σημεία και συγκριτικά πλεονεκτήματα (Επιτροπή ΕΚ 1990: 31, ΣΠΑ 1989: 1). Ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει επίσης ανάπτυξη, ιδιαίτερα στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα, το Βόλο και τη Λάρισα. Οι κυριότεροι κλάδοι είναι η κλωστοϋφαντουργία, η βιομηχανία γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής, η βιομηχανία βαμβακιού και ενδυμάτων, η χαρτοβιομηχανία, η υποδηματοποιία, η βιομηχανία μηχανολογικού εξοπλισμού κλπ. (στο ίδιο: 31). Αντίθετα περιορισμένη είναι η ανάπτυξη του τουρισμού, που εντοπίζεται στα νησιά και σε συγκεκριμένες ζώνες στο εσωτερικό της περιφέρειας και κυρίως στο Βόλο-Πήλιο.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της περιφέρειας, εξάλλου, είναι η ύπαρξη σημαντικών ενδο-περιφερειακών διαφοροποιήσεων. Στο πληθυσμιακό επίπεδο, παρατηρείται αύξηση των νομών Λάρισας και Μαγνησίας -που περιλαμβάνουν και τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, Λάρισα και Βόλο, στασιμότητα του νομού Τρικάλων και μείωση του νομού Καρδίτσας. Στο επίπεδο της παραγωγικής δομής, υπάρχει μια τομή μεταξύ ανατολικής Θεσσαλίας που συγκεντρώνει την κύρια βιομηχανική βάση και δυτικής Θεσσαλίας που αποτελεί αγροτική περιοχή. Στο επίπεδο της τεχνικής υποδομής και του κοινωνικού εξοπλισμού, μια γενικά μάλλον δυσμενής κατάσταση χαρακτηρίζεται επίσης από μια τομή μεταξύ πεδινών περιοχών με λιγότερο αρνητικές

καταστάσεις και ορεινών περιοχών με πάρα πολύ άσχημες συνθήκες, ιδίως στο δυτικό τμήμα της περιφέρειας. Συνολικά, υπάρχουν δύο προβληματικές ζώνες. Η μια εκτείνεται στο Δυτικό και Βόρειο τμήμα της Θεσσαλίας και περιλαμβάνει την Αργιθέα στο Δυτικό τμήμα του νομού Καρδίτσας, το Δυτικό τμήμα της επαρχίας Τρικάλων, το μεγαλύτερο τμήμα της επαρχίας Καλαμπάκας του νομού Τρικάλων και μεγάλο μέρος της επαρχίας Ελασσόνας του νομού Λάρισας. Η άλλη ζώνη εκτείνεται στο Ανατολικό και Νότιο τμήμα της περιφέρειας και περιλαμβάνει τμήμα της επαρχίας Αγιάς του νομού Λάρισας και τμήμα της περιοχής Πηλίου της επαρχίας Βόλου, τμήμα της επαρχίας Αλμυρού και ορισμένα νησιά από τις Βόρειες Σποράδες. Η δεύτερη αυτή ζώνη βρίσκεται πάντως σε σαφώς καλύτερη θέση από την πρώτη από άποψη συνθηκών διαβίωσης, ενώ κατά τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιάσει και αναπτυξιακές τάσεις στη βάση κυρίως του τουρισμού.

1.2. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ο νομός Καρδίτσας, ένας από τους τέσσερις της Θεσσαλίας, βρίσκεται στο Νοτιο-Δυτικό τμήμα της περιφέρειας. Συνορεύει Βόρεια με τους νομούς Τρικάλων και Λάρισας, Δυτικά με το νομό Αρτας, Νότια με τους νομούς Ευρυτανίας και Φθιώτιδας και Νοτιοανατολικά με το νομό Λάρισας. Από τα γεωγραφικά αυτά δεδομένα είναι φανερή η στρατηγική θέση της όσον αφορά την κεντρική ηπειρωτική Ελλάδα.

Με έκταση 2363 χλμ² αποτελεί το 18,8% της περιφέρειας και το 2% της χώρας. Ο πληθυσμός της ήταν το 1991 124.930 άτομα, που αντιπροσώπευαν το 18,0% του πληθυσμού της Θεσσαλίας και το 1,3% του Ελληνικού πληθυσμού.

Η εξάρτηση του πληθυσμού από την γεωργία και την κτηνοτροφία έχει ως αποτέλεσμα ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα υπολείπεται του μέσου όρου της περιφέρειας (αλλά και της χώρας). Ετσι, το μέγεθος αυτό είναι μετά αυτό του νομού Τρικάλων το χαμηλότερο στη Θεσσαλία.

Πίνακας 3. Ακαθάριστο Εθνικό/Τοπικό Προϊόν, 1991 (σε εκατομμύρια δραχ. τρέχουσες τιμές)

Νομός	Σύνολο	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
		Απόλυτο	%	Απόλυτο	%	απόλυτο	%
Λάρισας	267.782	90.314	33,2	70.993	38,9	106.475	36,7
Μαγνησίας	233.099	71.348	26,2	72.481	39,7	89.270	30,8
Τρικάλων	109.779	37.932	14,0	21.150	11,6	50.697	17,5
Καρδίτσας	134.045	72.251	26,6	17.958	9,8	43.836	15,1
Θεσσαλία	744.704	271.844	100,0	182.583	100,0	290.277	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το ίδιο προκύπτει και από την κατάσταση στην απασχόληση καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1991, στο νομό Καρδίτσας ο ενεργός πληθυσμός απασχολείται κατά κύριο λόγο στον πρωτογενή τομέα, τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και ποσοστιαία. Καταλαμβάνει μάλιστα τη δεύτερη θέση μετά το νομό Λάρισας.

Πίνακας 4. Απασχόληση κατά τομέα, 1991

Νομός	Σύνολο	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	%	Απόλυτο	%	Απόλυτο	%	απόλυτο	%
Λάρισας	38,8%	32.506	40,5%	22.015	39,5%	40.685	37,2%
Μαγνησίας	25,8%	11.144	13,9%	17.969	32,2%	34.099	31,2%
Τρικάλων	18,4%	16.526	20,6%	9.490	17,0%	19.018	17,4%
Καρδίτσας	17,1%	20.081	25,0%	6.311	11,3%	15.449	14,1%
Θεσσαλία	100,0%	80.257	100,0%	55.785	100,0%	109.251	100,0%

Πηγή: ΕΣΥΕ

Το βασικότερο φυσικογεωγραφικό χαρακτηριστικό είναι η διαίρεση του χώρου σε δύο σαφώς διαφοροποιημένες ενότητες, μια πεδινή (προς Δ-ΒΔ) και μια ορεινή (προς Δ-ΝΔ) (βλ. επόμενες παραγράφους). Οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν αφορούν μόνο το ανάγλυφο αλλά συνδέονται με έντονες αντιθέσεις επιπέδου και τύπου ανάπτυξης. Οι ορεινές περιοχές, που περιλαμβάνουν περίπου 60 Κοινότητες, έχουν προβληματικό χαρακτήρα, με τα παρεπόμενα τυπικά χαρακτηριστικά των εσωτερικών προβληματικών περιοχών: πληθυσμιακή απογύμνωση, έντονη οικονομική αδυναμία και, ενμέρει, οικολογικά προβλήματα. Η γεωργική ζώνη έχει τελείως διαφορετικό χαρακτήρα, με άξονα ανάπτυξης την εντατική γεωργία και σχετικά αξιόλογες οικονομικές επιδόσεις. Τα χαμηλά μέσα αναπτυξιακά μεγέθη του νομού (βλέπε παραπάνω πίνακα) δεν αντικατοπτρίζουν έτσι τον έντονο δυαδισμό του και ιδίως τον χαρακτήρα του πεδινού τμήματος.

Οι κύριοι περιοριστικοί παράγοντες της ανάπτυξης του νομού σήμερα, σύμφωνα με το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Νομαρχία Καρδίτσας 1989):

- Η μορφολογία του εδάφους, με την παρουσία του συμπαγούς ορεινού και ημιορεινού όγκου στα Δ και ΝΔ, που έχει μια σειρά έμμεσες και άμεσες επιπτώσεις: δυσχέρειες ή και επιβάρυνση του κόστους της κατασκευής έργων υποδομής, πληθυσμιακή αποψίλωση, περιορισμένοι πόροι κλπ.
- Ο μικρός και πολυτεμαχισμένος γεωργικός κλήρος, η έλλειψη αποθηκευτικών χώρων, η μείωση του ζωικού κεφαλαίου, η περιορισμένη ανάπτυξη της δασοπονίας και η ανεπαρκής οργάνωση της εμπορίας των γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων.
- Η έλλειψη επαρκούς αποστραγγιστικού δικτύου και η μη ορθολογική οργάνωση των βοσκοτόπων.

- Οι αποστάσεις από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του συστήματος μεταφορών και η συγκοινωνιακή απομόνωση του νομού προς τα Δ και τα Ν -ιδίως την περίοδο του χειμώνα- που επιβαρύνουν σημαντικά το τελικό κόστος των παραγομένων προϊόντων και την ανταγωνιστικότητά τους.
- Η έλλειψη μονάδων μεταποίησης των βιομηχανικών προϊόντων παρά τη μεγάλη πρωτογενή παραγωγή και την ύπαρξη άνεργου και υποαπασχολούμενου εργασιακού δυναμικού.
- Ο μη καθορισμός στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου ισχυρότερων ειδικών κινήτρων και η έλλειψη βιομηχανικής περιοχής.
- Οι ανεπάρκειες, επενδυτικές και οργανωτικές, του τουριστικού τομέα.

1.3. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στον γεωφυσικό χάρτη του νομού (Πηγή: ΑΝΚΑ) που ακολουθεί στην επόμενη σελίδα, φαίνεται ότι ο νομός περιλαμβάνει δύο τμήματα, ένα πεδινό και ένα ορεινό-ημιορεινό. Το πεδινό τμήμα καλύπτει σχεδόν τη μισή έκταση του νομού (47,7%), ενώ η υπόλοιπη είναι ορεινή (44,0) και ημιορεινή (8,3%). Το ορεινό-ημιορεινό τμήμα (περιοχή Αγράφων-Αργιθέας) διαιρείται περαιτέρω σε τρεις υποενότητες, μια ημιορεινή (περιοχή λίμνης Ταυρωπού) και δύο καθαρά ορεινές (περιοχή Αγράφων-Μουζακίου και περιοχή Σμοκόβου). Ο φυσικο-γεωγραφικός αυτός δυαδισμός συνδέεται με μια διπλή ένταξη του νομού σε ευρύτερες γεωγραφικές ζώνες. Το πεδινό τμήμα, προς τα Β και ΒΑ του νομού, αποτελεί τμήμα της μεγάλης Θεσσαλικής πεδιάδας. Το ορεινό τμήμα, προς τα Δ και Ν του νομού, αποτελεί τμήμα του ορεινού όγκου της Πίνδου. Οι δυσπρόσιτες ορεινές περιοχές αποκόπτουν το νομό (και ειδικά το πεδινό τμήμα του που παρουσιάζει τις μεγαλύτερες πληθυσμιακές και οικονομικές συγκεντρώσεις) από τη Δυτική Ελλάδα (Ηπειρο).

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Πίνδος δεν διασχίζεται από κάποιο ποτάμι (και άρα κοιλάδα) σε κατεύθυνση Α-Δ. Αντίθετα, ο νομός περιλαμβάνει ορισμένα ποτάμια με ροή από Ν προς Β, από τα οποία κυριότερα είναι ο Καλέτζης, ο Φαρσαλίτης και ο Σοφαδίτης, που χύνονται στον Ενιππέα ποταμό και μέσω αυτού στον Πηνειό. Στα ποτάμια του νομού συγκαταλέγεται επίσης και ο Αχελώος, ο οποίος αποτελεί το φυσικό του όριο με την Αρτα, καθώς και ο παραπόταμός του Μέγδοβας με τα νερά του οποίου κατασκευάστηκε η τεχνητή λίμνη Πλαστήρα κατά τη δεκαετία 1950 - 1960.

1.4. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ο σημερινός πληθυσμός το Ν. Καρδίτσας ανέρχεται, σύμφωνα με την Απογραφή του 1991, σε 126.498 άτομα (στοιχεία της ΕΣΥΕ, Δ/ση Απογραφών). Σε σχέση με το 1981 διαπιστώνεται έτσι μια μικρή πληθυσμιακή αύξηση ίση με 1,25%. Πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι την ίδια περίοδο, ο πληθυσμός της Θεσσαλίας αυξήθηκε κατά 5,11% και της χώρας κατά 5,37%. Επομένως, η αύξηση στο νομό παραμένει περιορισμένη και με συγκριτικούς όρους δεν υποδηλώνει κάποιο ιδιαίτερο δυναμισμό, αποτελεί μάλλον μια εκδήλωση του γενικότερου φαινομένου της πληθυσμιακής ανάκαμψης της Ελληνικής περιφέρειας κατά τα τελευταία 10-15 χρόνια και λιγότερο ένα προϊόν ενδογενών διεργασιών. Μια πληθυσμιακή αύξηση αυτής της τάξεως δεν καλύπτει άλλωστε και το σύνολο της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, κάτι που δείχνει ότι σε μέρος τουλάχιστον της προηγούμενης δεκαετίας υπήρξε μεταναστευτική εκροή.

Πίνακας 5. Πληθυσμιακές εξελίξεις του Ν. Καρδίτσας, της Θεσσαλίας και της χώρας

	Ν. Καρδίτσας	Θεσσαλία	Ελλάδα
Πληθυσμός 1951	138.786	624.342	7.632.801
Πληθυσμός 1961	152.543	639.927	8.388.553
Μεταβολή 1951 - 1961	+ 9,91%	+ 10,5%	+ 9,9%
Πληθυσμός 1971	133.018	660.986	8.768.372
Μεταβολή 1961 - 1971	- 12,30%	- 4,4%	4,5%
% πληθυσμού της Θεσσαλίας	20,1%		
Πληθυσμός 1981	124.930	695.654	9.739.589
Μεταβολή 1971 - 1981	- 6,61%	+ 5,2	+ 11,1%
% πληθυσμού Θεσσαλίας	17,8%		
Πληθυσμός 1991	126.498	731.230	10.264.156
Μεταβολή 1981 - 1991	+ 1,25%	+ 5,1%	+ 5,4%
% πληθυσμού Θεσσαλίας	17,3%		

Στοιχεία: ΕΣΥΕ

Οι συγχρονικές αυτές εκτιμήσεις αποκτούν διαχρονική διάσταση αν εξετασθεί η πληθυσμιακή εξέλιξη του νομού κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου (βλ. τον παραπάνω πίνακα). Υπάρχει από αυτή την άποψη μια πορεία τυπική των προβληματικών περιοχών της Ελλάδας. Στη δεκαετία του '50 παρατηρείται αύξηση αρκετά σημαντική, αλλά που παρατηρήθηκε στην ίδια περίοδο και σε άλλες επαρχιακές περιοχές που αργότερα παρουσίασαν μείωση. Πράγματι, την επόμενη δεκαετία (1961-1971) ο νομός καταρρέει πληθυσμιακά και οι απώλειες επερκαλύπτουν τα κέρδη της προηγούμενης δεκαετίας. Η μείωση συνεχίζεται με μικρότερους ρυθμούς και κατά τη δεκαετία του '70. Από μια άποψη η εξέλιξη κατά την περίοδο αυτή είναι πιο δυσμενής από την προηγούμενη: ενώ σε εκείνη ο

περιφερειακός χώρος υποχωρούσε συνολικά, στην περίοδο 1971 - 1981 η μείωση συνέχίζεται με μικρότερους ρυθμούς και κατά τη δεκαετία του '70. Από μια άποψη η εξέλιξη κατά την περίοδο αυτή είναι πιο δυσμενής από την προηγούμενη: ενώ σε εκείνη ο περιφερειακός χώρος υποχωρούσε συνολικά, στην περίοδο 1971 - 1981 η μείωση περιορίστηκε σε 15 μόνο νομούς, μεταξύ των οποίων και στο Ν. Καρδίτσας. Γίνεται επομένως σαφές ότι δεν πρόκειται πλέον για έκφραση ενός γενικότερου φαινομένου αλλά για γεωγραφικά εντοπισμένο πρόβλημα, κάτι που σημαίνει ότι ο νομός αποτελεί εν δυνάμει τμήμα των προβληματικών περιοχών της Ελλάδας. Η κατάσταση αυτή αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι η συμμετοχή του πληθυσμού του νομού στον πληθυσμό της Θεσσαλίας μειώνεται συνεχώς.

Στο πλαίσιο αυτής της διαχρονικής εξέλιξης η πληθυσμιακή αύξηση μεταξύ 1981 και 1991 σχετικοποιείται ακόμα περισσότερο, άλλωστε, το ποσοστό του νομού στον πληθυσμό της Θεσσαλίας εξακολουθεί να μειώνεται ενώ η αύξηση που παρατηρήθηκε είναι η μικρότερη μεταξύ των τεσσάρων νομών της περιφέρειας. Η ύπαρξη του προβλήματος επισημαίνεται και από τη δυσμενή εξέλιξη της πυραμίδας ηλικιών. Το ποσοστό των άνω των 64 ετών αυξήθηκε έτσι σημαντικά κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ενώ το ποσοστό των κάτω των 14 ετών μειώθηκε. Είναι σαφές ότι η πυραμίδα είναι τόσο παραμορφωμένη ώστε οι δημογραφικές προοπτικές και ειδικότερα η γεννητικότητα παραμένουν ως σήμερα δυσμενείς:

Ομάδες ηλικιών	1951	1961	1971	1981
0- 14	35,0%	32,0%	29,0%	24,9%
64 και άνω	6,0%	6,7%	19,2%	19,4%

Με δεδομένες πάντως τις παραπάνω παρατηρήσεις, αποτελεί μια σχετική βελτίωση το γεγονός ότι ο νομός έπαψε κατά τη δεκαετία του '80 να ανήκει στην ομάδα των περιοχών που παρουσιάζουν καθαρή πληθυσμιακή μείωση, ομάδα στην οποία σήμερα συμμετέχουν 10 νομοί ενώ στην προηγούμενη περίοδο 15. Το γεγονός ότι, παρά τη γενική ανάκαμψη της περιφέρειας (και την ουσιαστική καθήλωση της Αθήνας) ο αριθμός των νομών αυτών δεν μειώθηκε σημαντικά δείχνει τις δυσκολίες έστω και σχετικής αποσύνδεσης από την πληθυσμιακή προβληματικότητα, από τη στιγμή που αυτή ξεπερνάει ένα κατώφλιο συσσωρευτικής αναπαραγωγής ή έστω και οριακή έξοδο του Ν. Καρδίτσας από το φαύλο αυτό κύκλο δείχνει ότι υπάρχουν στην περιοχή παράγοντες στους οποίους μπορεί να στηριχτεί μια αναπτυξιακή δυναμική.

Στο σημείο αυτό αξίζει να παρουσιαστεί μια πιο λεπτομερής ανθρωπογεωγραφική ανάλυση μέσα από το Πιλοτικό Πρόγραμμα INETA.

Τα στοιχεία και οι εκτιμήσεις ομαδοποιήθηκαν σε επίπεδο Αναπτυξιακών Συνδέσμων/Γεωγραφικών Ενοτήτων (Βλ. 1.5 Οικιστικό Δίκτυο) και παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 6. Πληθυσμός 1981 και 1991 των Αναπτυξιακών Συνδέσμων του Ν. Καρδίτσας.

Αναπτυξιακός Σύνδεσμος	Έτος 1981		Έτος 1991		Μεταβολή 1981-1991
	Πληθυσμός	% στον πληθυσμό του νομού	Πληθυσμός	% στον πληθυσμό του νομού	
1	40.024	32,04	44.957	35,54	12,33
2	15.124	12,11	15.504	12,26	2,51
3	9.302	7,45	9.727	7,69	4,57
4	10.138	8,11	9.866	7,80	- 2,68
5	7.728	6,19	8.376	6,62	8,59
6	4.380	3,51	4.390	3,47	0,23
7	4.548	3,64	4.316	3,41	-5,10
8	3.940	3,15	3.680	2,91	-6,60
9	4.370	3,50	3.645	2,88	-16,59
10	6.530	5,23	4.187	3,31	-35,88
11	3.602	2,88	3.229	2,55	-10,36
12	3.776	3,02	3.780	2,99	0,11
13	1.718	1,38	1.572	1,24	-8,50
14	1.325	1,06	1.226	0,97	-7,47
15	844	0,68	443	0,35	-47,51
16	7.590	6,08	7.600	6,01	0,13
Σύνολο Νομού	124.939	100,00	126.498	100,00	1,25

Ενα πρώτο συμπέρασμα από την αναγνώριση του πίνακα είναι η ύπαρξη πολύ σημαντικών διαφορών πληθυσμιακής δυναμικής μεταξύ των 16 ΑΣ του νομού. Με το κριτήριο αυτό διαμορφώνονται τρεις ομάδες Συνδέσμων.

- Τέσσερις Σύνδεσμοι παρουσιάζουν αύξηση πληθυσμού μεγαλύτερη από το μέσο όρο αύξησης του νομού: οι ΑΣ 1, 2, 3 και 5. Τα ποσοστά αύξησης των δυναμικών αυτών συνδέσμων είναι πολύ υψηλά και οι τιμές τους είναι από δύο μέχρι δέκα φορές μεγαλύτερες από το μέσο όρο (κυμαινόμενα από +2,51% έως +12,33%).
- Τρεις Σύνδεσμοι παρουσιάζουν οριακή αύξηση πληθυσμού -όχι μόνο μικρότερη από το μέσο όρο του νομού αλλά τόσο ασήμαντη (μεταξύ +0,11% και +0,23%) που ουσιαστικά ισοδυναμεί με στασιμότητα.
- Οι υπόλοιποι εννέα Σύνδεσμοι παρουσιάζουν μείωση πληθυσμού, που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι μεγάλη και μερικές φορές Θεαματική. Τα ποσοστά μείωσης κυμαίνονται από -2,68% μέχρι -47,51%(!).

Η πρώτη και η τρίτη από τις ομάδες αυτές είναι γεωγραφικά συνεχόμενες. Συγκροτούν επομένως ευρύτερες ζώνες, πληθυσμιακού δυναμικού στην πρώτη περίπτωση και προβληματικότητας στη δεύτερη, στο εσωτερικό του νομού. Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από διάσπαρτους ΑΣ και οι τρεις ωστόσο είναι σε επαφή με την ομάδα των δυναμικών Συνδέσμων. Σε τελική ανάλυση, επομένως, δημιουργείται ένα διζωνικό σχήμα: μια ζώνη πληθυσμιακής κατάρρευσης στα δυτικά και νότια του νομού και μια ζώνη πληθυσμιακής αύξησης στα βορειοανατολικά και ανατολικά. Η τελευταία ζώνη είναι διαρθρωμένη περαιτέρω, περιέχουσα δύο συνιστώσες, μια σαφώς δυναμική (με γενικά πιο κεντρική χωροθέτηση) και μια σχεδόν στάσιμη (με δύο "συνοριακούς" ΑΣ και έναν κεντρικό, τον ΑΣ 16 που ενδεχομένως υφίσταται τις συνέπειες της άμεσης επαφής και του ανταγωνισμού της πόλης της Καρδίτσας.

Αντίθετα, η προβληματική ζώνη δεν εμφανίζει μια τόσο σαφή εσωτερική υποδιαίρεση, αν και χαρακτηρίζεται επίσης από ένα ευρύ φάσμα αρνητικών τιμών: αν οι πιο χαμηλές τιμές εντοπίζονται σε σαφώς ορεινούς Συνδέσμους (τους ΑΣ 15 και 10), πολύ ορεινοί, γεωγραφικά και συγκοινωνιακά απομονωμένοι Σύνδεσμοι όπως οι ΑΣ 13 και 14 εμφανίζουν σχετικά μικρότερη μείωση. Οι διαφοροποιήσεις αυτές όμως δεν υποδηλώνουν μικρότερη προβληματικότητα αλλά ενδεχομένως ακόμα μεγαλύτερη, γιατί κατά βάση αντικατοπτρίζουν το γεγονός ότι ορισμένες απομακρυσμένες ορεινές περιοχές έχουν υποστεί μια τόσο μακροχρόνια και συνεχή πληθυσμιακή αφαίμαξη που σήμερα δεν υπάρχουν πλέον επαρκή αποθέματα για μια περαιτέρω θεαματική πτώση του πληθυσμού.

1.5. ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ο πληθυσμός του νομού Καρδίτσας κατανέμεται πλέον σε 21 ΟΤΑ (Καποδιστριακούς Δήμους) οι οποίοι περιλαμβάνουν 144 Δημοτικά Διαμερίσματα (Αναλυτικά Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) όπως φαίνεται και από τον χάρτη της επόμενης σελίδας (Πηγή: ΑΝΚΑ). Από τους Δήμους, οι τρεις είναι πεδινοί (Καρδίτσα, Σοφάδες και Παλαμάς) ενώ ο τέταρτος είναι ημιορεινός (Μουζάκι). Από τα Δημοτικά Διαμερίσματα, 74 είναι πεδινά, 5 ημιορεινά και 61 ορεινά

Στο νομό έχουν οριοθετηθεί 16 Γεωγραφικές Ενότητες, που περιλαμβάνουν το σύνολο των Κοινοτήτων του νομού. Σε 12 Γεωγραφικές Ενότητες έχουν ιδρυθεί ισάριθμοι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι. Δεν έχουν ιδρυθεί Σύνδεσμοι στις εξής Γεωγραφικές Ενότητες: 4, 13, 14 και 15. Οι Ενότητες αυτές ανήκουν στο ορεινό όγκο της Αργιθέας και η μη προώθηση Συνδέσμων σε αυτές έχει αμφίδρομη σχέση με τον προβληματικό χαρακτήρα της περιοχής (αν και όχι συμμετρική η προβληματικότητα προηγείται σαφώς, τόσο χρονικά όσο και από άποψη αιτιακή).

Η κατανομή των οικισμών του νομού κατά τάξη μεγέθους στα έτη 1981 και 1991 έχει ως εξής:

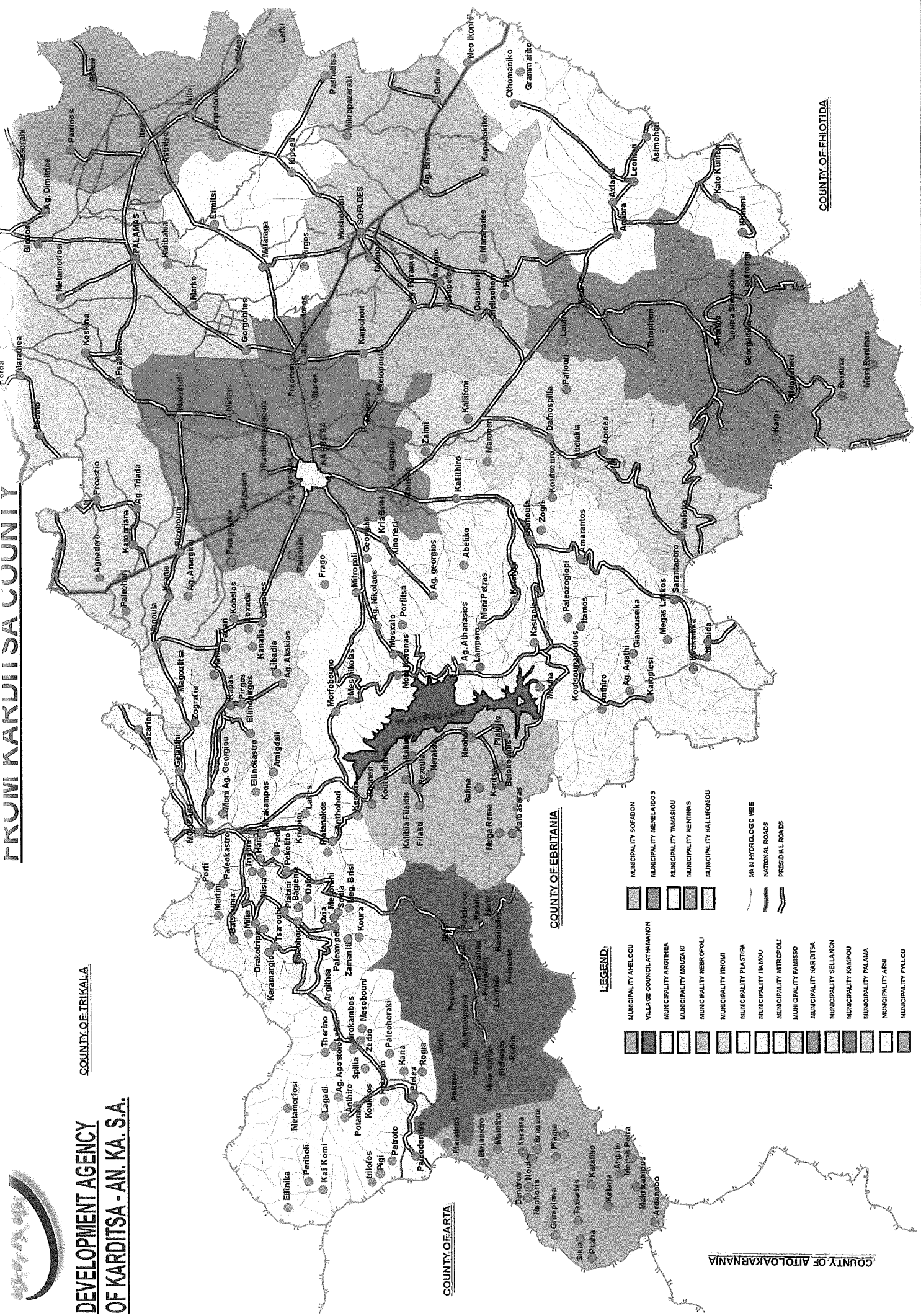
Πληθυσμός	1981	1991
≤500κατ.	204 (23,9%)	216 (93,4%)
501-1000κατ.	149 (64,8%)	138 (60,0%)
1001-2000κατ.	21 (9,1%)	19 (8,3%)
2000-10.000κατ.	4 (1,7%)	5 (2,2%)
>10.000κατ.	1 (0,4%)	1 (0,4%)
Σύνολο	230 (100%)	230 (100%)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Όπως προκύπτει από τον πίνακα αυτό στο νομό υπάρχει μόνο μια πόλη, με πληθυσμιακά τουλάχιστον κριτήρια. Το οικιστικό δίκτυο επομένως παρουσιάζεται μια κυριαρχία των μικρότερων οικισμών. Για την ακριβή εκτίμηση της οικιστικής διάρθρωσης του νομού πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη όχι μόνο ο αριθμός των αστικών κέντρων αλλά και το ποσοστό του συνολικού αστικού πληθυσμού που συγκεντρώνεται σε αυτά.

Η εξέλιξη του αστικού πληθυσμού στο νομό έχει ως εξής:

Ετος	Ποσοστό του αστικού στον συνολικό πληθυσμό
1951	14,0%
1961	15,5%
1971	19,3%
1981	22,0%
1991	25,2%

LEGEND

	MUNICIPALITY AELOUO		MUNICIPALITY SOFADON
	VILLA GE COUNCIL ATHAMNON		MUNICIPALITY GHELEAIDOS
	MUNICIPALITY ARTHETA		MUNICIPALITY TRMASOU
	MUNICIPALITY MOUZAKI		MUNICIPALITY PERINTINAS
	MUNICIPALITY NEREPOLI		MUNICIPALITY KALLIFONOU
	MUNICIPALITY TROIMI		MAIN HYDROLOGIC WEB
	MUNICIPALITY FLASTIRA		NATIONAL ROADS
	MUNICIPALITY PLADIU		PRESIDIAL ROADS
	MUNICIPALITY JITROPOLI		
	MUNICIPALITY PANISSOS		
	MUNICIPALITY MARTISA		
	MUNICIPALITY SELLANON		
	MUNICIPALITY KAMPOU		
	MUNICIPALITY PALAMA		
	MUNICIPALITY AIRI		
	MUNICIPALITY PYLOU		

COUNTY OF EPHIOTIDA

COUNTY OF EARTA

COUNTY OF EPIROTANIA

COUNTY OF AITOLOKAKARNANIA

Αν ληφθούν υπόψη οι δύο παραπάνω πίνακες, είναι σαφές ότι παρατηρείται διαχρονικά μια διπλή διαδικασία πόλωσης στο εσωτερικό του οικιστικού δικτύου:

- Οι ανώτερες βαθμίδες του δικτύου ενισχύονται. Αφενός ο αστικός πληθυσμός που συγκεντρώνεται στη μοναδική πόλη του νομού, την Καρδίτσα, αυξάνεται σταθερά τόσο με απόλυτους όσο και με σχετικούς όρους (αν και όχι με έντονους ρυθμούς). Αφετέρου υπάρχει μια (ασθενής) τάση αύξησης του αριθμού των ημιαστικών οικισμών.
- Οι κατώτερες βαθμίδες του δικτύου (χωριά) υφίστανται μια διπλή εξέλιξη: αύξηση του αριθμού των αγροτικών οικισμών και ταυτόχρονα μείωση του συνολικού αγροτικού πληθυσμού. Το συνδυασμένο αποτέλεσμα είναι η μείωση του μέσου μεγέθους των χωριών ενώ παράλληλα αυξάνει ο αριθμός τους και ιδίως αυτός των μικρότερων.

Βάσει των παραπάνω, η διάρθρωση του οικιστικού δικτύου παρουσιάζει προβλήματα. Οι ανώτερες βαθμίδες δεν είναι αρκετά αναπτυγμένες και δυναμικές ώστε να πλαισιώνουν τη γεωγραφική οργάνωση του νομού με ένα σύστημα οικισμών-κεντρικών τόπων (κέντρων υπηρεσιών προς ευρύτερες ενδοχώρες). Το πρόβλημα στις ανώτερες βαθμίδες είναι αυτό και όχι κάποια υποτιθέμενη υπερβολική πόλωση στην Καρδίτσα (βλ. τη σχετικά άποψη στο ΥΧΟΠ 1984: 63). Η ανάπτυξη της Καρδίτσας δεν είναι ιδιαίτερα έντονη και πρέπει να θεωρηθεί όχι μόνο φυσιολογική αλλά και επιθυμητή, δεδομένου ότι η ανάπτυξη του νομού έχει ανάγκη τις οικονομίες αστικοποίησης που μόνο ένα αναπτυγμένο αστικό κέντρο μπορεί να προσφέρει. Η σχετικά αδύναμη ανάπτυξη της αμέσως κατώτερης βαθμίδας του δικτύου, των κωμοπόλεων, δεν πρέπει να θεωρηθεί υπό το πρίσμα ενός ανταγωνισμού προς την Καρδίτσα αλλά ως συνάρτηση της ύπαρξης ενός υπερβολικά μεγάλου ποσοστού πολύ μικρών οικισμών. Το πρόβλημα αυτό, η αδυναμία των υψηλών βαθμίδων του δικτύου, αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι ο Ν. Καρδίτσας εξαρτάται σε σημαντικό ποσοστό για λειτουργίες ανώτερης τάξης από τα αστικά κέντρα των όμορων νομών της Θεσσαλίας και αυτό δεν αφορά μόνο τις αναγκαίες διοικητικές εξαρτήσεις ή τις μητροπολιτικές λειτουργίες της Λάρισας και του Βόλου αλλά και λειτουργίες που κανονικά θα έπρεπε να υπάρχουν σε ενδονομαρχιακό επίπεδο. Η αδυναμία του ξενοδοχειακού δυναμικού του νομού αλλά και της πρωτεύουσάς του (βλ. παρακάτω) αποτελούν ένδειξη (και ταυτόχρονα έναν από τους παράγοντες αναπαραγωγής) της μειωμένης υπερτροπικής ακτινοβολίας των τοπικών οικιστικών κέντρων.

Το δεύτερο πρόβλημα του οικιστικού δικτύου είναι ο μεγάλος αριθμός οικισμών που δεν έχουν τις προϋποθέσεις να προσφέρουν στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις στους κατοίκους τους. Οικισμοί κάτω των 500 κατοίκων με φθίνουσα άλλωστε πορεία πολύ

δύσκολα μπορούν να επιβιώσουν ή να στηρίξουν χωρίς υπερβολικό κόστος μια σειρά από υπηρεσίες που είναι αναγκαίες για την αφενός για την ευημερία του πληθυσμού και αφετέρου για την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης.

Το πρόβλημα περιπλέκεται ωστόσο από τη χωροταξική ανακατανομή των οικισμών. Από τους 16 Αναπτυξιακούς Συνδέσμους του νομού, οι 11 δεν διαθέτουν ούτε ένα ημιαστικό οικισμό (> 2000 κατοίκων). Μεγάλο μέρος του νομού χαρακτηρίζεται επομένως από εξαιρετική ένδεια του οικιστικού δικτύου, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα η κατάσταση είναι καλύτερη από ότι υποδηλώνουν οι αθροιστικές εκτιμήσεις που προηγήθηκαν.

Η σημασία της ύπαρξης στο οικιστικό ορισμένων οικισμών με κάποιο αστικό ή ημιαστικό χαρακτήρα φαίνεται και από το γεγονός ότι αύξηση του πληθυσμού κατά τη δεκαετία του '80 παρουσίασαν ουσιαστικά μόνο οι Σύνδεσμοι που περιελάμβαναν έναν τουλάχιστον τέτοιο οικισμό (ΑΣ 1, 2, 3 και 4). Αντίθετα, Σύνδεσμοι με δυναμική γεωργική βάση (βλ. παρακάτω) αλλά χωρίς αξιόλογους οικισμούς δεν μπόρεσαν να επιδείξουν πληθυσμιακή ανάπτυξη και στην καλύτερη περίπτωση απλώς διατήρησαν τον πληθυσμό τους (περίπτωση των ΑΣ 6, 9, 12 και 16). Είναι σαφές επομένως ότι μια από τις προκλήσεις για την επιτάχυνση της ανάπτυξης του νομού είναι η βελτίωση της διάρθρωσης του οικιστικού δικτύου και η ενίσχυση των ανωτέρων βαθμίδων του.

Μια τέτοια στρατηγική δυσχεραίνεται, ωστόσο, από το γεγονός ότι αυτή δεν μπορεί να βασιστεί, τουλάχιστον με προφανή τρόπο, στη συγχώνευση των μικρών οικισμών. Στη μεν πεδινή περιοχή ο αριθμός των οικισμών δεν είναι καθαυτός υπερβολικός και επιπλέον παρουσιάζει μια σχετικά ορθολογική ισοκατανομή στο χώρο. Στην περίπτωση αυτή, επομένως, η βελτίωση των τοπικών οικιστικών δικτύων διέρχεται:

- Αφενός, από μια συνολική πληθυσμιακή ανάκαμψη που θα τροφοδοτήσει ταυτόχρονα (αν και όχι ισοδύναμα) όλες τις βαθμίδες του δικτύου.
- Από μια ενίσχυση της αστικότητας των μεγαλύτερων οικισμών όχι τόσο μέσω της πληθυσμιακής πόλωσης αλλά με ποιοτικό τρόπο: δημιουργία υπηρεσιών συλλογικής κατανάλωσης ευρύτερης εμβέλειας και υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις μικρής κλίμακας.

Σε μια τέτοια προοπτική, πρέπει να ενισχυθούν τόσο τα κέντρα των ΑΣ του νομού, όσο και η εσωτερική συνοχή των τοπικών οικιστικών δικτύων που πλαισιώνουν κάθε Σύνδεσμο. Η συνοχή αυτή μπορεί να ενισχυθεί αφενός με την βελτίωση/τροποποίηση της γεωγραφίας των τοπικών οδικών δικτύων προς την

κατεύθυνση της ενίσχυσης της προσπελασιμότητας προς τα τοπικά κέντρα και αφ'ετέρου με τη δημιουργία στα τελευταία μια ευρύτερης υποδομής υπηρεσιών.

Τα κέντρα αυτά φαίνονται στον επόμενο πίνακα.

Στην περίπτωση του ορεινού τμήματος του νομού η συγχώνευση ενός αριθμού τελείως προβληματικών οικισμών ίσως πρέπει να θεωρηθεί ως σκόπιμη. Ωστόσο, στις συγκεκριμένες συνθήκες αν υιοθετηθεί μια τέτοια πολιτική σε ευρεία κλίμακα θα οδηγήσει σε περαιτέρω εγκατάλειψη αγροτικής γης και σε έντονα προβλήματα φυσικού περιβάλλοντος (ερημοποίηση κλπ.). Επομένως, πρέπει να αναζητηθεί στην περίπτωση αυτή μια δύσκολη ισορροπία μεταξύ βιωσιμότητας των οικισμών και εξυπηρέτησης ευρύτερων στόχων, περιβαλλοντικών κα. που δεν μπορεί να υπακούει σε αποκλειστικά βραχυπρόθεσμα κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας στο πλαίσιο της αγοράς, δεδομένου ότι η τελευταία δεν ενσωματώνει τις κατηγορίες κοινωνικού κόστους που συνεπάγεται μια εγκατάλειψη μεγάλων τμημάτων της περιοχής. Είναι προφανές ότι η ισορροπία αυτή προϋποθέτει μέτρα που μόνο μια ad hoc πολιτική ανάπτυξη της προβληματικής περιοχής του νομού μπορεί να προωθήσει. Μια τέτοια πολιτική, εξάλλου, πιθανότατα δεν πρέπει να αφορά μόνο την προβληματική περιοχή του Ν. Καρδίτσας αλλά να καλύπτει με ολοκληρωμένο τρόπο την ευρύτερη ορεινή περιοχή της Πίνδου, οργανικό τμήμα της οποίας αποτελεί το ορεινό τμήμα του νομού.

Αναπτυξιακός Σύνδεσμος	Κέντρο
1.	Καρδίτσα
2.	Σοφάδες
3.	Παλαμάς
4.	Μουζάκι
5.	Πρόαστιο
6.	Ιτέα
7.	Νεραΐδα/Καλλίθηρο
8.	Μαγούλα/Κρανέα
9.	Φανάρι
10.	Μεσενικόλας/Καστανιά
11.	Κέδρος/Λουτροπηγή
12.	Λεοντάρι
13.	Ανθηρό
14.	Βραγκιανά
15.	Πετρίλο
16.	(πλέγμα οικισμών)

2. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

2.1. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης είναι η προστασία και ανάπτυξη της Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής, η υποβοήθηση του αγροτικού κόσμου για την βελτίωση των μεθόδων εργασίας, την καλύτερη οργάνωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ο έλεγχος των γεωργικών Βιομηχανιών και προϊόντων.

Η Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης αποτελείται από τα παρακάτω Τμήματα και Γραφεία με τις αντίστοιχες αρμοδιότητες.

1. Τμήμα Προγραμματισμού και Μελετών

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων και η με βάση των γενικών κατευθύνσεων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης κατάρτιση πολυετών και ετήσιων Προγραμμάτων γεωργικής και κτηνοτροφικής ανάπτυξης του νομού.
- Η εκτίμηση και παρακολούθηση της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής και των απολαμβανόμενων υπό των παραγωγών τιμών γεωργικών προϊόντων.
- Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας Εφαρμογής των διαφόρων προγραμμάτων και των εφαρμοζόμενων μέτρων της γεωργικής πολιτικής.
- Η εκπόνηση γεωργοοικονομικών μελετών.
- Η εφαρμογή και παρακολούθηση των εκάστοτε προγραμμάτων – τομεακών και λειτουργικών οδηγιών και κανονισμών της Ε.Ε.
- Τα ανακύπτοντα θέματα Αγροτικού Συνεργατισμού (Αγροτικοί Σύλλογοι – Ομοσπονδίες Αγροτικών Συλλόγων, Ομάδες Παραγωγών, επιτροπές παραλαβής σχετικών επενδυτικών έργων, αγροτικοί συνεταιρισμοί, κ.λ.π.).

2. Τμήμα Εφαρμογών και Ανάπτυξης.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Ο συντονισμός και η μεθόδευση της εργασίας των Γεωπόνων των Κέντρων Γεωργικής Ανάπτυξης και η δια των κατάλληλων μεθόδων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ευρύτερη διάδοση στον αγροτικό κόσμο των αναγκαίων γνώσεων για την εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων εργασίας, την καλύτερη οργάνωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ως και την υποβοήθηση συνεργασίας και ομαδικής δράσης αυτών για την αντιμετώπιση των τεχνικών, οικονομικών και

διαρθρωτικών προβλημάτων των εκμεταλλεύσεων των εντός του πλαισίου του προγράμματος γεωργικής ανάπτυξης.

- Η λογιστική πληροφόρηση γύρω από τις αντιπροσωπευτικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και ο προσδιορισμός του καθαρού γεωργικού εισοδήματος.
- Θέματα χωροταξίας και περιβάλλοντος (όπως διατύπωση απόψεων που αναφέρονται στη χωροθέτηση στο γεωργικό χώρο των γεωργικών και εξωγεωργικών δραστηριοτήτων – στην οικολογική προστασία κ.λπ.).
- Θέματα Αγροτικής Οικονομίας.
- Η εποπτεία των Κ.Ε.Γ.Ε. και Κ.Γ.Α.

3. Τμήμα Φυτικής Παραγωγής

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η λήψη και εφαρμογή όλων των αναγκαίων κατά περίπτωση μέτρων και μέσων για την ανάπτυξη της φυτικής παραγωγής προς επίτευξη των στόχων του Γεωργικού Προγράμματος.
- Αποκατάσταση των ζημιών φυτικής παραγωγής από θεομηνίες και άλλα αίτια.

Ειδικότερα:

α. για τα οπωροκηπευτικά – αμπέλια και ανθοκομικά φυτά, τεχνοοικονομική στήριξη των παραγωγών, εφαρμογή και παρακολούθηση διαρθρωτικών σχετικών κανονισμών της Ε.Ε. (όπως της αναδιάρθρωσης αμπελών, οριστικής εγκατάλειψης αμπελιών, ήπιες μορφές ενέργειας), σύνταξη αμπελουργικού μητρώου κ.λπ.

Εισαγωγή ειδών θερμοκηπίου ατελώς.

Χορήγηση βενζίνης με μειωμένη τιμή για αρδευτικά και σκαπτικά μηχανήματα.

β. Για τα Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας (βαμβάκι, σιτηρά κ.λπ.)

- Τεχνοοικονομική στήριξη των παραγωγών, αναδιάρθρωση καλλιεργειών, Περιφερειακά Πειράματα Ελέγχου ποικιλιών, Ποιοτική Εξακρίβωση σιτηρών (λήψη δειγμάτων).
- Σύνταξη με τη συνεργασία και των άλλων γεωργικών υπηρεσιών (όπως Οργανισμός Βάμβακος, Οργανισμός Καπνού, ΑΤΕ, ΕΑΣΚ, Καπνικός Σταθμός κ.λπ) πρακτικού λίπανσης αυτών και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Έλεγχος εκκοκκιστηρίων (συγκρότηση επιτροπών κ.λπ.).
- Η εποπτεία του Κέντρου Σποροπαραγωγής.

4. Τμήμα Ζωικής παραγωγής

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η λήψη και εφαρμογή όλων των αναγκαίων κατά περίπτωση μέτρων και μέσων για την ανάπτυξη της ζωικής παραγωγής.
- Αποκατάσταση ζημιών από θεομηνίες και άλλα αίτια. Ο τεχνολογικός έλεγχος των γεωργικών Βιομηχανιών ζωικών προϊόντων.
- Ο έλεγχος ζωοτροφών. Ειδικότερα:
- Η τεχνοοικονομική στήριξη των πτηνοκτηνοτρόφων και ιχθυοτρόφων, οδηγίες για υποδειγματικά σχέδια κατασκευής πτηνοκτηνοτροφικών εγκαταστάσεων. Εισηγήσεις για την κατά παρέκκλιση ανέγερση πτηνοτροφικών κτισμάτων και ως προς την λειτουργικότητα αυτών, κτηνοτροφικά απόβλητα, εγκατάσταση – διαχείριση τεχνητών λειμώνων.
- Χορήγηση αδειών – έλεγχοι παρασκευής και διακίνησης τυριών προστατευόμενης Ονομασίας Προελεύσεως (Π.Ο.Π.).
- Εισήγηση για την εκμίσθωση Κοινοτικών βοσκοτόπων.
- Εφαρμογή και παρακολούθηση λειτουργικών Προγραμμάτων Π.Ε.Π. (Μετεγκατάσταση πτηνοκτηνοτροφικών μονάδων – Επεξεργασία αποβλήτων πτηνοκτηνοτροφικών μονάδων.
- Εφαρμογή διαρθρωτικών κανονισμών της Ε.Ε. (βελτίωση βοσκοτόπων – παραγωγή ζωοτροφών), βελτίωση πεδινών βοσκοτόπων Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.). Εφαρμογή Προγραμμάτων Ελέγχου αποδόσεων ζώων – σχεδιασμός συζεύξεων – βελτίωση φυλών, ποσοτώσεις γάλακτος.
- Γραφείο Αλιείας
- Αρμοδιότητες του Γραφείου Αλιείας είναι η προστασία και ανάπτυξη της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, η παροχή τεχνικών οδηγιών σε αλιείς και αλιευτικούς συνεταιρισμούς, η χορήγηση αδειών αλιείας και ειδικότερα:
- Η συγκέντρωση και τήρηση στοιχείων, η μελέτη των αλιευτικών θεμάτων, η αντιμετώπιση των προβλημάτων και η λήψη μέτρων για την προστασία και ανάπτυξη της αλιείας.
- Η παρακολούθηση της ρύπανσης και της μόλυνσης του υδάτινου περιβάλλοντος και η εισήγηση λήψης μέτρων για την προστασία του υδρόβιου πλούτου.
- Η κατάρτιση μελετών και η εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης του ιχθυοπονικού πλούτου των ορεινών ρεόντων υδάτων, σε συνεργασία με τις αρμόδιες δασικές υπηρεσίες.

- Η διοίκηση, διαχείριση και εκμετάλλευση των ιχθυοτρόφων υδάτων, καθώς και ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας.
- Η μελέτη και η εισήγηση της κατασκευής των αναγκαίων έργων, στις εκμεταλεύσεις εσωτερικών ιχθυοτρόφων υδάτων και η πρόταση στο ΥΠΕΧΩΔΕ για κατά παρέκκλιση κατασκευή κτιρίων.
- Η χορήγηση οικονομικών ενισχύσεων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους στους αλιείς.
- Η έγκριση και τροποποίηση καταστατικών αλιευτικών συνεταιρισμών και η παροχή σε αυτούς τεχνικών οδηγιών.

5. Τμήμα Ποιοτικού Ελέγχου και Φυτοπροστασίας.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η λήψη και εφαρμογή όλων των αναγκαίων κατά περίπτωση μέτρων και μέσων για την προστασία της φυτικής παραγωγής προς επίτευξη των στόχων του Γεωργικού Προγράμματος. Η διενέργεια φυτοϋγειονομικού και ποιοτικού ελέγχου. Ο τεχνολογικός έλεγχος των γεωργικών βιομηχανιών φυτικών προϊόντων. Ειδικότερα:
- Η διενέργεια φυτοϋγειονομικού και ποιοτικού ελέγχου των εξαγόμενων, εισαγόμενων και διακινούμενων στο εσωτερικό προϊόντων φυτικής παραγωγής νωπών και μεταποιημένων.
- Η μέριμνα για την φυτοϋγιεινή κατάσταση των καλλιεργειών.
- Φυτοϋγειονομικός έλεγχος φυτών και προϊόντων τους που εξάγονται σε τρίτες χώρες και Ε.Ε. εισάγονται ή διακινούνται σε εσωτερικό της χώρας, συμπεριλαμβανομένου και πολλαπλασιαστικού υλικού.
- Έλεγχος για την παρουσία υπολειμμάτων γεωργικών φαρμάκων στα διακινούμενα νωπά και επεξεργασμένα γεωργικά προϊόντα.
- Έλεγχος και διακίνηση γεωργικών φαρμάκων, εφαρμογή νομοθεσίας, χορηγήσεις – ανακλήσεις αδειών εμπορίας γεωργικών φαρμάκων, έλεγχος καταλληλότητας καταστημάτων. Εφαρμογή κανονισμών της Ε.Ε. – έλεγχος οινόποιείων – παρεμβατικά μέτρα που αφορούν στον οίνο.
- Ψυγεία (καθορισμός συντελεστή αξιοποίησης ψυκτικών χώρων).
- Ακριδοκτονία και καταστροφή αρουραίων.
- Έκδοση διοικητικών πράξεων για την εφαρμογή μέτρων Φυτοπροστασίας.

6. Τμήμα Εισοδηματικών Ενισχύσεων.

Αρμοδιότητες του Τμήματος είναι οι οδηγίες και οι Κανονισμοί (ΕΟΚ) που αφορούν:

Α. Στις εισοδηματικές ενισχύσεις όπως:

- Στη χυμοποίηση των οπωροκηπευτικών.
- Στο ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχων στους τομείς εκτάσεις και ζώα.
- Με την ενημέρωση του Αγροτικού πληθυσμού για την υποβολή δικαιολογητικών, με τους διοικητικούς και επιτόπιους ελέγχους επιλέξιμων εκτάσεων και ζώων (σιτηρά – ελαιούχοι σπόροι – πρωτεϊνούχα προϊόντα, θηλάζουσες αγελάδες και αρσενικά μοσχάρια), καθώς και με τις διαδικασίες μεταβίβασης δικαιωμάτων σκληρού σίτου και θηλαζουσών αγελάδων.
- Στην ενημέρωση των κτηνοτρόφων για την υποβολή δικαιολογητικών των επιλέξιμων αιγοπροβάτων, διενέργεια διοικητικών και επιτόπιων ελέγχων, την διαδικασία μεταβίβασης δικαιωμάτων.
- Στην επίβλεψη της λειτουργίας των μεταποιητικών βιομηχανιών (απογραφικούς – λογιστικούς ελέγχους βιομηχανιών τομάτας, ελέγχους δικαιολογητικών ενίσχυσης μεταποιητών).
- Στη διενέργεια ελέγχων για στρεμματικές ενισχύσεις ψυχανθών για καρό και σπόρους.
- Στον καθορισμό ελαιοκομικών ζωνών και ενίσχυσης παραγωγών στην παραγωγή ελαιόλαδου.

Β. Στις παρεμβάσεις γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων (όπως στα παρεμβατικά σιτηρά, διάφοροι έλεγχοι, απεντομώσεις, φορτώσεις κ.λπ., παρεμβατικά βούτυρα – χρήση ζαχαροπλαστικής).

Γ. Στη δωρεάν διάθεση παρεμβατικών κρεάτων, φρούτων σε ευαγή ιδρύματα, σχολεία, ορεινές και μειονεκτικές κοινότητες.

Δ. Στην εφαρμογή προγράμματος για τη βελτίωση της ποιότητας αγελαδινού και αιγοπρόβειου γάλακτος.

7. Τμήμα Πολιτικής Γης.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η ρύθμιση των θεμάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή της εν γένει Εποικιστικής Νομοθεσίας (Αγροτικός Κώδικας κ.λ.π.)

Ειδικότερα:

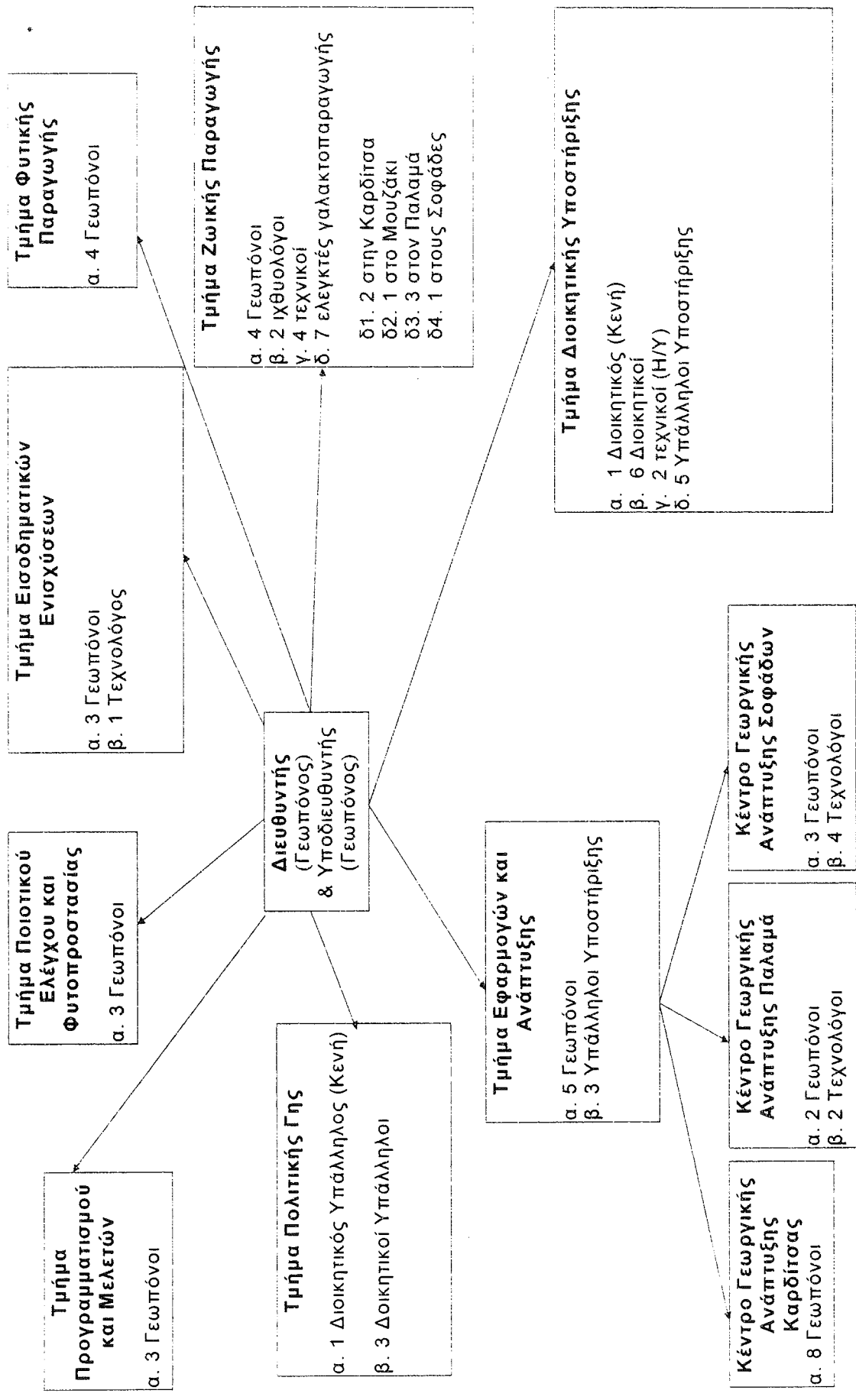
- Ο καθορισμός, βεβαίωση και παρακολούθηση είσπραξης τιμήματος παραχωρούμενων εκτάσεων και οικοπέδων.
- Η έκδοση οριστικών τίτλων κυριότητας.
- Η διάθεση εκτάσεων για κοινωφελείς σκοπούς και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.
- Η διενέργεια εκούσιου και υποχρεωτικού αναδάσμου.
- Η επίλυση γαιοκτητικών προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας του περί αναδάσμου κ.λπ.

8. Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η Διοικητική και Οικονομική υποστήριξη της Διεύθυνσης.
- Ως αποκεντρωμένες υπηρεσιακές μονάδες της Διεύθυνσης θα λειτουργήσουν:
 - α. Κέντρα Γεωργικής Ανάπτυξης (Κ.Γ.Α.) Καρδίτσας, Παλαμά, Σοφάδων, Μουζακίου.
 Αρμοδιότητες των Κ.Γ.Α. είναι:
 Η με τη συνεργασία του ενδιαφερόμενου αγροτικού κόσμου και των συνεταιριστικών αυτού οργανώσεων διερεύνηση και επισήμανση των τεχνικών οικονομικών προβλημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η παροχή της αναγκαίας τεχνικής βοήθειας σ' αυτόν και τις οργανώσεις του για την εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων εργασίας, την καλύτερη οργάνωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την εν γένει αντιμετώπιση των προβλημάτων τα οποία τους απασχολούν στα διάφορα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας εντός του πλαισίου των εκάστοτε εφαρμοζομένων προγραμμάτων γεωργικής και κτηνοτροφικής ανάπτυξης.
 - β. Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης Καρδίτσας και Παλαμά (Κ.Ε.Γ.Ε.).
 Αρμοδιότητες των Κ.Ε.Γ.Ε. είναι:
 Η οργάνωση και η παροχή επαγγελματικής εκπαίδευση βραχείας διάρκειας στους αγρότες και τις αγρότισσες για την εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων εργασίας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και την οικιακή οικονομία.
 - γ. Κέντρο Σποροπαραγωγής.
- Έλεγχος σποροκαλλιεργειών και πιστοποίησης παραγόμενων σπόρων.
- Έλεγχος εμπορίας πολλαπλασιαστικού υλικού.

Στην επόμενη σελίδα ακολουθεί το Οργανόγραμμα της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης του νομού Καρδίτσας με το στελεχιακό δυναμικό της Υπηρεσίας.

2.2. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Γενική Αρμοδιότητα της Διεύθυνσης είναι η κατάρτιση και παρακολούθηση προγραμμάτων πάσης φύσεως εγγειοβελτιωτικών και αντιδιαβρωτικών έργων καθώς και ο έλεγχος, η ταξινόμηση και επεξεργασία γεωργοτεχνικών, γεωργοοικονομικών και εδαφολογικών στοιχείων των μελετών, η διαχείριση και εκμετάλλευσή τους.

Η Διεύθυνση Εγγείων Βελτιώσεων αποτελείται από τα παρακάτω Τμήματα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητες:

1. Τμήμα Αξιοποίησης Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Εκμηχάνισης Γεωργίας

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η τεχνική υποβοήθηση των παραγωγών για την επιλογή της σωστής μεθόδου άρδευσης και των Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων για την κατάρτιση αρδευτικών κανονισμών και προγραμμάτων διανομής αρδευτικού νερού.
- Η ενημέρωση των παραγωγών και των συλλογικών οργάνων τους, για τα κύρια τεχνικά χαρακτηριστικά, των αρδευτικών και στραγγιστικών δικτύων, τις δυνατότητες αξιοποίησης τους και τα μέτρα που επιβάλλεται για την συντήρησή τους.
- Η ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού και των φορέων του, για την τεχνική και τις δυνατότητες ανάπτυξης των νεότερων μεθόδων άρδευσης, καθώς και στις προϋποθέσεις εγκατάστασης, λειτουργίας και συντήρησης στα αντίστοιχα δίκτυα.
- Η εγκατάσταση υποδειγματικών αρδεύσεων – στραγγίσεων και νεότερων μεθόδων αρδεύσεων – λιπάνσεων.
- Η προκαταρκτική έρευνα, σε επίπεδο αγροτεμαχίου, για τη μελέτη νέων έργων ή για βελτίωση υφισταμένων.
- Οι μετρήσεις ή περιορισμοί των υδροδυναμικών χαρακτηριστικών αντιπροσωπευτικών εδαφών σε περιοχές εγγειοβελτιωτικών έργων.
- Η κατάρτιση προτύπων μελετών άρδευσης και η μέριμνα για την από κοινού χρήση των αρδευτικών μέσων από του γεωργούς.
- Η εκπόνηση μελετών και η επίβλεψη της εκτέλεσης βασικών ισοπεδώσεων και συστηματοποιήσεων εδαφών, η παρακολούθηση της εκμετάλλευσης και αξιοποίησης των παθογενών εδαφών καθώς και ο έλεγχος και η έγκριση μελετών αρδεύσεων που υποβάλλονται για δανειοδότηση ή επιδότηση.

- Η μελέτη των επιπτώσεων των λύσεων που προτείνεται στις εκπονούμενες γεωργοτεχνικές μελέτες στα θέματα λειτουργίας και συντήρησης των νέων δικτύων.
- Η μελέτη των αναγκών των εγγειοβελτιωτικών έργων σε φορητό υλικό άρδευσης και η μέριμνα για την προμήθεια και κατανομή του.
- Ο προσδιορισμός των αναγκών σε συμπληρωματικά έργα και εργασίες, στα υπάρχοντα εγγειοβελτιωτικά έργα και η μέριμνα χρηματοδότησης και εκτέλεσής τους, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες.
- Η ταξινόμηση των εγγειοβελτιωτικών έργων.
- Η μέριμνα για τη διάθεση πιστώσεων δημοσίων επενδύσεων για συμμετοχή του δημοσίου στις δαπάνες διοίκησης, λειτουργίας και συντήρησης των εγγειοβελτιωτικών έργων και για αποκατάσταση ή πρόληψη ζημιών στα έργα από πλημμύρες ή άλλη αιτία που συνιστά ανώτερη βία.
- Η μεταβίβαση των ζωνών των έργων Α' τάξεως αρμοδιότητας διοίκησης, λειτουργίας και συντήρησης του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων στο Υπουργείο Γεωργίας για διοίκηση, διαχείριση και εκμετάλλευση, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες.
- Η μεταβίβαση των ζωνών των έργων αρμοδιότητας Υπουργείου Γεωργίας στους Οργανισμούς Εγγείων Βελτιώσεων για διοίκηση, διαχείριση και εκμετάλλευση.
- Η σύσταση, συγχώνευση ή κατάργηση Τοπικών Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων, η επέκταση ή μείωση της περιοχής δικαιοδοσίας τους, καθώς και η άσκηση διοικητικού και διαχειριστικού ελέγχου αυτών.
- Η έγκριση των καταστατικών των Τοπικών Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων και ο καθορισμός του αριθμού των αντιπροσώπων που συγκροτούν τη Γενική Συνέλευσή τους, καθώς και ο έλεγχος και η έγκριση των κανονισμών Εσωτερική Υπηρεσία, των κανονισμών αρδεύσεων και των Προϋπολογισμών Ισολογισμών των Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων.
- Η ρύθμιση των υδατικών σχέσεων και συναφών διαφορών σε περιπτώσεις χρησιμοποίησης υδάτων για αρδεύσεις και άλλους γεωργικούς ή μη σκοπούς, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες, καθώς επίσης και η διαχείριση των νερών της Λίμνης Νικ. Πλαστήρα.
- Η αναγνώριση, παραχώρηση ή περιορισμός δικαιώματος χρήσης δημόσιων υδάτων, η αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών σε περίπτωση απαλλοτρίωσης ιδιωτικών υδάτων για αρδεύσεις, η επίτευξη ή δέσμευση ιδιωτικών υδάτων, ο καθορισμός της οφειλόμενης αποζημίωσης σε περίπτωση

επιβολής βαρών ή περιορισμών στη χρήση υδάτων ή αγωγών, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

- Η λήψη περιοριστικών μέτρων για την προστασία του υπόγειου υδατικού δυναμικού, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.
- Η μελέτη και προγραμματισμός έργων αγροτικού εξηλεκτρισμού και μέριμνα χρηματοδότησης, εκτέλεσης, παραλαβής και πληρωμής αυτών.
- Η εξέταση των προβλημάτων εκμηχάνισης της γεωργίας και η λήψη μέτρων για την ορθολογική ανάπτυξή της.
- Η σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς, εισήγηση για τη λήψη μέτρων ορθής αξιοποίησης των γεωργικών μηχανημάτων.
- Η χορήγηση πτυχίων χειριστών, αδειών οδήγησης, αδειών κυκλοφορίας και πινακίδων των γεωργικών μηχανημάτων.
- Η ενημέρωση των παραγωγών για σωστή εκλογή γεωργικού μηχανήματος και ορθολογική αξιοποίηση.
- Η οργάνωση της εκπαίδευσης των αγροτών στη χρήση και συντήρηση των γεωργικών μηχανημάτων, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες.
- Η τήρηση μητρώου των υπαρχόντων στο νομό γεωργικών μηχανημάτων.

2. Τμήμα Αξιολόγησης Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Υδροοικονομίας.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η διερεύνηση των αναγκών σε εγγειοβελτιωτικά έργα, η αξιολόγηση αυτών και η εισήγηση για την ένταξή τους σε ετήσια και πολυετή προγράμματα.
- Η παρακολούθηση της εφαρμογής των ετήσιων προγραμμάτων εγγειοβελτιωτικών έργων και η μέριμνα για τη χρηματοδότηση και αναθεώρησή τους.
- Η σύνταξη αναγνωριστικών εκθέσεων και γεωργοτεχνικών, γεωργοοικονομικών και εδαφολογικών μελετών εγγειοβελτιωτικών έργων, καθώς και μελετών αξιοποίησης παθογενών εδαφών.
- Η ανάθεση εκπόνησης μελετών της προηγούμενης παραγράφου σε ανάδοχους, η επίβλεψη, ο έλεγχος και οι διαδικασίες έγκρισης αυτών.
- Η διατύπωση απόψεων επί των μελετών της παρ. (γ) που εκπονούνται στα πλαίσια των μελετημένων εγγειοβελτιωτικών έργων, αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

- Η σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες και φορεί, εξέταση της σκοπιμότητας διενέργειας υποχρεωτικού αναδασμού σε περιοχές μελετώμενων εγγειοβελτιωτικών έργων και η μέριμνα για τη χρηματοδότησή του.
- Η εκπόνηση μελετών και η επίβλεψη της εκτέλεσης έργων και εργασιών αντιδιαβρωτικής προστασίας γεωργικών εκτάσεων, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες.
- Η εκτέλεση των δειγματοληψιών και μετρήσεων που καθορίζονται στα ετήσια, εποχιακά και έκτακτα προγράμματα ελέγχου και ποιότητας των υδατικών πόρων και των αρδευτικών δικτύων του Νομού.
- Η επισήμανση κάθε περίπτωσης ρύπανσης αρδευτικών νερών, έρευνα για την πηγή ρύπανσης και λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή της.
- Η γνωμοδότηση για κάθε επέμβαση ή έργο που συνεπάγεται ρύπανση ή υποβάθμιση υδατικών γεωργικών πόρων και η λήψη μέτρων για πρόληψη ή αντιμετώπιση αυτών σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.
- Ο καθορισμός αποδεκτών λυμάτων και αποβλήτων και των όρων επεξεργασίας και διάθεσης αυτών, ώστε να διασφαλίζονται γεωργικές χρήσεις των νερών και οικολογική ισορροπία.
- Ο έλεγχος μελετών επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων στα αρδευτικά νερά, σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς.

3. Τμήμα Τεχνικών Μελετών, Κατασκευών και Μηχανολογίας.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η εκπόνηση τεχνικών εκθέσεων και μελετών γεωργικών έργων όπως, εγγειοβελτιωτικών, κτιριακών, ηλεκτρομηχανολογικών έργων και έργων αγροτικών εγκαταστάσεων.
- Η ανάθεση τεχνικών μελετών των έργων σε ιδιώτες μελετητές, η κατάρτιση των σχετικών συμβάσεων, η επίβλεψη, ο έλεγχος και οι διαδικασίες έγκρισης αυτών.
- Η μέριμνα για την εκτέλεση των έργων και οι διάφορες σχετικές ενέργειες που απαιτούνται από την αντίστοιχη Νομοθεσία (διαγωνισμοί, συγκριτικοί πίνακες, πρωτόκολλο, σύσταση επιτροπών παραλαβής έργων κ.λπ.).
- Η τεχνική υποστήριξη των Υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και των φορέων (Οργανισμοί Εγγείων Βελτιώσεων) στους τομείς τεχνικής μελέτης, κατασκευής, συμπλήρωσης, επισκευής, λειτουργίας και συντήρησης των έργων.

- Η τήρηση μητρώου μελετών εγγειοβελτιωτικών και κτιριακών έργων και έργων γεωργικών εγκαταστάσεων καθώς και πάσης φύσεως σχεδίων, χαρτών, διαγραμμάτων, αεροφωτογραφιών, ρυμοτομικών χαρτών κ.λπ.
- Η τήρηση μητρώου κατασκευασθέντων έργων.

4. Τμήμα Μηχανικού Εξοπλισμού.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος είναι η εκτέλεση απολογιστικά Εγγειοβελτιωτικών έργων, δηλαδή διάνοιξη στραγγιστικών τάφρων και συντήρηση, ανόρυξη γεωτρήσεων, αγροτική Οδοποιία κ.λπ.

5. Τμήμα Γεωλογίας – Υδρολογίας.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η εκπόνηση υδρολογικών, υδρογεωλογικών, γεωλογικών, και γεωφυσικών μελετών. Ο σχεδιασμός, η κατάρτιση και εφαρμογή μαθηματικών ομοιωμάτων υπόγειων υδροφορέων, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες.
- Η ανάθεση εκπόνησης μελετών της προηγούμενης παραγράφου σε ανάδοχους, η επίβλεψη, ο έλεγχος και οι διαδικασίες έγκρισης αυτών.
- Η μέριμνα για την εκτέλεση με εργολαβίες αυτοτελών έργων αρδευτικών γεωτρήσεων, σε συνεργασία με αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.
- Η χορήγηση αδειών ανόρυξης γεωτρήσεων και η σύνταξη των σχετικών εκθέσεων.
- Η παρακολούθηση και ο έλεγχος των γεωτρήσεων που εκτελούνται με κρατικά γεωτρήματα και η συγκέντρωση και ταξινόμηση των χαρακτηριστικών στοιχείων τους.
- Ο καθορισμός της παροχής εκμετάλλευσης και της στάθμης άντλησης των γεωτρήσεων.
- Η εγκατάσταση, οργάνωση, και λειτουργία υδρολογικών και μετεωρολογικών σταθμών.
- Η μέριμνα για τη συγκέντρωση, επεξεργασία, αξιολόγηση και αρχειοθέτηση των υδρογεωλογικών, υδρογεωλογικών, γεωλογικών και λοιπών στοιχείων.

Ακολουθεί το Οργανόγραμμα της Διεύθυνσης Εγγείων Βελτιώσεων με στοιχεία για τη υπάρχουσα στελέχωση και τις κενές οργανικές θέσεις.

Πίνακας 7. Διάρθρωση της ΔΕΒ του νομού Καρδίτσας, στελέχωση και ανάγκες

α/α	Τμήμα	Γεωτεχνικοί	Τεχνολόγοι Γεωπόνοι	Ανάγκες σε Γεωπόνους	Ανάγκες σε Τεχνολόγους
1	Αξιολόγησης Εγχειροβελτιωτικών Έργων και Υδροοικονομίας	2 (Γεωπόνοι)		2	
2	Αξιοποίησης Εγχειροβελτιωτικών Έργων και Εκμηχάνιση της Γεωργίας	2 (Γεωπόνοι)	1	1	1
3	Μελετών – Κατασκευών και Μηχανολογίας				
4	Γεωλογίας και Υδρολογίας	1 (Γεωλόγος)			
5	Μηχ. Εξοπλισμού	1 (Γεωπόνος)	2		
6	Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης (είναι Γραφείο και όχι τμήμα)				

2.3. ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ

Γενική αρμοδιότητα της Δ/σης Κτηνιατρικής είναι η προστασία της υγείας των ζώων, η χορήγηση άδειας λειτουργίας και ο έλεγχος κτηνιατρικών κλινικών και ιατρείων και καταστημάτων ζωικών τροφίμων οι κτηνιατρικές εφαρμογές και η προστασία της δημόσιας υγείας από κτηνιατρική άποψη.

Η Διεύθυνση Κτηνιατρικής αποτελείται από τα παρακάτω Τμήματα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητες.

1. Τμήμα Υγείας Ζώων

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η έρευνα και μελέτη κάθε θέματος που σχετίζεται με την υγιεινή κατάσταση του ζωικού κεφαλαίου (χερσαίου, υδρόβιου και αμφίβιου), η αυτεπάγγελτη επιθεώρηση της υγιεινής κατάστασης του ζωικού κεφαλαίου, η οργάνωση της παροχής νοσηλείας στα ζώα που πάσχουν από μη μεταδοτικά νοσήματα, η λήψη των ενδεικνυόμενων μέτρων για την πρόληψη, διάγνωση, θεραπεία, καταπολέμηση και καταστολή των λοιμωδών και παρασιτικών νοσημάτων των ζώων (και ειδικότερα ο καθορισμός των Κέντρων εξέτασης των ζώων και η πραγματοποίηση εμβολιασμών), η λήψη των αναγκαίων υγειονομικών μέτρων, ο ορισμός εξουσιοδοτημένων κτηνιάτρων και η ανάθεση σε υπαλλήλους ή εργάτες των κτηνιατρικών υπηρεσιών καθήκοντα υγεινοφύλακα.
- Η εποπτεία των Αγροτικών Κτηνιατρείων που λειτουργούν στο Νομό.
- Η παροχή άδειας λειτουργίας των ιδιωτικών κτηνιατρικών κλινικών, ιατρείων, ενδιαιτημάτων ζώων και καταστημάτων διατήρησης, εμπορίας και διακίνησης ζώων.
- Η παροχή άδειας εμπορίας κτηνιατρικών φαρμάκων και βιολογικών προϊόντων.
- Η εποπτεία των ιδιωτικών κτηνιατρικών κλινικών, ιατρείων, ενδιαιτημάτων ζώων και καταστημάτων διατήρησης, εμπορίας και διακίνησης ζώων, καθώς και η επιβολή των σχετικών κυρώσεων.
- Ο έλεγχος της νόμιμης κυκλοφορίας των κτηνιατρικών φαρμακευτικών, βιολογικών προσθετικών και φαρμακευτικών διαιτητικών προϊόντων κτηνιατρικής χρήσης και η λήψη δειγμάτων για τον ποιοτικό έλεγχό τους.
- Η μέριμνα εφαρμογής της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων και την εμπορία ζώων συντροφιάς, ο καθορισμός των σχετικών με την εισφορά κατοχής σκύλου, η συγκρότηση συνεργείων περισυλλογής αδέσποτων και ημιάγριων

σκύλων και η παρακολούθηση της υγιεινής κατάστασης των ζώων εθνικών δρυμών, ζωολογικών κήπων κ.λπ.

2. Τμήμα Κτηνιατρικής Δημόσιας Υγείας και Ελέγχου Ζωικών Τροφών.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η κατάρτιση του προγράμματος εκτέλεσης κρεωσκοπικού ελέγχου και αστυκτηνιατρικών επιθεωρήσεων, η παροχή τεχνικών συμβουλών στους ενεργούντες τους ελέγχους και τις επιθεωρήσεις και η παρακολούθηση της καλής εκτέλεσής τους.
- Η καταγραφή και δήλωση των εμφανιζόμενων ζωνοδόσων, η μέριμνα διεξαγωγής επιδημιολογικής έρευνας, η λήψη μέτρων για την καταπολέμηση τους και η συνεργασία με τους ασκούντες ελεύθερο επάγγελμα Κτηνίατρους και τις Υγειονομικές Αρχές για θέματα ζωνοδόσων, τοξικολοιμώξεων κ.λπ. καθώς και η διαφώτιση του κοινού στα θέματα αυτά.
- Η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος από κτηνιατρικής πλευράς και η εποπτεία εφαρμογής της νομοθεσίας για την κτηνιατρική δημόσια υγεία.
- Η μέριμνα για την τήρηση των όρων υγιεινής και των λοιπών διατάξεων για τα σφαγεία, η διενέργεια του κρεωσκοπικού ελέγχου των σφαγίων ζώων, η εποπτεία της μεταφοράς των σφαγίων σε καταστήματα διάθεσής τους και η ρύθμιση σχετικών θεμάτων.
- Η εκτέλεση κτηνιατρικών επιθεωρήσεων στις βιομηχανίες, βιοτεχνίες και καταστήματα παρασκευής, επεξεργασίας, συντήρησης, αποθήκευσης, διάθεσης και κατανάλωσης των ζωικών τροφίμων και η άσκηση ελέγχου και επιθεωρήσεων για την υγιεινή κατάσταση, την ποιότητα, την τεχνολογία και την καταλληλότητα των ζωικών τροφίμων αλιευμάτων και λοιπών ζώων που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου, καθώς και η λήψη σχετικών μέτρων.
- Η διενέργεια κτηνιατρικής επιθεώρησης των εισαγόμενων ή εξαγομένων ζωικών τροφίμων στα σημεία εισόδου και εξόδου της χώρας, εφόσον δεν υπάρχει ειδική σχετική υπηρεσία.
- Η χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων καταστροφής και αξιοποίησης πτωμάτων ζώων, η θανάτωση πασχόντων ζώων και η αποζημίωση των ιδιοκτητών τους.
- Η χορήγηση άδειας σκοπιμότητας ίδρυσης σφαγείων και πτηνοσφαγείων ορισμένης δυναμικότητας.

- Η χορήγηση άδειας λειτουργίας επιχειρήσεων κατάψυξης και συντήρησης κρεάτων και ιχθύων.
- Η έγκριση εισαγωγής ζωντανών ζώων από το εξωτερικό και τεμαχισμένων κρεάτων από τρίτες χώρες και η απαγόρευση εισαγωγής μικρών μηρυκαστικών χωρίς κτηνιατρικό πιστοποιητικό.
- Η ρύθμιση θεμάτων που αφορούν την παστερίωση του γάλακτος, η χορήγηση άδειας λειτουργίας ωσοκοπικού κέντρου και διάθεσης σε βιομηχανίες ωών που κατάσχονται ως ακατάλληλα για βρώση.

3. Τμήμα Αναπαραγωγής & Τεχνητής Σπερματέγχυσης.

Στις αρμοδιότητες του Τμήματος ανήκουν:

- Η εφαρμογή πορισμάτων ερευνών, σε συνεργασία με τα Κτηνιατρικά Ινστιτούτα, την Κτηνιατρική Σχολή, Τα Εργαστήρια και Κέντρα Τ.Σ. και Νοσημάτων αναπαραγωγής.
- Η οργάνωση της τεχνητής σπερματέγχυσης, του συγχρονισμού οίστρου, της καταπολέμησης των νοσημάτων αναπαραγωγής, μεταβολισμού, περιβάλλοντος και νεογέννητων ζώων.

Ως αποκεντρωμένες υπηρεσιακές μονάδες της Δ/σης θα λειτουργήσουν:

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΚΤΗΝΙΑΤΡΕΙΑ Καρδίτσας

Παλαμά

Σοφάδων

Μουζακίου

Προαστίου

Κέδρου

Λεονταρίου

Ιτέας

2.4. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΒΑΜΒΑΚΟΣ

Στον Οργανισμό απασχολούνται 22 γεωπόνοι (οι 20 ενεργοί και 2 αποσπασμένοι) για όλο το νομό Καρδίτσας. Μετά την κατάργηση των Οργανισμών Βαμβάκος, Καπνού, Ελαιολάδου και Γάλακτος με νόμο και τη σύσταση του **Οργανισμού Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ΟΠΕΓΕΠ)**. Η κατάσταση παραμένει στάσιμη και τελεί σε μεταβατικό στάδιο.

2.5. «ΔΗΜΗΤΡΑ»

Επίσης σύμφωνα με το Καν. 2520/97 και προκειμένου να υλοποιηθεί η εκπαίδευση των νέων αγροτών και η επιμόρφωση των παλαιότερων, θεσμοθετήθηκε η Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης «Δήμητρα». Ο οργανισμός έχει την ευθύνη και το συντονισμό του προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, έχουν υπαχθεί όλες οι Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές (ΤΕΣ) δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα πρακτικά γεωργικά σχολεία, τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), τα Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης και τα Κέντρα Γεωργικής Ανάπτυξης των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, τα οποία μετονομάστηκαν σε Κέντρα «Δήμητρα». Ο Οργανισμός προς το παρόν είναι σε φάση οργάνωσης.

2.6. ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟΙ ΤΩΝ ΟΤΑ

Στα πλαίσια των νέων Καποδιστριακών Δήμων προσελήφθησαν 12 γεωπόνοι σε 12 νέους Δήμους αντίστοιχα. Ο θεσμός είναι καινούργιος και δυστυχώς η πλειοψηφία των συγκεκριμένων γεωτεχνικών δε γνωρίζει τις ακριβείς αρμοδιότητές τους μέσα στον πρώτο βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Φαίνεται όμως ότι μια από τις άμεσες ανάγκες που θα κληθούν να καλύψουν είναι το πρόγραμμα των Νέων Αγροτών.

Πίνακας 8. Γεωπόνοι στους ΟΤΑ του Ν. Καρδίτσας

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΕΔΡΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
1	Άρνης	Ματαράγκα	1
2	Ιτάμου	Καλλίθηρο	1
3	Καλλιφωνίου	Καλλιφώνι	1
4	Κάμπου	Σταυρός	1
5	Καρδίτσας	Καρδίτσα	1
6	Μενελαΐδας	Κέδρος	1
7	Μουζακίου	Μουζάκι	Παραιτήθηκε
8	Παλαμά	Παλαμά	1
9	Παμίσου	Αγναντερό	1
10	Πλαστήρα	Μορφοβούνι	Παραιτήθηκε
11	Σελλάνων	Προάστιο	1
12	Σοφάδων	Σοφάδες	1
13	Ταμασίου	Λεοντάρι	1
14	Φύλλου	Ιτέα	1

3. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΑ (ΓΕΩΡΓΙΚΑ) ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΝΟΜΟΥ.

3.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί στον Ν.Καρδίτσας την κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα.

Το επίπεδο της συνολικής απασχόλησης ανέρχεται στο 45,4% του πληθυσμού του νομού, ενώ το 69% του ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα.

Ο πρωτογενής τομέας αξιοποιεί το 90% της συνολικής έκτασης του νομού, δηλαδή 2.378.600 στρέμματα:

- Καλλιεργούμενη έκταση 1.100.000 στρέμματα
- Βοσκότοποι 643.400 στρέμματα
- Δάση 635.200 στρέμματα

3.1.1. ΓΕΩΡΓΙΑ

Η γεωργία εμφανίζεται σαν η κυριότερη οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή. Η γεωγραφική κατανομή των καλλιεργούμενων εκτάσεων δείχνει μια μεγάλη συγκέντρωση της δραστηριότητας στην πεδινή περιοχή (το 82% της συνολικής καλλιεργήσιμης έκτασης του νομού Καρδίτσας), σε σχέση με την αντίστοιχη των ημιορεινών και ορεινών περιοχών (το υπόλοιπο 18% της συνολικής καλλιεργήσιμης έκτασης του νομού).

Στα πεδινά παρατηρούμε μια σημαντική ανάπτυξη της γεωργικής δραστηριότητας. Δυναμικές καλλιέργειες χρησιμοποιούνται στις αρδευόμενες εκτάσεις (βαμβάκι, αραβόσιτος, μηδική, ζαχαρότευτλα, κηπευτικά κλπ.), η μη αρδευόμενη έκταση καλλιεργείται κυρίως με σιτάρι σκληρό, ενώ σημαντικά βήματα προόδου έχει κάνει η πεδινή γεωργία όσο αφορά την εκμηχάνιση της.

Αντίθετα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές του νομού, η μορφή της γεωργίας αλλάζει σημαντικά. Κυρίως στους πρόποδες του βουνού εμφανίζεται η καλλιέργεια σιτηρών, καπνού και κηπευτικών. Σε περιοχές πιο ορεινές επικρατεί η αμπελοκαλλιέργεια, αχλαδιές, μηλιές, καστανιές κλπ., καθώς και λαχανόκηποι. Σε μεγάλα υψόμετρα παρουσιάζονται καλλιέργειες συνδεδεμένες με την κτηνοτροφία (μηδική, κοφτολίβαδα, αραβόσιτος κλπ.). Το ανάγλυφο καθώς και ο μικρός και μικροτεμαχισμένος κλήρος δεν ευνοούν την εκμηχάνιση των γεωργικών εργασιών στα ορεινά.

Δομή της γεωργίας στον νομό Καρδίτσας

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στον νομό ανέρχονται σε 21.057, με βάση τα προσωρινά στοιχεία απογραφής γεωργίας-κτηνοτροφίας του 1991. Απο αυτές το 72,3% βρίσκεται στις πεδινές περιοχές (αξιοποιώντας το 82% των καλλιεργούμενων εκτάσεων), το 5,3% αυτών βρίσκεται στις ημιορεινές περιοχές, ενώ το υπόλοιπο 22,4% των εκμεταλλεύσεων του νομού βρίσκεται στις ορεινές περιοχές.

Αντίστοιχα το 1981 υπήρχαν 24.170 εκμεταλλεύσεις, με μέση έκταση ανα εκμετάλλευση 45,5 στρέμματα, που διαμοιραζόταν σε 5 τεμάχια περίπου.

Αλλωστε μελέτη της ΑΝ.ΚΑ Α.Ε. με τίτλο η ανάπτυξη της πεδινής γεωργίας στον Ν.Καρδίτσας (1991), με βάση δείγμα 383 εκμεταλλεύσεων έδειξε ότι το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων στην πεδιάδα του νομού είναι 73,5 στρέμματα, απο τα οποία το 36% (26,5 στρέμματα) είναι ενοικιαζόμενα.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στον νομό είναι οικογενειακής μορφής και ταυτόχρονα μικρές και κατακερματισμένες. Για να επιβιώσουν αυτές οι μονάδες αγροτικής παραγωγής χρειάστηκε να εντατικοποιήσουν το παραγωγικό τους σύστημα. Βασικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε σ'αυτή την κατεύθυνση ήταν η άρδευση.

Με την συνδρομή του κράτους (κατασκευή φράγματος Ταυρωπού και αντιστοίχου αρδευτικού έργου, το υπο κατασκευή φράγμα Σμοκόβου, κρατικό πρόγραμμα γεωτρήσεων-ΠΑΥΥΘ), αλλά και με σημαντικές ατομικές και συλλογικές πρωτοβουλίες των αγροτών αρδεύονται σήμερα 730.000 στρέμματα (το 66,4% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης του νομού).

Εδικότερα η κατανομή των αρδευόμενων εκτάσεων έχει ως εξής:

		Ποσοστό %
1. Αρδευτικό έργο Ταυρωπού (Ταμιευτήρας Πλαστήρα)	114.000 στρ.	15,6
2. Επιφανειακά νερά (πηγές, ποταμοί, συλλεκτήρες)	166.000 στρ.	22,7
3. Κρατικές γεωτρήσεις(ΠΑΥΥΘ)	100.000 στρ.	13,7
4. Ιδιωτικές γεωτρήσεις	350.000 στρ.	48,0
ΣΥΝΟΛΟ	730.000 στρ	100,0

Ακόμη η υπάρχουσα κατάσταση στα λοιπά εγγειοβελτιωτικά έργα του γεωργικού τομέα στον νομό έχει ως εξής:

Στραγγιστικά έργα: Η διάνοιξη στραγγιστικών τάφρων έχει εκτελεστεί στον νομό σε ποσοστό 90 %. Κατα κύριο λόγο υπολείπεται η κατασκευή τάφρων σε περιοχές που δεν έγιναν αναδασμοί ή σε αγροκτήματα που έγιναν αναδασμοί αλλά δεν αφέθηκαν ζώνες για την κατασκευή των έργων.

Αγροτική οδοποιία: Το συνολικό μήκος των αγροτικών δρόμων είναι 8.000 χιλιόμετρα. Μέχρι σήμερα έχουν αμμοχαλιοστρωθεί τα 1.600 χιλιόμετρα με ενέργειες κρατικές και των αγροτών μέσω των ΤΟΕΒ.

Αγροτικός εξηλεκτρισμός: Απο τις 7.000 γεωτρήσεις που υπάρχουν στον νομό, μέχρι σήμερα έχουν ηλεκτροδοτηθεί οι 4100. Ο μέγιστος χρόνος ηλεκτροδότησης της γεώτρησης ανέρχεται σε 8 χρόνια απο την στιγμή της αίτησης, ενώ παρατηρείται και το φαινόμενο ύπαρξης 2.000 παράνομων ιδιωτικών γεωτρήσεων. Ο αριθμός των ηλεκτροδοτηθέντων κτηνοτροφικών μονάδων και λοιπών γεωργικών εκμεταλλεύσεων δεν θεωρείται σημαντικός.

Ισοπεδώσεις: Με κρατικές ενέργειες ισοπεδώθηκαν μέχρι σήμερα 120.000 στρέμματα, ενώ με ενέργειες των αγροτών έχουν ισοπεδωθεί 15.000 στρέμματα. Ο εξοπλισμός των εκμεταλλεύσεων σε γεωργικά μηχανήματα θεωρείται μάλλον ικανοποιητικός.

Ενω σε επίπεδο χώρας (1981) αντιστοιχούν 4,8 γεωργικοί ελκυστήρες ανα 1000 στρέμματα γεωργικής γής, σε επίπεδο Θεσσαλίας αντιστοιχούν 5,3 γεωργικοί ελκυστήρες ανα 1000 στρέμματα, ενώ σε επίπεδο νομού Καρδίτσας 6,2 τρακτέρ αντιστοιχώς. Με βάση τα στοιχεία της μελέτης της ΑΝ.ΚΑ για την πεδινή γεωργία του νομού, η αναλογία ανέρχεται σε 9,8 τρακτέρ ανα 1000 στρέμματα πεδινής γεωργικής γης.

Τέλος με βάση τις διεθνείς στατιστικές ο Ν.Καρδίτσας ξεπερνά σε αναλογία τρακτέρ ανα 1000 στρέμματα τους μέσους όρους των χωρών της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, των Η.Π.Α., ενώ υψηλότερη αναλογία επιτυγχάνουν η Ιταλία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Αγγλία κ.λ.π..

Ενα ακόμη σημαντικό στοιχείο που προκύπτει απο την μελέτη της ΑΝ.ΚΑ, είναι η αγορά όλο και μεγαλύτερων σε ιπποδύναμη ελκυστήρων απο τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Αντίστοιχες ικανοποιητικές αναλογίες υπάρχουν για τις θεριζοαλωνιστικές και βαμβακοσυλλεκτικές μηχανές.

Να σημειωθεί τέλος οτι η κοινή χρήση γεωργικών μηχανημάτων έχει επεκταθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Απο το 1982 μέχρι σήμερα πολλοί πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί με την συνδρομή της Διεύθυνσης Γεωργίας και του Οργανισμού Βάμβακος επέκτειναν τις δραστηριότητές τους στην κοινή χρήση μηχανημάτων. Δημιουργήθηκαν 99 ομάδες παραγωγών βάμβακος που επιδοτήθηκαν συνολικά

1.400.000.000 δραχμές για την αγορά 292 βαμβακοσυλλεκτικών μηχανών, συνολικής αξίας 3.000.000.000 δραχμών.

Ακόμη στις ομάδες-συνεταιρισμούς δόθηκαν με βάση τον νόμο 1262/82, συνολικές επιδοτήσεις 117.000.000 δραχμών για την αγορά 46 αυτοκινούμενων ψεκαστικών μεγάλης απόδοσης (συνολικής αξίας 117.400.000 δραχμών), ενώ από τον Οργανισμό Βάμβακος δόθηκαν σαν δώρα σε ισάριθμες ομάδες παραγωγών άλλα 7 αυτοκινούμενα ψεκαστικά.

Τέλος ορισμένοι συνεταιρισμοί εντάχθηκαν στον νόμο 1262/82 για την προμήθεια τρακτέρ μεγάλης ιπποδύναμης καθώς και των αντιστοίχων παρελκομένων (άροτρα, δισκόσβαρνες κ.λ.π.).

Διάρθρωση της γεωργικής παραγωγής στον Ν.Καρδίτσας

Η καλλιέργεια του βαμβακιού αποτελεί σήμερα τον κυρίαρχο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης του νομού, είτε άμεσα με την απ'ευθείας παραγωγή αγροτικών εισοδημάτων είτε έμμεσα με τα δευτερογενή εισοδήματα που δημιουργούνται σε νομαρχιακό επίπεδο στους τομείς της μεταποίησης, των υπηρεσιών κλπ., αφού ο κλάδος του βαμβακιού χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό διασύνδεσης με αρκετούς άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας.

Η παραγωγή βαμβακιού έπαιξε πάντα σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νομού. Όμως με την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ, οι σημαντικές οικονομικές ενισχύσεις που δόθηκαν στο βαμβάκι συνετέλεσαν στην με έντονους ρυθμούς αύξηση της καλλιέργειας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 80, με αποτέλεσμα την ανάδειξή της στον σημαντικότερο παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης του νομού Καρδίτσας.

Έτσι ενώ το 1981 καλλιεργήθηκαν 410.000 στρέμματα με βαμβάκι, το 1991 στην Καρδίτσα καλλιεργήθηκαν 580.000 στρέμματα (αύξηση 41% σε σχέση με το 81), ενώ το 1993, 721.000 στρέμματα (αύξηση 76% σε σχέση με το 81), καλύπτοντας σχεδόν το σύνολο των ποτιστικών εκτάσεων του νομού.

Φυσικό ήταν και η παραγωγή σύσπορου βαμβακιού να αυξηθεί σημαντικά. Ενώ το 1981 η παραγωγή βάλσακος στον νομό έφτανε τους 125.000 τόννους, το 1991 η αντίστοιχη παραγωγή ήταν 184.000 τόννους (αύξηση 47% σε σχέση με το 1981).

Την ίδια περίοδο η τιμή του βαμβακιού στον παραγωγό αυξήθηκε από 50,70 δραχμές/κιλό το 1981 (από τις οποίες οι 22,35 δραχμές προέρχονται από εθνικές και κοινοτικές ενισχύσεις), σε 248,2 δραχμές/κιλό το 1991 (από τις οποίες οι 175,45 δραχμές προέρχονται από κοινοτικές ενισχύσεις), δηλαδή μια αύξηση 390% σε σχέση με το 1981.

Βέβαια σ'αυτή την αύξηση πρέπει να συνεκτιμηθεί και η αύξηση του πληθωρισμού κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 80, που κυμαινόταν απο 14-22% ετησίως.

Το αντίστοιχο διάστημα στον νομό, οι συνολικές ενισχύσεις το 1981 ανήλθαν σε 2.681.950.000 δραχμές (απο τις οποίες οι 432.000.000 δραχμές ήταν εθνικές ενισχύσεις), ενώ το 1991 οι συνολικές ενισχύσεις βάμβακος έφτασαν σε 34.029.300.000 δραχμές που είναι καθαρά κοινοτικές, δηλαδή μια αύξηση 1170% σε σχέση με το 1981.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα το Ακαθάριστο Προϊόν του βαμβακιού στον νομό εξελίχθηκε από 6.084.000.000 δραχμές το 1981, σε 46.545.829.000 δραχμές το 1991, δηλαδή αύξηση 665% σε σχέση με το 1981.

Να σημειωθεί ακόμη ο σημαντικός ρόλος του παραγόμενου σύσπορου βαμβακιού σαν πρώτη ύλη για την λειτουργία των 8 εκκοκιστηρίων της Καρδίτσας και αρκετών άλλων εκτός των ορίων του νομού (το 1991 81.275 τόνοι σύσπορου βάμβακος διατέθηκαν εκτός νομού ενώ αντιστοίχως προσκομίστηκαν στα εκκοκιστήρια της Καρδίτσας 53.874 τόνοι, απο άλλους νομούς για εκκόκιση .

Δεύτερη σημαντικότερη καλλιέργεια απο πλευράς καλλιεργούμενων εκτάσεων στον νομό είναι το σιτάρι. Η εμφάνιση σημαντικών επιδοτήσεων στην τιμή του σκληρού σιταριού δημιούργησε σημαντικές ανακατατάξεις στην αναλογία καλλιεργούμενου μαλακού και σκληρού σιταριού κατά τη διάρκεια 1981-1991.

Το 1981 καλλιεργούνταν 81.000 στρέμματα σκληρού σιταριού, το 1987 η έκταση αυξάνεται στα 210.000 στρέμματα, ενώ το 1991 οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται σε 194.000 στρέμματα (αύξηση 140% σε σχέση με το 1981). Η μείωση αυτή στα καλλιεργούμενα στρέμματα μεταξύ 1987 και 1981, έγινε υπέρ της καλλιέργειας του βάμβακος που εμφανιζόταν λόγω των υψηλών επιδοτήσεων σαν πιο ελκυστική.

Αντίθετα στο μαλακό σιτάρι, το οποίο δεν έτυχε κοινοτικής στήριξης, μειώθηκε η καλλιεργούμενη έκταση απο 265.000 στρέμματα σε 38.000 στρέμματα το 1991 (μείωση 86%).

Στην ουσία η σχετική μείωση της καλλιεργούμενης έκτασης του σιταριού γενικά έγινε υπέρ του βαμβακιού, ή μέσω της αύξησης των αρδευόμενων εκτάσεων ή λόγω της μη τήρησης της εφαρμοζόμενης συνήθως πενταετούς αμειψισπορας: βαμβάκι (4 χρόνια) - σιτάρι (1 χρόνο), σε βάρος της καλλιέργειας του σιταριού, αφού τα εισοδήματα απο το βαμβάκι ήταν πολύ σημαντικά.

Η καλλιέργεια του αραβοσίτου είχε πολλές διακυμάνσεις κατά την δεκαετία του 1981-91. Απο 23.000 καλλιεργούμενα στρέμματα το 1981 έφτασε τα 104.000 στρέμματα το 1987, αφού τα υβρίδια που εισήχθησαν στην καλλιέργεια αύξησαν

σημαντικά τις αντίστοιχες στρεμματικές αποδόσεις (1000 έως 1500 κιλά/στρέμμα). Η υψηλή οικονομικότητα όμως του βαμβακιού περιόρισε την καλλιέργεια στα 68.000 στρέμματα το 1991.

Για τον ίδιο λόγο η καλλιέργεια της μηδικής στις αρδευόμενες εκτάσεις του νομού, περιορίστηκε από 105.000 στρέμματα το 1981, σε 50.000 στρέμματα το 1991.

Η καλλιέργεια των τεύτλων διατηρεί μια μικρή έκταση καλλιεργούμενων αρδευόμενων στρεμμάτων που ήταν 15.000 στρέμματα το 1981, έφτασε στο μέγιστο, 32.000 στρέμματα το 1987, ενώ το 1991 ήταν 6.000 στρέμματα. Η επέκταση ή μη της καλλιέργειας εξαρτάται από τις υπογραφόμενες συμβάσεις του εργοστασίου Ζάχαρης Λάρισας.

Μια δυναμική καλλιέργεια εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια στον νομό, αυτή της βιομηχανικής ντομάτας. Από 1700 στρέμματα το 1981, το 1991 η καλλιέργεια κάλυψε 13.000 στρέμματα αρδευόμενων εκτάσεων λόγω ίδρυσης βιομηχανιών τοματοπολτού στον νομό αλλά και σε γειτονικές περιοχές. Έτσι η παραγόμενη ντομάτα απορροφάται μέσω συμβολαίων όχι μόνο στην Καρδίτσα αλλά και σε εργοστάσια της περιοχής Δομοκού και Τρικάλων.

Το 1981 καλλιεργήθηκαν 14.000 στρέμματα ανατολικού τύπου καπνά και 7.000 στρέμματα με την ποικιλία μπέρλεϋ, καλλιέργειες υψηλής έντασης εργασίας. Το 1984 πρωτοκαλλιεργείται η ποικιλία Βιρτζίνια. Το 1991 τα ανατολικού τύπου είχαν μειωθεί στα 4.000 στρέμματα, τα μπέρλεϋ κάλυπταν 6.400 στρέμματα, ενώ τα βιρτζίνια είχαν αυξηθεί κατακόρυφα στα 13.000 στρέμματα.

Η άνοδος των βιρτζίνια που οφείλεται σε σημαντικό ποσοστό επιδοτήσεων, συνοδεύτηκε και με σημαντικές επενδύσεις στον τομέα σύγχρονων ξηρατηρίων που φθάνουν τα 3,5 δισεκατομύρια δραχμές.

Η μείωση της καλλιέργειας των ανατολικού τύπου καπνών οφείλεται:

1. Στην έλλειψη εργατικών χεριών, λόγω μη ένταξης νέων παραγωγών στην καλλιέργεια, αφού η αμοιβή της απαιτούμενης εργασίας ήταν σημαντικά χαμηλότερη από το κόστος ευκαιρίας (απασχόληση στην καλλιέργεια του βαμβακιού ή σε εξωγεωργικές δραστηριότητες).
2. Στις χαμηλές τιμές και κυρίως στις χαμηλές πριμοδοτήσεις των ποικιλιών που καλλιεργούνται στον νομό.
3. Στην συνεχή άνοδο της τιμής του βαμβακιού καθώς και στην πλήρη εκμηχανοποίηση της βαμβακοκαλλιέργειας.
4. Στη μεταστροφή των καπνιστών στα Αμερικανικού τύπου καπνά παρά στα Ανατολικά.

5. Στην αντικατάσταση απο την Κοινότητα των βιομηχανικών ποικιλιών (Μαύρα-τσεμπέλια) με καπνά Βιρτζίνια και πλήρη εγκατάληψη αυτών:

3.1.2. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Όσον αφορά την Βοοτροφία ο αριθμός των γαλακτοπαραγωγών αγελάδων ανέρχονταν το 1981 σε 14.000 ζώα ενώ το 1991 ανήλθαν σε 9.000 ζώα περίπου. Η μείωση όμως του ζωικού πληθυσμού συνοδεύτηκε με ποιοτική του αναβάθμιση, καθώς και με μεγένθυση του μέσου μεγέθους των μονάδων.

Ετσι οι 9.000 αγελάδες ανήκουν σε 3.700 εκμεταλλεύσεις, αλλά μεταξύ αυτών περιέχονται και σύγχρονες εκμεταλλεύσεις μεγάλου μεγέθους.

Υπάρχουν 15 μονάδες με αριθμό ζώων απο 40-100, άλλες 30 εκμεταλλεύσεις με 20-40 αγελάδες, 60 εκμεταλλεύσεις απο 10-20 ζώα, 50 εκμεταλλεύσεις απο 6-10 ζώα ενώ οι υπόλοιπες έχουν απο 1-6 αγελάδες.

Οι 20 εκμεταλλεύσεις απο αυτές εντάχθηκαν και χρηματοδοτήθηκαν ή στον κανονισμό 797, ή στον νόμο 1262 ή στα πλαίσια των ΠΕΠ (μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων).

Ακόμη το κτηνοτροφικό κεφάλαιο, ιδιαίτερα αυτό των σύγχρονων μονάδων, εμπλουτίστηκε με ζώα υψηλών αποδόσεων (οι αγελάδες της Δυτικής Ευρώπης επιτυγχάνουν 6000-7000 κιλά γάλα ετησίως, ενώ αυτές της Ανατολικής Ευρώπης 4.000-5.000 κιλά ετησίως). Να σημειωθεί ότι ο αριθμός των βελτιωμένων αγελάδων που εισήχθηκαν απο την Ευρώπη (Δυτική και Ανατολική) κατά το διάστημα 1987-1991 ανήλθε σε 1200 ζώα.

Σε 1600 αγελάδες που αντιστοιχούν σε 66 εκμεταλλεύσεις εφαρμόζεται το μηχανικό άρμεγμα, ενώ 28 εκμεταλλεύσεις διαθέτουν παραγωγή ενσιρωμένων ζωοτροφών.

Η πάχυνση μοσχαριών (που δεν ήταν ποτέ ανεπτυγμένη στην Καρδίτσα) παραμένει συρρικνωμένη. Συνήθως παχαίνονται τα ιδιοπαραγόμενα μοσχάρια απο τις εκμεταλλεύσεις γαλακτοπαραγωγικής κατεύθυνσης, ενώ 6 εξειδικευμένες μονάδες παχαίνουν 50-150 μοσχάρια ετησίως.

Ο αριθμός των μονάδων με αγελάδες κρεατοπαραγωγής και τα παραγωγά τους (μοσχάρια) είναι επίσης περιορισμένος και ανέρχεται σε 40 εκμεταλλεύσεις που διαθέτουν 600 αγελάδες -εγχώριας κυρίως προέλευσης ή διασταύρωσης με την φαιά των Αλπικων- οι οποίες εκτρέφονται με ελεύθερη κυρίως βόσκηση στις ορεινές περιοχές.

Στην δεκαετία 81-91 η αιγοπροβατοτροφία γνώρισε σημαντική ανάπτυξη.

Οι κοινοτικές ενισχύσεις σε συνδιασμό με την απελευθέρωση των τιμών των ζωοκομικών προϊόντων (μέχρι το 1981 υπήρχε διατίμηση στην φέτα), βοήθησαν την αύξηση του αιγοπρόβειου πληθυσμού.

Το 1981 υπήρχαν 189.000 πρόβατα και 61.000 αίγες, ενώ το 1991 υπήρχαν 205.000 πρόβατα και 68.000 αίγες. Δυστυχώς η ποσοτική αύξηση της αιγοπροβατοτροφίας δεν συνοδεύτηκε απο την ποιοτική της αναβάθμιση, οι μέσες φυσικές αποδόσεις τους παραμένοντας σταθερές στην δεκαετία του 80 (80 κιλά γάλα κατά μ.ο. ανα προβατίνα και 100 κιλά γάλα κατά μ.ο. ανα αίγα).

Οι 7000 αιγοπροβατοτροφικές εκμεταλλεύσεις το 1991 παραμένουν το ίδιο εκτατικές με αυτές του 1981 (5 εκμεταλλεύσεις με 1500 πρόβατα εφαρμόζουν το μηχανικό άρμεγμα), με πρόχειρες σταβλικές εγκαταστάσεις. Παρ' όλο που η διατροφή των ζώων βασίζεται κυρίως στους βοσκοτόπους (για 7-8 μήνες ετησίως, ενώ το υπόλοιπο χρονικό διάστημα οι διατροφικές ανάγκες των μικρών μηρυκαστικών καλύπτονται με την χρήση κτηνοτροφικών καρπών και χονδροειδών ζωοτροφών), γεγονός που προσδιορίζει τον υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας του κλάδου, δόθηκαν στην δεκαετία 81-91 μόνο 336.000.000 δραχμές για βελτίωση βοσκοτόπων (μέσω του κανονισμού 1975/82).

Η χοιροτροφία στην δεκαετία 81-91 είχε σημαντική στροφή προς την επιχειρηματική μορφή. Το 1991 υπήρχαν 22 χοιροστάσια με 3.000 χοιρομητέρες, ενώ 1500 χοιρομητέρες εκτρέφονται σε εκμεταλλεύσεις χωρικής μορφής μεγέθους 1-3 χοιρομητέρες.

Απο τις επιχειρηματικής μορφής εκμεταλλεύσεις, οι 7 εντάχθηκαν για χρηματοδότηση στον νόμο 1262, 4 στον κανονισμό 797, ενώ 2 μονάδες στα ΠΕΠ.

3.1.3. ΔΑΣΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Όσον αφορά τα 485.752 στρέμματα δασοσκεπών και 316.849 στρέμματα των μερικώς δασοσκεπών εκτάσεων στον νομό, που βέβαια χωροθετούνται στην ημιορεινή και ορεινή ζώνη του νομού, στην δεκαετία 81-91 έγιναν αναδασώσεις σε 43.000 στρέμματα.

Οι αναδασώσεις όμως αυτές επικεντρώθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στα δημόσια δάση (40.500 στρέμματα, για τα οποία δαπανήθηκαν συνολικά 237 εκατομμύρια δραχμές), τα οποία όμως αντιπροσωπεύουν μόνο το 24% των δασικών εκτάσεων του νομού.

Εξ' άλλου στις 103 δασικές μονάδες του νομού, μόνο οι 56 διαθέτουν και εφαρμόζουν διαχειριστική έκθεση (οι 19 σε δημόσια δάση).

Η προσπάθεια ποιοτικής αναβάθμισης των δασικών εκτάσεων στα κοινοτικά, διακατεχόμενα και ιδιωτικά δάση ήταν πολύ μικρή κατά την διάρκεια της δεκαετίας παρ' όλες τις οικονομικές ενισχύσεις που δίνονται γι' αυτό. Σίγουρα ο μη διαχωρισμός κτηνοτροφικών ζωνών και δασικών εκτάσεων έχει συντελέσει πάρα πολύ σ' αυτή την ολιγωρία όσον αφορά τις αναδασώσεις των μη κρατικών δασών.

Στον ορεινό όγκο η διαχείριση των 313.492 στρεμμάτων βοσκοτόπων που ανήκουν στα ορεινά δασικά συγκροτήματα δεν είναι κανονική αφού λείπουν σε μεγάλο βαθμό τα απαραίτητα έργα υποδομής (δρόμοι, μονοπάτια, περιφράξεις ποτίστρες, στέγαστρα κλπ), ενώ έχουν δημιουργηθεί 3 οργανωμένοι βοσκότοποι συνολικής έκτασης 148.000 στρεμμάτων, για τους οποίους δαπανήθηκαν 74 εκατομμύρια δραχμές στην δεκαετία 81-91.

Όσον αφορά την προστασία των δασών λειτουργούν 3 πυροφυλάκια και κατασκευάζονται αντιπυρικοί δρόμοι (στην δεκαετία 81-91 κατασκευάστηκαν 50 χιλιόμετρα τέτοιων δρόμων συνολικής δαπάνης 80 εκατομμυρίων δραχμών).

Στον τομέα της δασικής οδοποιίας στην δεκαετία 81-91, από τις δασικές υπηρεσίες έγιναν διανοίξεις δρόμων συνολικού μήκους 192 χιλιομέτρων, συντήρηση 3.033 χιλιομέτρων δασικού οδικού δικτύου, βελτιώσεις 147 χιλιομέτρων δασικού οδικού δικτύου και οδοστρωσία 122 χιλιομέτρων δασικών δρόμων. Οι συνολικές δαπάνες δασικής οδοποιίας και κτιρίων ανήλθε στα 716 εκατομμύρια δραχμές το χρονικό διάστημα 81-91.

Σημαντικές εργασίες εκτελέσθηκαν και στον τομέα των αντιπλημμυρικών έργων στην δεκαετία 81-91:

1. Κατασκευή 40 φραγμάτων συνολικού όγκου 1.500 κυβ. μετρων.
2. Επενδεδυμένα αναχώματα συνολικού όγκου 6.400 κυβ. μετρων.
3. Φυτεύσεις 1.300.000 δενδρυλλίων συνολικής δαπάνης 156 εκατομμυρίων δραχμών.

3.2. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

3.2.1. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Στην διάρκεια της δεκαετίας 81-91 η Αγροτική Τράπεζα χορήγησε βραχυπρόθεσμα δάνεια συνολικού ύψους 63 δισεκατομμυρίων δραχμών και μεσοπρόθεσμα δάνεια συνολικού ύψους 21 δισεκατομμυρίων δραχμών.

Όσον αφορά τα βραχυπρόθεσμα δάνεια, το 75% των συνολικών χορηγήσεων αφορούν την γεωργία, το 15% αφορά την κτηνοτροφία, το 6% αφορά την χρηματοδότηση οργανώσεων (ΕΑΣΚ, ΤΟΕΒ κλπ) και το υπόλοιπο 4% αφορά τη βιοτεχνία, τα δαση και την αλιεία, καθώς και δάνεια με ενέχυρο.

Όσον αφορά τα μεσοπρόθεσμα δάνεια, το 36% των συνολικών χορηγήσεων αφορούν αρδευτικές βελτιώσεις, το 30% αφορά γεωργικά μηχανήματα-εργαλεία-εφόδια που αναφέρονται στην γεωργία, το 9% αναφέρεται στην αγροτική στέγαση, το 7% στη εξαγορά γαιών και το υπόλοιπο 12% σε διάφορες άλλες κατηγορίες δανείων.

3.2.2. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Λειτουργούν 177 πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί διάφορων κατηγοριών με 30.000 μέλη. Απ'αυτους οι 146 είναι πιστωτικοί και η δραστηριότητα τους εξαντλείται συνήθως στη διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών δανειοδότησης των αγροτών απο την ΑΤΕ.

Σε δευτεροβάθμιο επίπεδο υπάρχει η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Καρδίτσας με μέλη 164 πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς.

Η ΕΑΣΚ διαθέτει 3 εκκοκιστήρια, 1 οινοποιείο, 1 σποροελαιουργείο, ξηραντήριο αραβόσιτου, το 15% του εργοστασίου γάλακτος Τρικάλων, 2 super market και βέβαια ασχολείται ακόμη με την συγκέντρωση σιταριού, αραβοσίτου, βαμβακιού κλπ. Τα τελευταία χρόνια η ΕΑΣΚ αντιμετώπισε έντονα χρηματοδοτικά προβλήματα.

3.3. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Η υπάρχουσα κατάσταση του πρωτογενή τομέα στον Νομό Καρδίτσας προσδιορίζει μια σειρά προβλημάτων τόσο διαρθρωτικών όσο και κλαδικών.

3.3.1. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Όπως εντοπίστηκε και από το προηγούμενο κεφάλαιο, η γεωργία της Καρδίτσας διακρίνεται από το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων της και παρ'όλες τις προσπάθειές τους για μεγένθυση μέσω της ενοικίασης γεωργικής γής, να εμφανίζονται φαινόμενα χαμηλής παραγωγικότητας καθώς και να παρατηρούνται σημαντικές δυσκολίες στην διαδικασία εκσυνχρονισμού τους.

Στρατηγικό όπλο των εκμεταλλεύσεων για να ξεπεράσουν αυτές τις ενδογενείς ανεπάρκειες είναι η εντατικοποίηση της παραγωγής τους, κυρίως με βάση την άρδευση.

Στην Καρδίτσα όμως σήμερα εμφανίζεται έντονο αρδευτικό πρόβλημα, σαν αποτέλεσμα της μεγάλης ζήτησης νερού για άρδευση.

Ο υπεδάφιος υδάτινος ορίζοντας έχει υπερχρησιμοποιηθεί τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα η στάθμη του να πέφτει όλο και σε χαμηλότερα επίπεδα.

Οι αγρότες που έχουν συνδέσει την επιβίωση της εκμετάλλευσής τους με την άρδευση, είναι αναγκασμένοι να αναζητούν τις απαραίτητες ποσότητες νερού ανοίγοντας γεωτρήσεις όλο και μεγαλύτερου βάθους (200- 250 μέτρα βάθος), και κατά συνέπεια καταβάλλοντας όλο και μεγαλύτερες δαπάνες γι' αυτό το σκοπό.

Ταυτόχρονα προσπαθούν να αξιοποιήσουν τα νερά που χύνονται στα αποστραγγιστικά έργα του αρδευτικού δικτύου Ταυρωπού, καθώς και τα νερά του Πηνειού με πρόχειρα μέσα. Εκβαθαίνουν, σε συνεργασία με τις κατά τόπους κοινότητες, σε αντίθετη φορά από ότι είχαν αρχικά κατασκευασθεί τα αποστραγγιστικά κανάλια και τα χρησιμοποιούν για αρδευτικούς αγωγούς, με αποτέλεσμα να χάνονται από την απορρόφηση του εδάφους σημαντικότερες ποσότητες νερού και ταυτόχρονα να εμφανίζεται ο κίνδυνος πλημμυρών στις καλλιεργούμενες εκτάσεις (αφού τα αποστραγγιστικά έργα δεν λειτουργούν πλέον, λόγω της πρόχειρης μετατροπής τους σε αρδευτικούς αγωγούς).

Αυτές οι ασυντόνιστες ενέργειες από μέρους των αγροτών, δεν λύνουν βέβαια το πρόβλημα, με αποτέλεσμα πολλές φορές (και ιδιαίτερα σε περιόδους ξηρασίας -1989 κλπ) η γεωργική παραγωγή να είναι μειωμένη εξ' αιτίας πλημελούς άρδευσης.

Δυο ακόμη προβλήματα πρέπει να αναφερθούν για το ζήτημα της άρδευσης και αφορούν:

- Τη χρήση από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αρδευτικών μηχανημάτων που σπαταλούν νερό (κυρίως τα αυτοπροωθούμενα αρδευτικά μηχανήματα).

- Οι γεωτρήσεις που δεν έχουν ηλεκτροδοτηθεί ακόμη (το 41% του συνόλου), λειτουργούν με σημαντικότατο κόστος (με πετρελαιοκινητήρες), με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται υπέρμετρα οι παραγωγικές δαπάνες των εκμεταλλεύσεων.

Όσον αφορά την αγροτική οδοποιία, η κατάστασή της στον νομό (και μάλιστα σ'ένα νομό καθαρά αγροτικό) είναι κακή. Μόνο το 20% του συνολικού μήκους της έχει αμμοχαλικοστρωθεί.

Η έλλειψη επαρκών τεχνικοοικονομικών γνώσεων από μέρους των γεωργών (με δεδομένο το μεγάλο ποσοστό αναφαλητισμού που επικρατεί στις τάξεις των ηλικιωμένων αγροτών) παρουσιάζει επίσης σημαντικότερη αρνητική επίδραση στην παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα.

Βέβαια οι περισσότεροι από αυτούς διαθέτουν κάποια εμπειρία στις παραδοσιακές καλλιέργειες του νομού (βαμβάκι, σιτάρι, αραβόσιτος κ.λ.π.) και μάλιστα όσο αφορά τις κλασσικές καλλιεργητικές τεχνικές, ενώ συναντούν σημαντικές δυσκολίες στην αφομοίωση και εφαρμογή καινούργιων τεχνικών ή στην εισαγωγή νέων κλάδων παραγωγής, αλλά και στην χρηματοοικονομική διαχείριση των εκμεταλλεύσεων τους.

Προβλήματα δομής της παραγωγικής κατεύθυνσης του γεωργικού τομέα στην Καρδίτσα

Όσον αφορά την διάρθρωση της γεωργικής παραγωγής κατά την χρονική περίοδο 1981-91, εμφανίζεται η καλλιέργεια του βαμβακιού σαν η βασική πηγή εισοδήματος του νομού, καλύπτοντας σχεδόν το σύνολο των ποτιστικών εκτάσεων της Καρδίτσας (ή το 65% των καλλιεργούμενων εκτάσεων του νομού).

Η ταχύτερη επέκταση της καλλιέργειας αυτής, σαν αποτέλεσμα των υψηλών τιμών που απολάμβανε ο γεωργός -κυρίως λόγω των σημαντικών επιδοτήσεων- οδήγησε την γεωργία του νομού στην σχεδόν μονοκαλλιέργεια βάμβακος.

Το υψηλό ποσοστό επιδοτήσεων στην συνολική τιμή που απολάμβανε ο βαμβακοπαραγωγός, ώθησε στην αναζήτηση της μεγαλύτερης ποσότητας του παραγομένου βάμβακος, χωρίς να αποδίδεται μεγάλη σημασία στην ποιότητα του προϊόντος (ακόμη και σήμερα η αποφύλλωση του βάμβακος δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Καρδίτσα).

Το μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ώθησε τους γεωργούς σ'αυτή την μονοκαλλιέργεια (ακόμη και σε βάρος των παραδοσιακά εφαρμοζόμενων αμειψισπορών), συνοδευόμενη μάλιστα από πλήρη εξειδίκευση του μηχανολογικού εξοπλισμού των εκμεταλλεύσεων όσον αφορά την βαμβακοκαλλιέργεια (σπαρτικές βάμβακος, βαμβακοσυλλεκτικές μηχανές κλπ.), αφού το βαμβάκι θεωρήθηκε σαν η μόνη διέξοδος επίτευξης ικανοποιητικών εισοδημάτων των.

Η πρακτική αυτή είχε σημαντικότερες οικονομικές επιπτώσεις (αφού η οικονομία του νομού -όχι μόνο ο πρωτογενής, αλλά και ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας- έχει πλέον πλήρη εξάρτηση από την διακύμανση των τιμών του βαμβακιού), αλλά και αντίστοιχες περιβαλλοντικές στο πλαίσιο του αγροτικού χώρου, κυρίως:

- i. με την μείωση της γονιμότητας των χωραφιών και την εμφάνιση φυτασθενειών (αδρομυκώσεις κλπ.), λόγω της μη ορθής εφαρμογής των αμειψισπορών.
- ii. λόγω της σημαντικότερης μείωσης του υδάτινου δυναμικού της Καρδίτσας όπως προαναφέρθηκε, αφού το βαμβάκι είναι υδροβόρο φυτό.
- iii. λόγω έλλειψης τεχνικών γνώσεων παρατηρείται υπερχρησιμοποίηση φυτοφαρμάκων και χημικών λιπασμάτων, τα υπολείμματα των οποίων περνούν στον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα, μολύνοντας το νερό.

Βέβαια σημαντικότερα προβλήματα εμφανίζονται σταδιακά και όσον αφορά το εισόδημα της βαμβακοκαλλιέργειας. Η επιβολή τέλους συνυπευθυνότητας που επιβλήθηκε από το 1986 από την Κοινότητα και έφτασε την περίοδο 90-91 στις 53,42 δραχμές έχει φρενάρει δραστικά την οικονομική αποδοτικότητα της καλλιέργειας, προκαλώντας σημαντικότερους τριγμούς όχι μόνο στην αγροτική οικονομία του νομού, αλλά και στην ευρύτερη οικονομική ζωή της Καρδίτσας.

Η παραπέρα επέκταση στον νομό των δυναμικών καλλιεργειών τεύτλων και βιομηχανικής ντομάτας εξαρτάται από τις υπογραφόμενες συμβάσεις των βιομηχανιών, που συναρτάται από το οριζόμενο πλαφόν παραγωγής τους που ορίζουν οι αρμόδιοι φορείς (Κοινότητα και Υπουργείο Γεωργίας).

Η δυναμικότερη καλλιέργεια καπνών Βιρτζίνια αντιμετωπίζει την επιβολή αυστηρών ποσοστόσεων, με αποτέλεσμα την συρρίκνωση της καλλιέργειας.

3.3.2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΖΩΪΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Είναι γεγονός ότι υπήρξε διαδικασία (όχι έντονης βέβαια) ποιοτικής αναβάθμισης της αγελαδοτροφίας στον νομό Καρδίτσας αλλά ο συνολικός βοοτροφικός πληθυσμός μειώθηκε στην δεκαετία του 80 κατά 36%.

Το γεγονός αυτό σε συνδιασμό:

1. Με την κατάργηση των επιδοτήσεων των κτηνοτροφικών καρπών.
2. Με την χαμηλή παραγωγικότητα των μικρών αγελαδοτροφικών μονάδων λόγω:
 - της χαμηλής ποιότητας του χρησιμοποιούμενου γενετικού υλικού
 - της αναποτελεσματικής διατροφής των ζώων λόγω έλλειψης επαρκών γνώσεων των κτηνοτρόφων
 - των κακών συνθηκών σταβλισμού των αγελάδων

- της παραγωγής χαμηλής ποιότητας γάλακτος, λόγω της εφαρμογής του χειρονακτικού αρμέγματος

3. Με την υψηλή εγχώρια ζήτηση σε νωπό αγελαδινό γάλα.

μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αγελαδοτροφία στον νομό έχει σημαντικά περιθώρια να αναπτυχθεί, αλλά μόνο με την μορφή σχετικά μεγάλου μεγέθους εντατικών μονάδων, που διαθέτουν σιρούς —συνεπώς και ανάλογες εκτάσεις για την παραγωγή ενσιρωμένων ζωοτροφών—, μηχανές τεχνητού αρμέγματος, υψηλής παραγωγικότητας ζώα και βέβαια υψηλή τεχνογνωσία όσον αφορά την εκτροφή των ζώων.

Σαν καθοριστικός παράγοντας ανάσχεσης της αναπτυξιακής προσπάθειας της αγελαδοτροφίας του νομού διαφαίνεται η επιβολή ποσοστώσεων στην εγχώρια παραγωγή γάλακτος εκ μέρους της Κοινότητας, ενώ η εφαρμογή της υποχρεωτικής εργαστηριακής μικροβιακής ανάλυσης του γάλακτος θα επιβάλλει εκ των πραγμάτων την χρήση αμελκτικών μηχανών.

Η αιγοπροβατοτροφία του νομού, στην δεκαετία 81-91 αύξησε τον ζωικό της πληθυσμό, αφού το περιβάλλον ήταν ευνοϊκό για μια τέτοια εξέλιξη (άφθονοι βοσκότοποι, σημαντικές επιδοτήσεις αλλά και κατάργηση της διατίμησης της τιμής της φέτας).

Όμως το ευνοϊκό αυτό πλαίσιο δεν συνέβαλλε όπως θα περίμενε κανείς έστω και στον ελάχιστο εκσυγχρονισμό αυτών των εκμεταλλεύσεων, που χαρακτηρίζονται ακόμη από:

1. Χαμηλή παραγωγικότητα των ζώων παρ'όλο που το πρόγραμμα γενετικής βελτίωσης του καραγκούνικου προβάτου έδωσε αξιοθαύμαστα αποτελέσματα.
2. Έλλειψη σωστά οργανωμένων βοσκοτόπων οδηγεί σε μη ορθολογική χρήση της ανθρώπινης εργασίας όσον αφορά την φύλαξη του κοπαδιού (βοσκή), που σε συνδιασμό με το χειρονακτικό άρμεγμα —που βέβαια επιφέρει αρνητικότερες επιπτώσεις και στην ποιότητα του παραγόμενου γάλακτος—, καθιστά αρκετά απωθητική την εξάσκηση του επαγγέλματος του βοσκού από νέους ανθρώπους.
3. Την μεγάλη ηλικία της πλειοψηφίας των βοσκών, που σε συνδιασμό με την ελάχιστη είσοδο νέων ανθρώπων στο επάγγελμα, αναμένεται να προκαλέσει σημαντικότερη συρρίκνωση της αιγοπροβατοτροφίας στον νομό.
4. Έλλειψη επαρκών γνώσεων των κτηνοτρόφων σε ζητήματα διατροφής των αιγοπροβάτων προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική αποδοτικότητα των ζώων.

5. Έλλειψη ικανοποιητικών σταβλικών εγκαταστάσεων δημιουργεί σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις τόσο στην παραγωγικότητα των ζώων (εμφάνιση ασθενειών), όσο και στις συνθήκες εξάσκησης του κτηνοτροφικού επαγγέλματος.

3.3.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΑΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι δασοσκεπείς και μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις καλύπτουν το 30% της συνολικής έκτασης του νομού και χωροθετούνται στις μειονεκτικές περιοχές της Καρδίτσας (ορεινές και ημιορεινές ζώνες) . Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούν να παίξουν πρωταρχικό λόγο στην ανάπτυξη της ορεινής οικονομίας του νομού είτε με την παραγωγή εισοδημάτων απο την παραγόμενη ξυλεία και την προσφορά εργασίας στους κατοίκους των ορεινών περιοχών (υλοτομίες), είτε με την ανάπτυξη τουριστικού ρεύματος αναψυχής στην περιοχή.

Ομως οι εκτάσεις αυτές έχουν ανάγκη συνεχούς αναβάθμισης, η οποία δεν προχώρησε την τελευταία δεκαετία με γρήγορους ρυθμούς.

Μόνο το 50% των δασικών μονάδων διαθέτουν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης των δασικών εκτάσεων, παράγοντας που επιτρέπει την συμφέρουσα με οικονομικά κριτήρια εκμετάλλευση του ξυλαποθέματος, χωρίς να βλάπτεται το υπάρχον δυναμικό και το εν γένει δασικό οικοσύστημα. Οσον αφορά τις υπόλοιπες δασικές μονάδες, αφού εδώ και αρκετά χρόνια δεν εφαρμόστηκε κανένα σχέδιο διαχείρισης, το υπάρχον ξυλαπόθεμα είναι σημαντικά υποβαθμισμένο ποιοτικά και ποσοτικά, ώστε να μην θεωρείται οικονομικά αποδοτική η εκμετάλλευσή του αλλά και το υπάρχον οικοσύστημα να θεωρείται υποβαθμισμένο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην δεκαετία 81-91 αναδασώθηκε μόνο το 5% των εκτάσεων αυτών και μάλιστα το 95% των προσπαθειών αυτών έγινε απο κρατική πρωτοβουλία στα δημόσια δάση.

Η πίεση που εξασκείται απο την κτηνοτροφία για εξεύρεση εκτάσεων για βόσκηση (αφου οι υπάρχοντες ορεινοί βοσκότοποι είναι υποβαθμισμένοι και όχι σωστά οργανωμένοι) είναι ένας σημαντικός παράγοντας αποθάρρυνσης της σύνταξης και εφαρμογής διαχειριστικών εκθέσεων και κατ'επέκταση και των αναδασώσεων στα δημόσια, διακατεχόμενα, ιδιωτικά κλπ. δάση, αφού θα επιβληθούν απαγορεύσεις βοσκής).

Ενας επιπλέον παράγοντας αποθάρρυνσης της σύνταξης και εφαρμογής διαχειριστικών εκθέσεων είναι με την στενή οικονομική έννοια, το μεγάλο χρονικό διάστημα που απαιτείται για να αποδώσουν οικονομικά οι επενδύσεις ποιοτικής και ποσοτικής αναβάθμισης του δασικού ξυλαποθέματος.

Τέλος σε αρκετές περιπτώσεις λείπει και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό, που θα μπορούσε να αξιοποιήσει τον δασικό πλούτο των ορεινών περιοχών, αποτέλεσμα της μεγάλης αγροτικής εξόδου που έπληξε κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά το 1950, τις μειονεκτικές περιοχές της Καρδίτσας.

Όσον αφορά την προστασία των δασών τα έργα που έχει εκτελέσει η Δασική Υπηρεσία σε συνδιασμό με τα υπάρχοντα πυροφυλάκια καλύπτουν τις σημερινές ανάγκες των δασών της χώρας. Όμως στην βάση ενός μακροχρόνιου σχεδιασμού παρουσιάζεται εμφανής η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου αντιπυρικής προστασίας για την περιοχή.

Πα'όλα τα σημαντικά έργα που εκτελέστηκαν στον τομέα της δασικής οδοποιίας κατά την δεκαετία 81-91 σημαντικότερες ελλείψεις παρουσιάζουν οι δασικοί δρόμοι όσον αφορά τα τεχνικά έργα και την οδοστρωσία, έργα απαραίτητα για την προσπελασιμότητα των δρόμων.

Αλλά και στον τομέα των αντιπλημμυρικών έργων παρουσιάζονται απο την αντίδραση των κτηνοτρόφων, αφού οι απαραίτητες φυτεύσεις δενδρυλλίων που γίνονται σε χώρους βοσκής, προκαλούν απαγορεύσεις βόσκησης των ζώων.

Πολλά απο τα προβλήματα που προαναφέρθηκαν προέρχονται απο τη σχετική στενότητα εξεύρεσης χώρων βοσκής αφού οι υπάρχοντες ορεινοί βοσκότοποι είναι στην μεγάλη τους πλειοψηφία υποβαθμισμένοι και όχι σωστά οργανωμένοι. Σε αρκετούς βοσκοτόπους που υπάρχει μελέτη οργάνωσης, η χρηματοδότηση εφαρμογής της δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Στους λοιπούς βοσκότοπους δεν έχει μελετηθεί καθόλου η οργάνωσή τους.

3.3.4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Αγροτική Πίστη

Σημαντικά προβλήματα στην χορήγηση δανείων στον πρωτογενή τομέα δεν παρατηρήθηκαν την τελευταία δεκαετία. Βέβαια παρατηρείται μια σχετική καθυστέρηση στην χορήγηση των δανείων που αποδίδεται κυρίως στην έλλειψη προσωπικού της ΑΤΕ.

Όμως το κύριο πρόβλημα είναι τα υψηλά επιτόκια χορηγήσεων, χαρακτηριστικό βέβαια που διακρίνει σήμερα όλες τις ελληνικές τράπεζες λόγω των δημοσίων ελλειμάτων και του υψηλού ποσοστού πληθωρισμού που διακρίνει την ελληνική οικονομία. Επιτόκια της τάξεως του 23,75% για τα μεσοπρόθεσμα δάνεια και και 23,25% για τα βραχυπρόθεσμα δάνεια θεωρούνται δυσβάσταχτα για τον πρωτογενή

τομέα της Καρδίτσας, που επηρεάζουν αρνητικά το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων και βέβαια εξασθενίζουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Τα υψηλά επιτόκια αποθαρρύνουν επίσης, την ζήτηση δανείων για εξαγορά γαιών (μόνο το 7% των μεσοπρόθεσμων δανείων κατά την δεκαετία 81-91), ένα εργαλείο που θα μπορούσε να συμβάλλει τα μέγιστα στην μεγένθυση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην περιοχή.

Προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών

Οι δραστηριότητες της μεγάλης πλειοψηφίας των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών εξαντλείται στην διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών δανειοδοτήσεων των αγροτών από την ΑΤΕ καθώς και στην προμήθεια σπόρων και λιπασμάτων για λογαριασμό των μελών των.

Ορισμένοι απ'αυτούς προμηθεύτηκαν μεγάλα γεωργικά μηχανήματα (βαμβakoσυλλεκτικές μηχανές, τρακτέρ μεγάλης ιπποδύναμης, αυτοκινούμενα ψεκαστικά) για την εξυπηρέτηση των μελών τους.

Στον τομέα όμως της κοινής εμπορίας των αγροτικών προϊόντων δεν υπάρχει η παραμικρή παρουσία των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Η έλλειψη αποτελεσματικής οργάνωσης των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών, δεν επέτρεψε την απόκτηση της εμπιστοσύνης των μελών τους για τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Όμως από έλλειψη σωστής οργάνωσης και αποτελεσματικής λειτουργίας πάσχει και η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Καρδίτσας, η οποία παρ'ολο που διαθέτει το μεγαλύτερο αγροτοβιομηχανικό σύμπλοκο στον νομό, βρέθηκε να συναντά τεράστια χρηματοδοτικά προβλήματα. Η έλλειψη αποτελεσματικής εμπορικής δραστηριότητας της Ένωσης οφειλόταν στο γεγονός ότι κατά κύριο λόγο, μέχρι τώρα, συγκέντρωνε μόνο ή πραγματοποιούσε ταυτόχρονα και την αρχική μεταποίηση των βασικών αγροτικών προϊόντων του νομού (βαμβάκι, σιτάρι, αραβόσιτος) για λογαριασμό της ΚΥΔΕΠ. Με την διάλυση της ΚΥΔΕΠ η ΕΑΣΚ είναι υποχρεωμένη πλέον να κινηθεί αυτόνομα όσον αφορά την εμπορία των αγροτικών προϊόντων. Για να επιτύχει στον νέο της ρόλο είναι απαραίτητο να αποκτήσει αποτελεσματικό management.

3.4. ΑΞΟΝΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΑΞΟΝΑΣ 1: Διαρθρωτικές παρεμβάσεις - εκσυγχρονισμός πλαισίου στήριξης της γεωργίας

Όσον αφορά την χρήση του νερού για άρδευση απαιτούνται σημαντικές παρεμβάσεις στην κατεύθυνση εξοικονόμησης των τοπικών υδάτινων πόρων και βελτιστοποίησης της χρήσης του. Σχεδιασμός και κατασκευή μικρών φραγμάτων συγκέντρωσης νερών κατά την χειμερινή περίοδο, τόσο στα πεδινά όσο και στα ορεινά, που σε συνδιασμό με την ολοκλήρωση του φράγματος Σμοκόβου μπορεί να συμβάλλει σημαντικότερα στον τομέα της προσφοράς νέων υδάτινων πόρων στον νομό.

Η εκτροπή του Αχελώου δεν περιλαμβάνεται στον παρόντα μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό, αφού εάν και εφόσον κατασκευασθεί πλήρως το παρόν έργο, αναμένεται ότι θα συμβάλλει στην επίλυση του αρδευτικού προβλήματος της Καρδίτσας (και της Θεσσαλίας γενικότερα), μετά παρέλευση αρκετών ετών.

Σημαντικότερες παρεμβάσεις όμως πρέπει να γίνουν για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ήδη χρησιμοποιούμενου αρδευτικού νερού στον νομό:

- Επιτάχυνση των ηλεκτροδοτήσεων των υπαρχόντων γεωτρήσεων
- Κατασκευή αρδευτικών αγωγών για αντικατάσταση των πρόχειρα μετατραπέντων αποστραγγιστικών αγωγών σε αρδευτικά
- Εντονη προπαγανδιστική εκστρατεία απο της αρμόδιες νομαρχιακές γεωτεχνικές υπηρεσίες, ώστε οι αγρότες να πεισθούν για την σκοπιμότητα αντικατάστασης των υπαρχόντων αρδευτικών συστημάτων με το σύστημα στάγδην άρδευση. Για τον σκοπο αυτό πρέπει να δοθούν ενισχυμένα κίνητρα μεσω του κανονισμού 2328/91. Επίσης απαιτείται έντονη κινητοποίηση των Γεωργικών Εφαρμογών για εκπαίδευση των αγροτών στην χρήση της στάγδην άρδευσης και για συνεχή τεχνική υποστήριξη των αγροτών κατά την εφαρμογή της.

Γενικότερα όμως απαιτείται ένας συνολικός σχεδιασμός διαχείρισης των υδάτων στον νομό, αφού σ'αυτό εμπλέκονται σήμερα αρκετοί φορείς (η ΥΕΒ, οι ΤΟΕΒ, οι Κοινότητες, οι Σύνδεσμοι Υδρευσης, οι Δήμοι, οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι, οι μεμονωμένοι αγρότες κλπ), ενώ ο καθε ένας απο τους φορείς ή καταναλωτές αντιμετωπίζει αποσπασματικά και μεμονωμένα το πρόβλημα της χρήσης του νερού στην Καρδίτσα. Μόνο ένας κεντρικός φορέας Διαχείρισης Υδατων του νομού, με τις κατάλληλες αρμοδιότητες, θα μπορούσε να καταγράψει τις συνολικές ανάγκες του νομού σε νερό και να αποφασίσει τον τρόπο κατανομής του κατά τομέα (άρδευση, υδρευση κλπ).

Σημαντικές παρεμβάσεις κρίνεται απαραίτητο να γίνουν και στον τομέα βελτίωσης της αγροτικής οδοποιίας, μέσω των ΤΟΕΒ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του νομού, με γενναία χρηματοδοτική ενίσχυση από το Νομαρχιακό Ταμείο και το Δεύτερο Πακέτο Ντελόρ.

Όσον αφορά υποστήριξη της αύξησης του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στον νομό δύο παρεμβάσεις μπορούν να γίνουν:

- Η αγορά γαιών να ενισχύεται μέσω του κανονισμού 2328/91
- Τα επιτόκια χορηγήσεων της ΑΤΕ για εξαγορά γαιών να μειωθεί από 23,25% σε 13,75% (όσο δηλαδή και το επιτόκιο για την αγροτική στέγαση)

Τέλος όσον αφορά τον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα θεωρούνται αναγκαίες:

- Η αύξηση των ποσοστών ενισχύσεων, τουλάχιστον κατά 20 μονάδες, για τις επενδύσεις του πρωτογενή τομέα μέσω του κανονισμού 2328/91, με ταυτόχρονη επίλυση όλων των γραφειοκρατικών προβλημάτων του κανονισμού και των καθυστερήσεων στην χρηματοδότηση
- Η συνεχής εκπαίδευση των αγροτών σε τεχνικοοικονομικά ζητήματα της αγροτικής παραγωγής, στην εισαγωγή νέων καλλιεργειών, στην εμπορία αγροτικών προϊόντων, στον αγροτουρισμό κλπ, είτε μέσω των ΚΕΓΕ είτε μέσω των χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ (όπου για την επιλογή της θεματολογίας την χωροταξική κατανομή των σεμιναρίων και για τηρούμενο επίπεδο εκπαίδευσης η Διεύθυνση Γεωργίας θα πρέπει να έχει σημαντικό λόγο).

Ακόμη νέες μέθοδοι εκπαίδευσης των γεωργών εξ'αποστάσεως (παραγωγή και διανομή στους αγρότες βιντεοκασετών με συγκεκριμένη θεματολογία αγροτικού περιεχομένου κλπ) είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν.

Όσον αφορά την πληροφόρηση των αγροτών, απαιτείται η σύνδεση του νομού με το videotext του Υπουργείου Γεωργίας και η δημιουργία συστήματος τηλεματικής ώστε η πληροφόρηση αυτή να φτάνει μέχρι και το τελευταίο χωριό του νομού. Σ'αυτή την δραστηριότητα ο ρόλος της ΕΑΣΚ και της ΑΝ.ΚΑ θα μπορούσε να είναι σημαντικός.

Όσον αφορά την μείωση τους κόστους της χρηματοδότησης του πρωτογενή τομέα η δημιουργία με τοπική πρωτοβουλία, ενός ευέλικτου πιστωτικού συνεταιρισμού σε νομαρχιακό επίπεδο (με την προοπτική να μετεξελιχθεί σε συνεταιριστική τράπεζα), ο οποίος θα λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, δεν θεωρείται για τον νομό Καρδίτσας ανέφικτος στόχος, με βάση ακόμη και την ελληνική εμπειρία (π.χ. Λαμία). Ένας τέτοιος συνεταιρισμός θα ήταν ικανός να εξασφαλίσει πιστώσεις στον πρωτογενή τομέα του νομού με χαμηλότερα επιτόκια απ'αυτά της ΑΤΕ και ταυτόχρονα θα δημιουργούσε πρόσθετες συνθήκες ανταγωνισμού στο υπάρχον

πιστοδοτικό σύστημα προς όφελος των αγροτών (βλέπε και εισηγητική έκθεση τριτογενούς τομέα).

Τέλος απαιτείται αναβάθμιση της εικόνας του συνεταιριστικού κινήματος στον νομό σε σχέση με τους αγρότες, γεγονός που θα τους παρακινήσει στην ανάληψη συνεταιριστικών πρωτοβουλιών παραγωγής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων, με τα συνεπακόλουθα οικονομικά οφέλη για τις αγροτικές οικογένειες του νομού.

Για να συμβεί αυτό χρειάζεται να καταβληθούν έντονες προσπάθειες από μέρους των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και της ΕΑΣΚ για σωστή διαχείριση των φορέων αυτών, παροχή ικανοποιητικών υπηρεσιών στους αγρότες και βέβαια αύξηση της οικονομικής τους αποτελεσματικότητας στο επίπεδο του ιδιωτικού τομέα. Η χρήση εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού και του συγχρονου management, φαίνεται να είναι τα κύρια εργαλεία για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Στρατηγική αναδιάρθρωσης καλλιεργειών

Η σχεδόν αποκλειστική εξάρτηση της οικονομίας του νομού από την καλλιέργεια του βαμβακιού μεσοπρόθεσμα μπορεί να επιφέρει θετικά οικονομικά οφέλη στην Καρδίτσα, αλλά μακροπρόθεσμα μπορεί να υπάρξουν μεγάλες αρνητικές επιπτώσεις, που συναρτώνται με το μέλλον των κοινοτικών ενισχύσεων για την καλλιέργεια αυτή.

Δυστυχώς μέχρι την στιγμή αυτή δεν έχει καταρτισθεί εκ μέρους του Υπουργείου Γεωργίας ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αναδιάρθρωσης καλλιεργειών για τον νομό, που θα μπορούσε να αποτελέσει το εναλλακτικό σενάριο για τους αγρότες σε περίπτωση περαιτέρω μείωσης των κοινοτικών ενισχύσεων στο βαμβάκι και επιβάλλεται η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών να αντιμετωπιστεί τοπικά.

Στο πλαίσιο λειτουργίας της Δευτεροβάθμιας Αυτοδιοίκησης στον νομό σύντομα, είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός Ερευνητικού Ινστιτούτου (που πιθανώς η θα μπορούσε να αποτελέσει και παράρτημα του ΙΝΕΤΑ) που σε συνεργασία με Πανεπιστήμια (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Γεωργικό Πανεπιστήμιο Αθηνών κλπ), θα καταρτίσει ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης καλλιεργειών για τον νομό. Επι πλέον χρηματοδοτήσεις για την διεξαγωγή των ερευνών, μπορεί να εξασφαλισθούν και από ερευνητικά κοινοτικά προγράμματα (AIR, ΕΠΕΤ II, κλπ).

Σαν ενδεικτική θεματολογία των ερευνών στον νομό μπορεί να αναφερθούν:

- Η διερεύνηση βιολογικής καλλιέργειας κηπευτικών
- Η διερεύνηση βιολογικής καλλιέργειας σίτου
- Η διερεύνηση βιολογικής καλλιέργειας βαμβακιού
- Η διερεύνηση της καλλιέργειας του κενάφ

Βέβαια και στην υπάρχουσα κατάσταση απαιτούνται παρεμβάσεις:

- Μεγαλύτερη διαφοροποίηση της κοινοτικής ενίσχυσης του βαμβακιού ανάλογα με το επιτυγχανόμενο κυτίο, ώστε οι βαμβακοκαλλιεργητές να στραφούν περισσότερο στην επιτυγχανόμενη ποιότητα του προϊόντος (χρήση αποφυλλωτικών μέσων), με τελικά θετικά ωφέλη γι'αυτούς και όσον αφορά και την καθαρή εμπορική αξία του βαμβακιού.
- Σύστημα ενιαίων κοινοτικών ενισχύσεων τετραετούς ή πενταετούς αμειψισποράς, που θα αντικαταστήσει το υπάρχον κατά προϊόν (ενίσχυση στο βαμβάκι - ενίσχυση στο σιτάρι).

Κατ'αυτόν τον τρόπο θα εξαφανιστεί η μονοκαλλιέργεια του βαμβακιού για πολλά συνεχή χρόνια, αφού ο παραγωγός θα μπορεί να εφαρμόζει το ενδεδειγμένο σύστημα αμειψισποράς, χωρίς να μειώνεται το εισόδημά του, με τελικό αποτέλεσμα την προστασία των γεωργικών εδαφών.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Διαρθρωτικές παρεμβάσεις - εκσυγχρονισμός πλαισίου στήριξης της κτηνοτροφίας

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στην αγελαδοτροφία χωρίζονται σε:

- (i) Βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής που αναφέρεται στην ενίσχυση μέσω του Β' Πακέτου Ντελόρ της μετεγκατάστασης αγελαδοτροφικών μονάδων (από 20 αγελάδες και πάνω) εκτός κοινοτήτων. Ακόμη απαιτείται η ενίσχυση της μετεγκατάστασης μικρών αγελαδοτρόφων, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των κοινοτικών βοσκοτόπων που παραμένουν υποβαθμισμένες και υποχρησιμοποιούνται, απαιτείται η σύνταξη και η χρηματοδότηση ενός σχεδίου ποιοτικής αναβάθμισης και οργάνωσής τους (περιφράξεις, σπορά κτηνοτροφικών φυτών, άρδευση κλπ). Στις εκτάσεις αυτές θα μπορούσαν να μετεγκατασταθούν και οι μικρές κτηνοτροφικές μονάδες (αγελαδοτροφικές και αιγοπροβατοτροφικές), ώστε να σταματήσει η υπάρχουσα όχληση μέσα στα όρια των οικισμών, ενώ ταυτόχρονα θα μπορούσαν οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις να χρησιμοποιούν κοινές υποδομές (αμεικλήρια, σιροί κ.λ.π). Η κατασκευή σύγχρονων οργανωμένων σφαγείων θα υποστηρίξει συνολικά την εμπορία κρεάτων. Τέλος κρίνεται απαραίτητη η χρηματοδότηση από το Β'Πακέτο Ντελόρ προγράμματος γενετικής βελτίωσης, ώστε να δημιουργηθεί στις τοπικές συνθήκες, αγελαδοτροφικός πληθυσμός υψηλών προδιαγραφών.
- (ii) Θεσμικά ζητήματα. Για την μεταφορά της ποσόστωσης, απαιτείται η δημιουργία αποθέματος σε επίπεδο νομού Καρδίτσας, ώστε οι ποσοτώσεις μικρών αγελαδοτρόφων που εγκαταλείπουν την δραστηριότητα, να μεταβιβάζεται σε

άλλους που θέλουν να μεγαλώσουν την μονάδα τους, αλλά εντός των ορίων του νομού Καρδίτσας.

Όσον αφορά την αιγοπροβατοτροφία απαιτείται:

- η παραχώρηση κοινοτικών εκτάσεων βοσκής για κατασκευή ποιμνιοστασίων, (με ταυτόχρονη απάλλειψη όλων των γραφειοκρατικών κωλυμάτων για την έκδοση της αντίστοιχης άδειας οικοδομής) και παραχώρηση της χρήσης των βοσκοτόπων σε ήδη υπάρχοντες ή σε υπο δημιουργία τοπικούς κτηνοτροφικούς συνεταιρισμούς. Μόνο έτσι θα αναβαθμιστεί ο ρόλος των βοσκοτόπων στην κτηνοτροφική διαδικασία.
- η επέκταση της γενετικής βελτίωσης του караγκούνικου προβάτου σ' όλο τον πληθυσμό της Καρδίτσας μέσω χρηματοδότησης απο το Β' Πακέτο Ντελόρ.

ΑΞΟΝΑΣ 4: Διαρθρωτικές παρεμβάσεις - εκσυγχρονισμός πλαισίου στήριξης της δασικής παραγωγής

Οι κύριες προτεινόμενες παρεμβάσεις στον δασικό τομέα διακρίνονται σε:

- (i) Ζητήματα τεχνικής στήριξης:** Με ευθύνη της Δασικής Υπηρεσίας απαιτείται η διενέργεια προπαγανδιστικής καμπάνιας για την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των ιδιοκτητών των μή δημοσίων δασών, για τα αναμενόμενα οφέλη απο τη σύνταξη και εφαρμογή διαχειριστικών μελετών. Κατάρτιση χρονοδιαγράμματος ώστε να συνταχθούν και οι λοιπές διαχειριστικές εκθέσεις. Σύνταξη μελετών οργάνωσης ορεινών βοσκοτόπων, εκεί όπου δέν υπάρχουν. Σύνταξη ολοκληρωμένου σχεδίου αντιπυρικής προστασίας για την ορεινή Καρδίτσα. Τέλος είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός στις ορεινές περιοχές δασικών και κτηνοτροφικών ζωνών (απο επιτροπή που όπου θα συμμετέχουν εκπρόσωποι της Δασικής Υπηρεσίας, της Διεύθυνσης Γεωργίας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης), μέτρο που θα συμβάλλει και στην αμοιβαία ανάπτυξη και του δασικού οικοσυστήματος και της ορεινής κτηνοτροφίας, με ταυτόχρονη εξάλειψη των υπάρχοντων προστριβών (δασικές υπηρεσίες - κτηνοτρόφοι).
- (ii) Χρηματοδοτικά ζητήματα:** Απαιτούνται γενναίες χρηματοδοτήσεις (Β.Πακέτο Ντελόρ, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, LEADER κ.λ.π.) για την εφαρμογή των μελετών που αναφέρθηκαν πιο πάνω (διαχειριστικές εκθέσεις, αναδασώσεις, δασική οδοποιία, έργα ορεινής οικονομίας και οργάνωσης-βελτίωσης ορεινών βοσκοτόπων). Πρέπει να γίνει κατανοητή και απο τον νέο θεσμό της τοπικής αυτοδιοίκησης, η μεγάλη σημασία της χρηματοδότησης αυτών των έργων που αναφέρονται στις μειονεκτικές περιοχές της Καρδίτσας και που αναφέρονται στο 50% της έκτασης του Νομού.

4. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ 'Β' ΚΠΣ.

4.1. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 950/97 ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Οι συνολικές επιδοτήσεις στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην Καρδίτσα με βάση τους παραπάνω κανονισμούς και οδηγία, ανέρχονται σε 1.364.044.000 δραχμές για την δεκαετία 81-91 και αντιστοιχούν σε συνολικό ύψος επενδύσεων 4 δισεκατομμυρίων δραχμών.

Το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που εντάχθηκαν στους κανονισμούς αυτούς είναι συνολικά 1378 για την ίδια χρονική διάρκεια (υπενθυμίζουμε ότι το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στον νομό ήταν 21.000 το 1991), στις οποίες αντιστοιχούν επενδύσεις της τάξης των 3 εκατ. δραχμών ανα εκμετάλλευση, με μέση επιχορήγηση από τον κανονισμό 1 εκατ. δραχμές ανα εκμετάλλευση.

Οι επενδύσεις αυτές αφορούν κατά πρώτο λόγο αρδευτικά, όπως επίσης ελκυστήρες και παρελκόμενα, έγγειες βελτιώσεις, αποθήκες-κτίσματα και μηχανολογικό εξοπλισμό.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι «επιδόσεις» του Καν. (ΕΚ) αριθ. 2328/91 και της μετεξέλιξής του σε Καν. (ΕΚ) 950/97 ανά Δημοτικό Διαμέρισμα στο νομό. Πρόκειται για αριθμό σχεδίων βελτίωσης, τα οποία είναι βασική προϋπόθεση προκειμένου μια εκμετάλλευση να χαρακτηριστεί ως «επιλέξιμη» και να ενισχυθεί το ύψος της επένδυσης που θα εγκριθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού.

Παρατηρεί κανείς ότι οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις στις πεδινές περιοχές παρουσίασαν περισσότερα σχέδια βελτίωσης, από τους ορεινούς και μειονεκτικούς δήμους. Επίσης κάτι άλλο που παρατηρεί κανείς την τριετία μετά το '97 (1997-1999) έχει εγκριθεί μόνο το ¼ των σχεδίων βελτίωσης που χρονικά εγκρίθηκαν κατά τη διάρκεια του Καν. (ΕΚ) αριθ. 2328/91.

Πίνακας 9. Σχέδια βελτίωσης με βάση το έτος έγκρισης ανά δ.δ. και Δήμο στο Ν Καρδίτσα

Α/Α	Δημοτικό Διαμέρισμα	Δήμος	Καν.	Καν.			Σύνολο
			2328/91	'97	'98	'99	
1	Ανθηρό	Δ. Αργιθέας	1	2			3
2	Αργιθέα	Δ. Αργιθέας	1			1	2
3	Ελληνικά	Δ. Αργιθέας	2				2
4	Θερινό	Δ. Αργιθέας					0
5	Καλή Κώμη	Δ. Αργιθέας					0
6	Καρυά	Δ. Αργιθέας					0
7	Μεσοβούνιο	Δ. Αργιθέας				1	1
8	Πετρωτό	Δ. Αργιθέας					0
9	Ερμήτσι	Δ. Άρνης				1	1
10	Κυψέλη	Δ. Άρνης	22			1	23
11	Ματαράγκα	Δ. Άρνης	4	3	1	4	12
12	Πύργος Κιερίου	Δ. Άρνης	1				1
13	Αργύριο	Δ. Αχελώου		1			1
14	Βραγκιανά	Δ. Αχελώου	1				1
15	Καταφύλλιο	Δ. Αχελώου					0
16	Μαράθος	Δ. Αχελώου					0
17	Άγιος Ακάκιος	Δ. Ιθώμης					0
18	Ελληνόπυργος	Δ. Ιθώμης	1	2			3
19	Κανάλια	Δ. Ιθώμης	1			1	2
20	Καππά	Δ. Ιθώμης					0
21	Λοξάδα	Δ. Ιθώμης	2				2
22	Πύργος Ιθώμης	Δ. Ιθώμης					0
23	Φανάρι	Δ. Ιθώμης	13			3	16
24	Χάρμα	Δ. Ιθώμης					0
25	Αμάραντος	Δ. Ιτάμου	3				3
26	Αμπελικό	Δ. Ιτάμου	7		1		8
27	Καλλίθηρο	Δ. Ιτάμου	10				10
28	Καροπλέσι	Δ. Ιτάμου	2				2
29	Καστανέα	Δ. Ιτάμου					0
30	Καταφύγιο	Δ. Ιτάμου	2	1			3
31	Νεράιδα	Δ. Ιτάμου	1				1
32	Ραχούλα	Δ. Ιτάμου	3		2		5
33	Απιδέα	Δ. Καλλιφώνου	5		1		6
34	Δαφνοσπηλιά	Δ. Καλλιφώνου	7	4			11
35	Ζαΐμι	Δ. Καλλιφώνου	8		1		9
36	Καλλιφώνι	Δ. Καλλιφώνου	2	1	2		5
37	Μολόχα	Δ. Καλλιφώνου					0
38	Παλιούρι	Δ. Καλλιφώνου	6	1	1	1	9
39	Άγιος Θεόδωρος	Δ. Κάμπου	5	1			6
40	Μακρυχώρι	Δ. Κάμπου	7	1			8
41	Μέλλισα	Δ. Κάμπου	1				1
42	Μυρίνη	Δ. Κάμπου	9			1	10
43	Πρόδρομος	Δ. Κάμπου	3			1	4
44	Πτελοπούλα	Δ. Κάμπου	1		1	1	3
45	Σταυρός	Δ. Κάμπου	2				2
46	Αγιοπηγή	Δ. Καρδίτσας	3				3

Α/Α	Δημοτικό Διαμέρισμα	Δήμος	Καν.	Καν.			Σύνολο
			2328/91	'97	'98	'99	
47	Αρτεσιανό	Δ. Καρδίτσας	6		1		7
48	Καρδίτσα	Δ. Καρδίτσας	26	1	3	2	32
49	Καρδισομάγο υλα	Δ. Καρδίτσας	6			2	8
50	Παλαιοκκλήσι	Δ. Καρδίτσας	5		1	1	7
51	Ρούσσο	Δ. Καρδίτσας	2			1	3
52	Αηδονοχώρι	Δ. Μενελαΐδας					0
53	Βαθύλακκος	Δ. Μενελαΐδας					0
54	Θραψίμι	Δ. Μενελαΐδας	3		1		4
55	Κέδρος	Δ. Μενελαΐδας	38	1	2		41
56	Λουτρό	Δ. Μενελαΐδας	2			1	3
57	Λουτροπηγή	Δ. Μενελαΐδας	2	1			3
58	Άγιος Γεώργιος	Δ. Μητρόπολης					0
59	Γεωργικό	Δ. Μητρόπολης					0
60	Κρύα Βρύση	Δ. Μητρόπολης					0
61	Μητρόπολη	Δ. Μητρόπολης	9	1	1		11
62	Ξινοέρι	Δ. Μητρόπολης	1		1	1	3
63	Πορτίτσα	Δ. Μητρόπολης					0
64	Φράγκο	Δ. Μητρόπολης	1				1
65	Αμυγδαλή	Δ. Μουζακίου			2		2
66	Ανθοχώρι	Δ. Μουζακίου	1		3	1	5
67	Βατσουνιά	Δ. Μουζακίου					0
68	Γελάνθη	Δ. Μουζακίου					0
69	Δρακότρυπα	Δ. Μουζακίου					0
70	Ελληνόκαστρο	Δ. Μουζακίου					0
71	Κρυσπηγή	Δ. Μουζακίου					0
72	Λαζαρίνα	Δ. Μουζακίου	3	1			4
73	Μαγουλίτσα	Δ. Μουζακίου					0
74	Μαυρομμάτι	Δ. Μουζακίου				1	1
75	Μουζάκι	Δ. Μουζακίου					0
76	Οξιά	Δ. Μουζακίου					0
77	Πευκόφυτο	Δ. Μουζακίου	3				3
78	Πορτή	Δ. Μουζακίου					0
79	Καρβασαράς	Δ. Νεβρόπολης					0
80	Καρίτσα Δολόπων	Δ. Νεβρόπολης	1		2		3
81	Κρυονέρι	Δ. Νεβρόπολης	7	1		3	11
82	Μπελοκομίτης	Δ. Νεβρόπολης			1		1
83	Νεοχώρι	Δ. Νεβρόπολης				1	1
84	Πεζούλα	Δ. Νεβρόπολης	3				3
85	Φυλαχτή	Δ. Νεβρόπολης	1		1		2
86	Άγιος Δημήτριος	Δ. Παλαμά	2				2
87	Βλοχός	Δ. Παλαμά		2		3	5
88	Γοργοβίτες	Δ. Παλαμά	7				7

Α/Α	Δημοτικό Διαμέρισμα	Δήμος	Καν.	Καν.			Σύνολο
			2328/91	950/97			
			'91 - '97	'97	'98	'99	
89	Καλυβάκια	Δ. Παλαμά	1		1		2
90	Κοσκινά	Δ. Παλαμά	7		2		9
91	Μάρκο	Δ. Παλαμά	15		1	1	17
92	Μεταμόρφωση	Δ. Παλαμά	3				3
93	Παλαμάς	Δ. Παλαμά	34	1	3	1	39
94	Αγναντερό	Δ. Παμίσου	5				5
95	Κρανέα	Δ. Παμίσου	3		1		4
96	Μαγούλα	Δ. Παμίσου	4				4
97	Παλαιοχώρι	Δ. Παμίσου	1				1
98	Ριζοβούνι	Δ. Παμίσου	2			1	3
99	Κερασέα	Δ. Πλαστήρα				1	1
100	Λαμπερό	Δ. Πλαστήρα			1		1
101	Μεσενικόλας	Δ. Πλαστήρα	4	1		2	7
102	Μορφοβούνιο	Δ. Πλαστήρα	3		1		4
103	Μοσχάτο	Δ. Πλαστήρα	3			3	6
104	Ρεντίνη	Δ. Ρεντίνης	1		1		2
105	Αγία Τριάδα	Δ. Σελλάνων		1			1
106	Καλογριανά	Δ. Σελλάνων	10	1		1	12
107	Μαραθέα	Δ. Σελλάνων	36	3	3	4	46
108	Πεδινό	Δ. Σελλάνων	16		2	3	21
109	Προάστιο	Δ. Σελλάνων	9	2	2		13
110	Αγία Παρασκευή	Δ. Σοφάδων					0
111	Άγιος Βησσαρίος	Δ. Σοφάδων	2				2
112	Άμπελος	Δ. Σοφάδων				2	2
113	Άνωγιο	Δ. Σοφάδων					0
114	Γεφύρια	Δ. Σοφάδων	10	3	2	1	16
115	Δασοχώρι	Δ. Σοφάδων	1		1		2
116	Καππαδοκικό	Δ. Σοφάδων	6		1	1	8
117	Καρποχώρι	Δ. Σοφάδων	9				9
118	Μασχολούρι	Δ. Σοφάδων	5				5
119	Μαυραχάδες	Δ. Σοφάδων	7				7
120	Μελισσοχώρι	Δ. Σοφάδων	3	1			4
121	Πασχαλίτσα	Δ. Σοφάδων	7		1	8	16
122	Σοφάδες	Δ. Σοφάδων	17			1	18
123	Φίλια	Δ. Σοφάδων	9				9
124	Ανάβρα	Δ. Ταμασίου	5	1	1		7
125	Ασημοχώρι	Δ. Ταμασίου					0
126	Αχλαδέα	Δ. Ταμασίου	4		2	1	7
127	Γραμματικό	Δ. Ταμασίου	6				6
128	Κτιμένη	Δ. Ταμασίου	12	2	2		16
129	Λεοντάρι	Δ. Ταμασίου	5	2	3	7	17
130	Αστρίτσα	Δ. Φύλλου	3	1	1		5
131	Ιτέα	Δ. Φύλλου	21	3			24
132	Λεύκη	Δ. Φύλλου	6			2	8
133	Ορφανά	Δ. Φύλλου	10		2		12
134	Πέτρινο	Δ. Φύλλου	6		3		9
135	Συκεών	Δ. Φύλλου	8	1	3	5	17
136	Φύλλου	Δ. Φύλλου	32	3	3	2	40
137	Βλάσιο	Κ. Αθαμανών		2			2

Α/Α	Δημοτικό Διαμέρισμα	Δήμος	Καν. 2328/91	Καν. 950/97			Σύνολα
			'91 - '97	'97	'98	'99	
138	Δροσάτο	Κ. Αθαμανών	2		1	1	4
139	Κουμπουριανά	Κ. Αθαμανών					0
140	Λεοντίος	Κ. Αθαμανών	1				1
141	Πετρίλος	Κ. Αθαμανών	1				1
142	Πετροχώρι	Κ. Αθαμανών	1				1
143	Στεφανάδα	Κ. Αθαμανών					0
144	Φουντωτό	Κ. Αθαμανών					0
Σύνολα			621	53	73	81	828

Πηγή: Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας

Προβλήματα απο την εφαρμογή της Οδηγίας 72/159/83, του Κανονισμού 797/85 και του κανονισμού 2328/91

Παρόλο που οι 21.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις του νομού Καρδίτσας έχουν μεγάλη ανάγκη εκσυγχρονισμού, στην δεκαετία 81-91 μόνο το 6% απ'αυτές αξιοποίησε τους παραπάνω κανονισμούς και μάλιστα παρουσιάζοντας μικρά επενδυτικά σχέδια (η μέση συνολική επένδυση ανα σχέδιο ανήλθε σε 3.000.000 δραχμές).

Το φαινόμενο αυτό οφείλεται:

- Στην ελλιπή ενημέρωση των γεωργών μέχρι το 1989, καθώς και σε γραφειοκρατικά προβλήματα στην εφαρμογή του κανονισμού.
- Σημαντικό πρόβλημα στην εφαρμογή του κανονισμού ήταν οι μεγάλες καθυστερήσεις στην καταβολή των οικονομικών ενισχύσεων, μετά την πραγματοποίηση των σχεδίων και γαι χρονικό διάστημα έως 12 μήνες.
- Στην συνεχή άνοδο των επιτοκίων στα κεφάλαια δανεισμού απο την ΑΤΕ για την πραγματοποίηση των επενδύσεων απο 15,25% σε 23,25%.
- Στις πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες και τα πολλά δικαιολογητικά έγγραφα που συνοδεύουν το σχέδιο βελτίωσης, καθώς και η σχετική καθυστέρηση στην έγκριση των αιτήσεων.
- Στην σε αρκετές περιπτώσεις στην επιπολαιότητα πολλών αγροτών να συντάσσουν τα σχέδια βελτίωσης βιαστικά και για εξυπηρέτηση εποχιακών επενδύσεων, χωρίς την κατάστρωση ενός μακροχρόνιου προγραμματισμού των αναγκαίων επενδύσεων, όπως ο κανονισμός έδινε την ευκαιρία (μέχρι 6 χρόνια).
- Στον χαρακτηρισμό της καλλιέργειας του βάμβακος σαν διατηρούμενης από το έτος 1989.
- Στην αντικατάσταση του κανονισμού 797/85 με τον κανονισμό 2328/91 που προκάλεσε την μείωση των ποσοστών ενίσχυσης κατά 10 μονάδες, καθώς και στην άνοδο του ΦΠΑ για τα γεωργικά εφόδια και μηχανήματα κατά 10 μονάδες,

με τελικό αποτέλεσμα να μην υπάρχει ουσιαστικό κίνητρο για τους γεωργούς ώστε να προσφεύγουν στην σύνταξη σχεδίων βελτίωσης.

Ειδικά δε για τους νέους αγρότες οι υπερβολικές απαιτήσεις του κανονισμού, για τα δεδομένα του νομού, όσον αφορά το μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης του νέου αγρότη (130 στρέμματα βαμβακιού ή 2,5 στρέμματα θερμοκηπίου, 80 πρόβατα ή 15 αγελάδες).

4.2. ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ - ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 2520/97 - ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Σύμφωνα με τον Παρακάτω Πίνακα των Νέων Αγροτών οι συντριπτική πλειοψηφία των δικαιούχων ασχολείται με Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας και Κτηνοτροφία δηλαδή «παραδοσιακές» μορφές καλλιέργειας για το νομό. Μόνο δεκαπέντε είναι γυναίκες (10%) ενώ ακόμα λιγότεροι είναι αυτοί που δήλωσαν ότι θέλουν να ασχοληθούν με κάποια νέα καλλιέργεια (βλ. βατόμουρα).

Το πρόγραμμα πάντως είναι σε αρχικό στάδιο εξαιτίας των διαδικασιών που ορίζουν σαν χειριστές του Προγράμματος σε πρώτο επίπεδο τους ΟΤΑ.

Πίνακας 10. Νέοι Αγρότες Στο νομό Καρδίτσας ανά Παραγωγική Κατεύθυνση

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΦΥΛΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
1	Ταμασίου	Ταμάσιο	A	Αγελάδες Γαλακτ.	1999
2	Καρδίτσας	Καταφύγι	A	Αγελάδες Κρεοπαρ.	1997
3	Ταμασίου	Καταφύγι	A	Αγελάδες Κρεοπαρ.	1999
4	Φύλλου	Συκεώνα	A	Ανθοκομία Θεερμ.	1991
5	Πλαστήρα	Κέδρος	Θ	Βατόμουρα	1995
6	Πλαστήρα	Κέδρος	A	Βατόμουρα	1995
7	Πλαστήρα	Κέδρος	A	Βατόμουρα	1995
8	Αργιθέας	Κέδρος	A	Βατόμουρα	1996
9	Καρδίτσας	Δρακότρυπα	A	Βατόμουρα	1996
10	Ρεντίνας	Φουντωτό	A	Γίδια	1998
11	Ταμασίου	Φουντωτό	A	Γίδια	1999
12	Καρδίτσας	Φυλακτή	A	Γίδια - Πρόβατα	1996
13	Άρνης	Οξύα	A	Δενδροκομία	1998
14	Παλαμά	Οξύα	A	Καπνός	1998
15	Παλαμά	Αγ. Παρασκευή	A	Καπνός	1998
16	Παλαμά	Αγ. Παρασκευή	A	Καπνός	1998
17	Παλαμά	Αγ. Παρασκευή	A	Καπνός	1998
18	Παλαμά	Αγ. Παρασκευή	A	Καπνός	1998
19	Παλαμά	Αγ. Παρασκευή	A	Καπνός	1998
20	Παλαμά	Μελισσοχώρι	A	Καπνός	1998
21	Ταμασίου	Μελισσοχώρι	A	Καπνός	1998
22	Καλλιφωνίου	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
23	Καλλιφωνίου	Ζαίμι	A	Καπνός	1999

Α/Α *	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΦΥΛΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
24	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
25	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
26	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
27	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
28	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
29	Σοφάδων	Ζαίμι	Θ	Καπνός	1999
30	Σοφάδων	Ζαίμι	A	Καπνός	1999
31	Σοφάδων	Δασοχώρι	A	Καπνός	1999
32	Σοφάδων	Δασοχώρι	A	Καπνός	1999
33	Σοφάδων	Δασοχώρι	A	Καπνός	1999
34	Ταμασίου	Λεοντάρι	A	Καπνός - Βαμβάκι	1998
35	Καλλιφωνίου	Λεοντάρι	A	Καπνός - Βαμβάκι	1999
36	Σοφάδων	Λεοντάρι	A	Καπνός - Βαμβάκι	1999
37	Σοφάδων	Λεοντάρι	A	Καπνός - Βαμβάκι	1999
38	Σοφάδων	Λεοντάρι	A	Καπνός - Βαμβάκι	1999
39	Πλαστήρα	Καρποχώρι	A	Καπνός - ΦΜΚ	1994
40	Παλαμά	Καρποχώρι	A	Καπνός - ΦΜΚ	1998
41	Σοφάδων	Άμπελος	Θ	Καπνός - ΦΜΚ	1999
42	Σοφάδων	Άμπελος	A	Καπνός - ΦΜΚ	1999
43	Παλαμά	Μασχολούρι	Θ	Κηπευτικά - ΦΜΚ	1998
44	Σελλάνων	Προάστιο	A	Κηπευτικά Θερμ.	1986
45	Ρεντίνας	Προάστιο	A	Κηπευτικά Θερμ.	1997
46	Ρεντίνας	Προάστιο	A	Κηπευτικά Θερμ.	1997
47	Νευρόπολης	Προάστιο	A	Κηπευτικά Θερμ.	1999
48	Καρδίτσας	Πύργος Κιερίου	A	Κηπευτικά Υπαίθ.	1997
49	Κάμπου	Μακρυχώρι	A	Κηπευτικά Υπαίθ.	1997
50	Παλαμά	Μακρυχώρι	A	Κηπευτικά Υπαίθ.	1998
51	Καλλιφωνίου	Μακρυχώρι	A	Κηπευτικά Υπαίθ.	1999
52	Νευρόπολης	Μάρκο	A	Κηπευτικά Υπαίθ.	1999
53	Νευρόπολης	Καλογριανά	Θ	Κηπευτικά Υπαίθ.	1999
54	Αρνης	Καλογριανά	A	Κτηνοτροφία	1998
55	Αρνης	Καλογριανά	Θ	Κτηνοτροφία	1998
56	Ταμασίου	Καλογριανά	A	Κτηνοτροφία	1999
57	Ταμασίου	Άμπελικό	Θ	Κτηνοτροφία	1999
58	Ταμασίου	Αγ. Ακάκιος	A	Κτηνοτροφία	1999
59	Καρδίτσας	Καρδίτσα	A	Μελισσοκομία	1996
60	Καρδίτσας	Πετροχώρι	A	Μελισσοκομία	1997
61	Καρδίτσας	Πετροχώρι	A	Μελισσοκομία	1997
62	Καρδίτσας	Καροπλέσι	A	Μελισσοκομία	1997
63	Κάμπου	Παλαιοκκλήσι	Θ	Μελισσοκομία	1997
64	Ρεντίνας	Ρεντίνα	A	Μελισσοκομία	1997
65	Ρεντίνας	Πέτρινος	A	Μελισσοκομία	1997
66	Ρεντίνας	Πέτρινος	A	Μελισσοκομία	1998
67	Αρνης	Δαφνοσπηλιά	A	Μελισσοκομία	1998
68	Αρνης	Σταυρός	Θ	Μελισσοκομία	1998
69	Αρνης	Αρτεσιανό	A	Μελισσοκομία	1998
70	Αρνης	Φράγκο	Θ	Μελισσοκομία	1998
71	Παλαμά	Παλαμάς	A	Μελισσοκομία	1998

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΦΥΛΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
72	Παλαμά	Γεφύρια	Θ	Μελισσοκομία	1998
73	Καλλιφωνίου	Γεφύρια	Α	Μελισσοκομία	1999
74	Νευρόπολης	Κοσκινάς	Α	Μελισσοκομία	1999
75	Σοφάδων	Κοσκινάς	Α	Μελισσοκομία	1999
76	Σοφάδων	Σοφάδες	Α	Μελισσοκομία - Κηπευτικά	1999
77	Ταμασίου	Σοφάδες	Α	Μελισσοκομία - ΦΜΚ	1999
78	Πλαστήρα	Μορφοβούνι	Α	Πρόβατα	1994
79	Πλαστήρα	Μορφοβούνι	Α	Πρόβατα	1995
80	Πλαστήρα	Ανθοχώρι	Α	Πρόβατα	1995
81	Πλαστήρα	Μαραθέα	Α	Πρόβατα	1995
82	Πλαστήρα	Μαραθέα	Α	Πρόβατα	1995
83	Πλαστήρα	Μαραθέα	Α	Πρόβατα	1995
84	Πλαστήρα	Μαραθέα	Α	Πρόβατα	1995
85	Πλαστήρα	Κόρδα	Α	Πρόβατα	1995
86	Πλαστήρα	Κόρδα	Α	Πρόβατα	1995
87	Αθαμάνων	Πετρίλο	Α	Πρόβατα	1996
88	Αθαμάνων	Πετρίλο	Α	Πρόβατα	1996
89	Αθαμάνων	Πετρίλο	Α	Πρόβατα	1996
90	Αθαμάνων	Κουμπουριανά	Α	Πρόβατα	1996
91	Αργιθέας	Ανθηρό	Α	Πρόβατα	1996
92	Αργιθέας	Θερινό	Α	Πρόβατα	1996
93	Αργιθέας	Ελληνόπυργος	Α	Πρόβατα	1996
94	Καρδίτσας	Κρουοπηγή	Α	Πρόβατα	1996
95	Καρδίτσας	Αμυγδαλή	Α	Πρόβατα	1996
96	Καρδίτσας	Βλοχός	Α	Πρόβατα	1996
97	Καρδίτσας	Βλοχός	Α	Πρόβατα	1996
98	Καρδίτσας	Βλοχός	Α	Πρόβατα	1996
99	Καρδίτσας	Βλοχός	Α	Πρόβατα	1996
100	Καρδίτσας	Λεοντίτο	Α	Πρόβατα	1997
101	Καρδίτσας	Λεοντίτο	Α	Πρόβατα	1997
102	Καρδίτσας	Στεφανιάδα	Α	Πρόβατα	1997
103	Καρδίτσας	Στεφανιάδα	Α	Πρόβατα	1997
104	Καρδίτσας	Στεφανιάδα	Α	Πρόβατα	1997
105	Καρδίτσας	Στεφανιάδα	Α	Πρόβατα	1997
106	Καρδίτσας	Αργιθέα	Α	Πρόβατα	1997
107	Καρδίτσας	Μεσοβούνι	Α	Πρόβατα	1997
108	Καρδίτσας	Βραγκιανά	Α	Πρόβατα	1997
109	Καρδίτσας	Βραγκιανά	Θ	Πρόβατα	1997
110	Καρδίτσας	Βραγκιανά	Α	Πρόβατα	1997
111	Κάμπου	Βατσουνία	Α	Πρόβατα	1997
112	Κάμπου	Βατσουνία	Α	Πρόβατα	1997
113	Κάμπου	Βατσουνία	Α	Πρόβατα	1997
114	Ρεντίνας	Βατσουνία	Α	Πρόβατα	1997
115	Ρεντίνας	Αγ. Τριάδα	Α	Πρόβατα	1997
116	Ρεντίνας	Ανάβρα	Θ	Πρόβατα	1997
117	Ρεντίνας	Ανάβρα	Α	Πρόβατα	1998
118	Ρεντίνας	Καρυά	Α	Πρόβατα	1998
119	Ρεντίνας	Ελληνικά	Α	Πρόβατα	1998

Α/Α	ΔΗΜΟΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΦΥΛΟ	ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ	ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
120	Ρεντίνας	Ελληνικά	Θ	Πρόβατα	1998
121	Άρνης	Ματαράγκα	Α	Πρόβατα	1998
122	Άρνης	Παλιούρι	Α	Πρόβατα	1998
123	Άρνης	Λουτροπηγή	Α	Πρόβατα	1998
124	Άρνης	Μαυρομάτι	Α	Πρόβατα	1998
125	Άρνης	Μαυρομάτι	Α	Πρόβατα	1998
126	Παλαμά	Μαυρομάτι	Α	Πρόβατα	1998
127	Παλαμά	Μεταμόρφωση	Α	Πρόβατα	1998
128	Παλαμά	Γοργοβίτες	Α	Πρόβατα	1998
129	Παλαμά	Γοργοβίτες	Α	Πρόβατα	1998
130	Παλαμά	Γοργοβίτες	Θ	Πρόβατα	1998
131	Παλαμά	Γοργοβίτες	Α	Πρόβατα	1998
132	Παλαμά	Γοργοβίτες	Α	Πρόβατα	1998
133	Ταμασίου	Λευκή	Α	Πρόβατα	1998
134	Ταμασίου	Ραχούλα	Α	Πρόβατα	1999
135	Ταμασίου	Κανάλια	Α	Πρόβατα	1999
136	Ταμασίου	Πύργος Ιθώμης	Α	Πρόβατα	1999
137	Καλλιφωνίου	Ελληνόκαστρο	Α	Πρόβατα	1999
138	Καλλιφωνίου	Ελληνόκαστρο	Α	Πρόβατα	1999
139	Καλλιφωνίου	Ελληνόκαστρο	Α	Πρόβατα	1999
140	Νευρόπολης	Κρουονέρι	Α	Πρόβατα	1999
141	Νευρόπολης	Αγ. Δημήτριος	Α	Πρόβατα	1999
142	Νευρόπολης	Οικ. Ψαθοχώρας	Α	Πρόβατα	1999
143	Νευρόπολης	Οικ. Ψαθοχώρας	Α	Πρόβατα	1999
144	Αργιθέας	Οικ. Ψαθοχώρας	Α	Πρόβατα - Γίδια	1996
145	Άρνης	Οικ. Ψαθοχώρας	Α	Πρόβατα - Γίδια	1998
146	Παλαμά	Ν. Ικόνιο	Α	Πρόβατα - ΦΜΚ	1998
147	Ταμασίου	Φανάρι	Α	Πρόβατα - ΦΜΚ	1999
148	Άρνης	Κυψέλη	Α	ΦΜΚ	1998
149	Σοφάδων	Κυψέλη	Α	ΦΜΚ	1999
150	Σοφάδων	Κυψέλη	Α	ΦΜΚ	1999

Πηγή: Δ/νση Αγροτικής Ανάπτυξης Ν. Καρδίτσας

4.3. LEADER II ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

4.3.1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER II

Περιφέρεια: ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Πίνακας 10. Δήμοι και δημοτικά διαμερίσματα που εντάχθηκαν στο Leader II

ΝΟΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ Χλμ.2	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (απογραφή 1991)
Καρδίτσας	Δήμος Μητρόπολης	Αγ. Γεωργίου	18,9	598
		Μητρόπολης	11,2	1.619
		Πορτίτσας	6,6	161
	Δήμος Ιθώμης	Αγίου Ακακίου	7,9	324
		Ελληνόπυργου	18,9	398
		Καναλίων	19,9	744
		Καππά	5,1	296
		Λοξάδας	4,7	325
		Πύργου Ιθώμης	4,0	290
		Φαναρίου	18,2	958
		Χάρματος	2,0	301
		Δήμος Ρεντίνας	Ρεντίνας	57,0
	Δήμος Μενελαΐδας	Αηδονοχωρίου	26,7	267
		Βαθύλακου	25,6	251
		Θραψιμίου	30,9	360
		Κέδρου	27,6	1.017
		Λουτρού	10,5	448
		Λουτροπηγής	48,6	734
	Δήμος Ταμασίου	Ανάβρας	32,8	1.227
		Ασημοχωρίου	9,0	266
		Αχλαδιάς	19,2	454
		Κτημένης	38,6	583
		Λεονταρίου	30,0	1.376
	Δήμος Ιτάμου	Αμάραντου	23,0	405
		Αμπελικού	5,8	388
		Καροπλεσίου	60,7	476
		Καλλίθηρου	21,6	1.152
		Καστανιάς	34,1	419
		Καταφυγίου	15,1	311
		Νεραΐδας	43,9	540
		Ραχούλας	30,1	507
	Δήμος Καλλιφωνίου	Απιδιάς	48,9	524
Δαφνοσπηλιάς		19,5	412	
Μολόχας		26,9	222	
Παλιουρίου		27,2	523	
Δήμος Νεβρόπολης Αγραφών	Καρίτσας	21,3	221	
	Καρβασαρά	10,8	57	
	Κρυονερίου	11,7	688	
	Μπελοκομίτη	12,5	202	

Καρδίτσας		Νεοχωρίου	19,2	1.108	
		Πεζούλας	12,2	547	
		Φυλακτής	17,6	464	
	Δήμος Πλαστήρα	Κερασιάς	14,0	528	
		Λαμπερού	21,5	333	
		Μεσενικόλα	19,7	679	
		Μορφοβουνίου	27,4	844	
		Μοσχάτου	10,7	333	
	Δήμος Μουζακίου	Αμυδαλής	5,8	91	
		Ανθοχωρίου	17,6	502	
		Βατσουινιάς	14,0	615	
		Δρακότριπας	19,7	824	
		Ελληνόκαστρου	11,6	255	
		Κρυσπηγής	9,4	404	
		Μαυρομματίου	16,1	1.683	
		Μουζακίου	10,3	2.353	
		Οξυάς	27,6	703	
		Πευκόφυτου	8,4	297	
		Πορτής	16,8	582	
		Δήμος Αργιθέας	Ανθηρού	42,8	753
	Αργιθέας		19,6	206	
	Ελληνικών		13,5	109	
	Θερινού		11,8	69	
	Καλής Κώμης		14,3	156	
	Καρυάς		13,0	83	
	Μεσοβουνίου		13,6	74	
	Πετρωτού		21,8	133	
	Δήμος Αχελώου	Αργυρίου	11,3	224	
Βραγκιανών		38,8	521		
Καταφυλλίου		25,8	286		
Μαράθου		11,6	181		
Κοινότητα Αν. Αργιθέας	Βλασίου	17,4	168		
	Δροσάτου	6,2	46		
	Κουμπουριανών	12,7	101		
	Λεοντίτου	15,7	126		
	Πετρίλου	33,2	285		
	Πετροχωρίου	9,1	106		
	Στεφανιάδος	31,1	85		
	Φουντωτού	9,9	49		
ΣΥΝΟΛΟ		1.559,8	37.523		

4.3.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά οι στόχοι του LEADER , προσαρμοσμένοι στις ανάγκες και στις ιδιαιτερότητες του Νομού.

- * Κινητοποίηση και συμμετοχή του πληθυσμού στην αναπτυξιακή διαδικασία
 - Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και καινοτόμου προσέγγισης στις κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων
 - Διαφοροποίηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων για την ενίσχυση της προστιθέμενης αξίας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων
 - Δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, ιδιαίτερα για νέους και γυναίκες, για τη συγκράτηση του πληθυσμού στις περιοχές του
 - Ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για τη διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
 - Βελτίωση των υπηρεσιών και της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων με την αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και νέων τεχνικών
 - Δημιουργία και ενίσχυση συλλογικών, δια-κλαδικών και δια-τομεακών σχημάτων και φορέων
 - Ανάδειξη της ταυτότητας της περιοχής και προβολή της ποιότητας των προϊόντων
 - Χρήση νέας τεχνολογίας για την καλύτερη πρόσβαση των προϊόντων στην αγορά
 - Ενίσχυση των διαδικασιών δικτύωσης και συνεργασίας σε τοπικό και διακρατικό επίπεδο.
-

4.3.3. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το τοπικό πρόγραμμα διακρίνεται σε δύο σκέλη :

**Σκέλος Β' – Καινοτόμα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, το οποίο
διαρθρώνεται σε 6 Μέτρα**

Σκέλος Γ' – Διακρατική συνεργασία

ΣΚΕΛΟΣ Β'

Μέτρο 1 - Τεχνική στήριξη

Περιλαμβάνονται οι δράσεις που κάλυψαν τις λειτουργικές δαπάνες (προσωπικό, γενικά λειτουργικά κόστη, μετακινήσεις, αναλώσιμα, δημοσιεύσεις, ενημέρωση – ευαισθητοποίηση του πληθυσμού) και τις ανάγκες εξοπλισμού της Ομάδας Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ).

Συνολικός προϋπολογισμός : **349,81 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **332,83 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **100% (λειτουργικές δαπάνες)
70% (εξοπλισμός)**

Μέτρο 2 - Επαγγελματική κατάρτιση

Περιλαμβάνονται οι δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα την κατάρτιση του ντόπιου πληθυσμού και κυρίως των δικαιούχων του προγράμματος (και των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις τους) σε θέματα που συνδέονται με την επίτευξη των στόχων του προγράμματος

Υλοποιήθηκαν **4** προγράμματα κατάρτισης

Συνολικός προϋπολογισμός : **36,00 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **33,48 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **93%**

Μέτρο 3 - Αγροτουρισμός

Περιλαμβάνει τις δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία βασικής τουριστικής υποδομής, όπως και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες.

Στόχος υπήρξε η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με την ενθάρρυνση δράσεων δημιουργίας εναλλακτικών και ήπιων μορφών τουρισμού. Βασική παράμετρος σ' αυτή τη λογική είναι η διατήρηση του τοπικού πολιτισμού και του τρόπου ζωής, η ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων και η σύνδεση του επισκέπτη με την περιοχή.

Υλοποιήθηκαν **51** επενδυτικά σχέδια

Συνολικός προϋπολογισμός : **1.296,78 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **768,19 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **60%**

Μέτρο 4 - Μικρές επιχειρήσεις – βιοτεχνίες, υπηρεσίες παρεχόμενες σε μικρή κλίμακα

Περιλαμβάνει τις δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μικρών επιχειρηματικών μονάδων σε παραδοσιακούς τομείς ενασχόλησης των κατοίκων.

Στόχος ήταν η παραγωγή νέων προϊόντων ή παραδοσιακών με σύγχρονα μέσα και τρόπους παραγωγής που να διασφαλίζουν την ποιότητα αυτών. Επίσης ενθαρρύνθηκε η παροχή υπηρεσιών σε απομονωμένες ορεινές περιοχές, όπως π.χ. η διάθεση υγρών καυσίμων, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Υλοποιήθηκαν **18** επενδυτικά σχέδια

Συνολικός προϋπολογισμός : **721,38 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **428,28 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **60%**

Μέτρο 5 - Αξιοποίηση επί τόπου και εμπορία της γεωργικής παραγωγής & δασοκομικής παραγωγής καθώς και της τοπικής αλιείας παρεχόμενες σε μικρή κλίμακα μικρή κλίμακα

Περιλαμβάνει τις δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα την αξιοποίηση της τοπικής παραγωγής με νέα, σύγχρονα μέσα και μεθόδους παραγωγής ποιοτικών τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων.

Σαν στόχος ετέθη η διασύνδεση του τουρισμού με την παραγωγή και κατανάλωση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων με πολλαπλασιαστικά οφέλη για τις τουριστικές επιχειρήσεις, τις μονάδες παραγωγής και την πρωτογενή παραγωγή της περιοχής.

Υλοποιήθηκαν **18** επενδυτικά σχέδια

Συνολικός προϋπολογισμός : **595,95 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **308,06 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **7 έργα με 45% (επενδύσεις τύπου Καν. 866/90)**

11 έργα με 60% (λοιπές επενδύσεις)

Μέτρο 6 - Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και του περιβάλλοντος χώρου

Περιλαμβάνει τις δράσεις που είχαν ως αποτέλεσμα την ανάδειξη και αξιοποίηση τοπίων και περιοχών φυσικού κάλλους και στην αποκατάσταση και ανάδειξη μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς συμβάλλοντας στην προσέλκυση επισκεπτών, στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και στην ανάπτυξη θεματικών τουριστικών διαδρομών.

Υλοποιήθηκαν **16** επενδυτικά σχέδια

Συνολικός προϋπολογισμός : **198,13 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **141,18 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης :

14 έργα με 80% (μη παραγωγικά έργα Δημοσίων Φορέων)

2 έργα με 60% (λοιπές επενδύσεις)

ΣΚΕΛΟΣ Γ' - Διακρατική Συνεργασία

Υλοποιήθηκε σχέδιο διακρατικής συνεργασίας για τη δημιουργία των "Ευρωπαϊκών διαδρομών Αγροτικού Τουρισμού" σε συνεργασία με 3 Ιταλικές (συντονιστής η ΟΤΔ Alto Salento) και 10 Ισπανικές ΟΤΔ για τη δημιουργία σελίδας (web site) στο internet, όπου θα προβάλλονται οι τουριστικοί (φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι) των αντίστοιχων περιοχών και θα παρέχεται η δυνατότητα στο χρήστη (επισκέπτη, ταξιδιωτικό γραφείο, tour operator κλπ) δημιουργίας προσωπικών τουριστικών πακέτων και μελλοντικά η δυνατότητα τακτοποίησης όλων των διαδικασιών (κρατήσεις, πληρωμές κ.α) on-line.

Στόχος είναι η εμπορική αξιοποίηση του site μέσω της δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού Ομίλου Οικονομικού Σκοπού (E.E.I.G.) που θα συμπεριλάβει το σύνολο των αγροτικών περιοχών της χώρας (μέσω των αντίστοιχων ΟΤΔ) υπό την αιγίδα της Αγροτουριστικής Α.Ε.

Συνολικός προϋπολογισμός : **26,00 εκ. δρχ.**

Συμμετοχή Leader : **18,46 εκ. δρχ.**

Ποσοστό επιχορήγησης : **71%**

4.3.4. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη :

▶ 2.030.490.000 δρχ.

Δημόσια Δαπάνη δράσεων / έργων που υλοποιήθηκαν και παραλήφθηκαν:

▶ 2.030.490.000 δρχ.

Δημόσια Δαπάνη που δεν απορροφήθηκε:

▶ 0 δρχ.

Ποσοστό απορρόφησης (Δ.Δ. που υλοποιήθηκε / εγκεκριμένη Δ.Δ.):

▶ 100%

Σημείωση: 1) Η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη είναι αυτή που προκύπτει από τη σύμβαση Υπουργείου Γεωργίας και Φορέα, και τις αποφάσεις ανακατανομής πιστώσεων που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης.

2) Τα ποσά είναι σε εκ. δρχ.

Πίνακας 11. Δαπάνες και Συμμετοχές

	Ποσό (σε εκ. δρχ.) *	Ποσοστό % επί του συνολικού κόστους
Συνολικό κόστος (επιλέξιμο)	3.169,74	100,00%
Δημόσια Δαπάνη	2.030,49	64,06%
Κοινοτική Συμμετοχή	1.644,04	51,87%
ΕΓΤΠΕ-Π	1.071,48	33,80%
ΕΤΠΑ	552,41	17,43%
ΕΚΤ	20,16	0,64%
Εθνική Συμμετοχή (Υπ. Γεωργίας)	386,45	13,99%
Ίδια Συμμετοχή	1.139,25	35,94%

* αναφέρονται τα ποσά στα οποία «έκλεισε» το τοπικό πρόγραμμα.

4.3.5. ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ/ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΣΚΕΛΟΣ Β'

Μέτρο 1:

- Δημιουργήθηκαν 10 θέσεις απασχόλησης
- Έγιναν δεκάδες επισκέψεις και ενημερωτικές συναντήσεις στην περιοχή παρέμβασης
- Εκατοντάδες πολίτες ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα και ενθαρρύνθηκαν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον για υποβολή πρότασης
- Υποβλήθηκαν και αξιολογήθηκαν 172 επενδυτικοί φάκελοι
- Εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν 108 επενδυτικά σχέδια / έργα

Μέτρο 2:

- Καταρτίστηκαν 48 δικαιούχοι και εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις τους σε 4 προγράμματα κατάρτισης
- Υλοποιήθηκαν 600 ώρες θεωρητικής & πρακτικής κατάρτισης
Δημιουργήθηκαν 6 εποχικές θέσεις εργασίας (δομή κατάρτισης) από τις οποίες αντιστοιχούν οι 4 σε γυναίκες και οι 4 σε νέους κάτω των 40 ετών

Μέτρο 3:

- Δημιουργία 10 ξενοδοχειακών μονάδων με 207 νέες κλίνες
- Ανακαίνιση – αναβάθμιση 9 υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων
- Δημιουργία 3 κέντρων εστίασης
- Ανακαίνιση – αναβάθμιση 8 κέντρων εστίασης
- Δημιουργία 5 μονάδων εναλλακτικών δραστηριοτήτων
- Εκσυγχρονισμός κέντρου κατασκήνωσης
- Δημιουργία 12 έργων σήμανσης – προβολής της περιοχής
- Δημιουργία οικο-τουριστικού web site, ντοκιμαντέρ & ενός ορειβατικού τουριστικού οδηγού
- Δημιουργήθηκαν 156 θέσεις εργασίας από τις οποίες αντιστοιχούν οι 72 σε γυναίκες και οι 90 σε νέους κάτω των 40 ετών

Μέτρο 4:

- Δημιουργία 4 επιχειρήσεων χειροτεχνίας – ειδών λαϊκής τέχνης
- Δημιουργία 3 βιοτεχνιών επεξεργασίας σιδήρου – αλουμινίου
- Δημιουργία 4 επιχειρήσεων προϊόντων ξύλου
- Δημιουργία 1 βιοτεχνίας παραγωγής πλεκτών
- Δημιουργία 1 βιοτεχνίας παραγωγής προϊόντων κεριού
- Εκσυγχρονισμός 3 βιοτεχνιών στα προϊόντα ξύλου
- Δημιουργία 2 πρατηρίων υγρών στην ορεινή Αργιθέα
- Δημιουργήθηκαν 81 θέσεις εργασίας από τις οποίες αντιστοιχούν οι 11 σε γυναίκες και οι 58 σε νέους κάτω των 40 ετών

Μέτρο 5:

- Δημιουργία 2 νέων μονάδων προϊόντων κρέατος
- Εκσυγχρονισμός μονάδας παραγωγής προϊόντων κρέατος
- Εκσυγχρονισμός 2 τυροκομικών μονάδων
- Δημιουργία βιοτεχνίας παραγωγής ζωοτροφών
- Δημιουργία πιστηρίου ξυλείας
- Δημιουργία 2 μονάδων παραγωγής βιολογικών προϊόντων
- Δημιουργία 2 φυτωρίων δασικών φυτών
- Δημιουργία 2 μονάδων απόσταξης και εμφιάλωσης τσίπουρου
- Εκσυγχρονισμός μονάδας απόσταξης αιθέριων ελαίων (ρίγανη)
- Δημιουργία 2 μονάδων παρασκευής ειδών διατροφής – αρτοποιίας
- Δημιουργία 2 επιχειρήσεων έκθεσης – πώλησης τοπικών προϊόντων
- Δημιουργήθηκαν 79 θέσεις εργασίας από τις οποίες αντιστοιχούν οι 27 σε γυναίκες και οι 51 σε νέους κάτω των 40 ετών

Μέτρο 6:

- Διαμόρφωση 3 θέσεων θέας
- Διαμόρφωση και ανάδειξη 2 χώρων περιβάλλοντος
- Δημιουργία υποδομής αεραθλητισμού
- Συντήρηση και ανάδειξη νερόμυλου
- Συντήρηση και επέκταση 2 Μουσείων (Λαογραφικό, Μεταβυζαντινό)
- Διάνοιξη – διαμόρφωση 5 μονοπατιών περιήγησης
- Αποκατάσταση και ανάδειξη 2 τοξωτών γεφυριών
- Δημιουργήθηκαν 3 θέσεις εργασίας από τις οποίες αντιστοιχούν οι 2 σε γυναίκες και 3 σε νέους κάτω των 40 ετών

ΣΚΕΛΟΣ Γ'

- Δημιουργία Ευρωπαϊκού Ομίλου Οικονομικού Σκοπού με τίτλο "euraleurope" από 14 ΟΤΔ
- Δημιουργία σελίδας (web site) στο internet με παρουσίαση των τουριστικών πόρων και της υποδομής 14 περιοχών από Ελλάδα, Ισπανία και Ιταλία.

4.3.6. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ / ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΑΝΤΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Μεγάλες καθυστερήσεις από τις αρμόδιες υπηρεσίες (Πολεοδομία, ΕΟΤ, Δ/ση Βιομηχανίας – Υγείας κ.α) για την έκδοση των αναγκαίων νομιμοποιητικών αδειών
- Καθυστερημένη έναρξη λειτουργίας της ΜΕΔ που στερήσε από τις ΟΤΔ την αναγκαία τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη στα πρώτα κρίσιμα βήματα υλοποίησης του προγράμματος
- Η αδυναμία διασφάλισης της ίδιας συμμετοχής και η δυσκολία στην ανάληψη τραπεζικού δανείου (υψηλότερα επιτόκια στην αρχή του προγράμματος) αποθάρρυνε πολλούς ενδιαφερόμενους και ιδιαίτερα μόνιμους κατοίκους της περιοχής με αποτέλεσμα να επωφεληθούν άλλοι
- Συνωστισμός ενδιαφερομένων στη Leader II (π.χ για καταλύματα) και απροθυμία για συμμετοχή σε άλλα προγράμματα (Καν. 2328/91 και Δ/σεις Γεωργικής Ανάπτυξης)
- Η δυνατότητα σε οποιονδήποτε να συμμετάσχει στην υποβολή επενδυτικής πρότασης στερήσε τη δυνατότητα σε κάποιους μόνιμους κατοίκους ή/και κατά κύριο επάγγελμα αγρότες της περιοχής τη συμμετοχή στο πρόγραμμα.
- Η άνω οροφή των 80 εκ. για τον επιλέξιμο προϋπολογισμό της επένδυσης και η απαγόρευση κατάτμησης έργων απομάκρυνε επενδύσεις κρίσιμου μεγέθους (π.χ ξενοδοχεία 50 κλινών για δυνατότητα εξυπηρέτησης επιβατών λεωφορείου) που θα ήθελαν να εκμεταλλευτούν τα ευνοϊκά κίνητρα ενίσχυσης της Leader II (π.χ. σε σχέση με τον Αναπτυξιακό Νόμο)
- Μη πιστή τήρηση χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης του φυσικού αντικείμενου των έργων από τους δικαιούχους
- Συνωστισμός αιτήσεων παραλαβής φυσικού αντικείμενου και πληρωμών σε ορισμένες κρίσιμες χρονικές περιόδους (π.χ. Αύγουστος, Δεκέμβριος)
- Αδυναμία ή πλημμελή σύνταξη επιμετρήσεων που δυσκόλεψαν τη παραλαβή από τη τριμελή επιτροπή
- Αδυναμία ανταπόκρισης στην ορθή τήρηση λογιστικών βιβλίων
- Συνεχείς αιτήσεις των δικαιούχων για αναμόρφωση προϋπολογισμού και αλλαγή μηχανολογικού εξοπλισμού
- Έλλειψη εξειδικευμένων τεχνιτών (π.χ. επεξεργασίας πέτρας) για ορισμένες εργασίες και προβλήματα στην προμήθεια ορισμένων υλικών (π.χ. έλλειψη

- νόμιμου λατομείου εξόρυξης πέτρας στην περιοχή)
- Καθυστερήσεις στην καταβολή των επιχορηγήσεων από το Υπουργείο Γεωργίας (στην αρχή του προγράμματος) πρόβλημα που με τη πάροδο του χρόνου εξαλείφθηκε
 - Η διαχείριση του προγράμματος απαιτεί αρκετή γραφειοκρατική δουλειά, σε μερικές περιπτώσεις υπερβολική, η οποία αποσπά την ΟΤΔ από το κύριο έργο της που είναι η εμφύχωση, κινητοποίηση και ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού για ανάληψη δράσης.

4.3.7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

Η on-line ενημέρωση των στοιχείων του προγράμματος και η ηλεκτρονική διασύνδεση με τις αρχές διαχείρισης και πληρωμών θα διευκόλυνε θεαματικά τη συνεργασία μεταξύ των ΟΤΔ και του Υπουργείου και θα επιτάχυνε σημαντικά τις διαδικασίες υλοποίησης των προγραμμάτων

Η θεσμοθετημένη συμμετοχή των ΟΤΔ στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης σε επίπεδο Νομού και Περιφέρειας κρίνεται απαραίτητη, καθώς υπάρχει η άμεση επαφή, συνεργασία και επικοινωνία των Ομάδων με τον τοπικό πληθυσμό και επομένως αμεσότερη γνώση της υπάρχουσας κατάστασης, των προβλημάτων και των προοπτικών ανάπτυξης

Η έγκαιρη και αποτελεσματική λειτουργία υποστηρικτικών και συμβουλευτικών μηχανισμών των ΟΤΔ (π.χ. ΜΕΔ)

Η σύνδεση της αμοιβής της ΟΤΔ με την παραγωγικότητα και αποτελεσματικότητα του έργου της

Μεγαλύτερη βαρύτητα στη διατοπική, διαπεριφερειακή και διακρατική συνεργασία, που αποτελεί την πλατφόρμα μεταφοράς εμπειρίας, τεχνογνωσίας, καινοτομίας και επιτυχημένων πρακτικών μεταξύ περιοχών και χωρών

Η ύπαρξη κριτηρίων που θα δίνουν προβάδισμα στους μόνιμους κατοίκους ή των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα έναντι των υπολοίπων

Να υπάρχει διακύμανση στα ποσοστά ενίσχυσης ανάλογα με το επάγγελμα του δικαιούχου και τον τύπο της δράσης που υλοποιεί

Να υπάρχει ευελιξία στον τρόπο και στις μεθόδους κατάρτισης των ομάδων – στόχου πέρα από τις ισχύουσες συμβατικές μορφές (π.χ. διοργάνωση ημερίδων, σεμιναρίων μικρής διάρκειας, πρόσκληση ειδικών επιστημόνων ή επαγγελματιών

για παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης & μεταφορά τεχνογνωσίας)

Να ενθαρρύνεται η συμμετοχή και εμπλοκή του ντόπιου επιστημονικού δυναμικού (ιδιαίτερα νέων επιστημόνων) στην υλοποίηση των προγραμμάτων (σύνταξη επενδυτικών φακέλων, παροχή συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης κ.α). Σαν παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί πρόγραμμα κατάρτισης νέων επιστημόνων στην υποστήριξη – εμπύχωση ενδιαφερομένων

Η δυνατότητα συνέχισης του έργου της υποστήριξης και πληροφόρησης των δικαιούχων από τις ΟΤΔ και μετά την υλοποίηση των προγραμμάτων τους, κρίνεται επιβεβλημένη και θα συμβάλλει στη μεγιστοποίηση των θετικών επιπτώσεων στην περιοχή

5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΜΨΥΧΩΣΗΣ – ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ – ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ – ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ.

5.1. Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ειδικότερα, το ζήτημα της αειφόρου (ή ολοκληρωμένης) αγροτικής ανάπτυξης, όπως αυτή έχει αναλυθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, αφορά στην αναζήτηση, σχεδίαση και υλοποίηση ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου για τον αγροτικό χώρο. Έτσι, η (νέα) αγροτική ανάπτυξη έχει πολλές όψεις/συνιστώσες και αφορά σε πολλαπλές και, πιθανώς, αλληλοσυνδεόμενες πρακτικές. Πρόκειται, δηλαδή, για μια πολυεπίπεδη και πολυτομεακή προσέγγιση όπου εμπλέκονται πολλές πρακτικές και πολλοί δρώντες. Απώτερος στόχος είναι η αναδόμηση των εξασθενημένων τοπικών οικονομιών σε μια πορεία 'εξόδου' από την έλλειψη προοπτικών, όπως αυτές εκφράστηκαν κατά το πρόσφατο παρελθόν (λόγω της στόχευσης στη μεγέθυνση και τη 'βιομηχανοποίηση' της γεωργικής παραγωγής).

Χωρίς αμφιβολία, έχουν αρχίσει, εδώ και αρκετό καιρό, να εκφράζονται νέες κοινωνικές ανάγκες όπως η αναζήτηση νέων εμπειριών διαμέσου του ήπιου (soft) ή εναλλακτικού τουρισμού, η αναζήτηση νέων αισθητικών εμπειριών διαμέσου της προστασίας του περιβάλλοντος, η αναζήτηση νέων ποιοτικών και ασφαλών προϊόντων κ.λ.π. Οι αναζητήσεις αυτές προσφέρουν νέες ευκαιρίες για τους γεωργούς και, γενικότερα, τους κατοίκους της υπαίθρου.

Κατά συνέπεια, το ζητούμενο στην παρούσα φάση είναι, για ένα μεγάλο αριθμό αγροτικών νοικοκυριών, η διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων της αγροτικής εκμετάλλευσης. Θεωρείται, πλέον, απαραίτητος ο συνδυασμός της γεωργίας με άλλες προσοδοφόρες δραστηριότητες στο πλαίσιο μιας στρατηγικής που θα διευκολύνει τα αγροτικά νοικοκυριά να αξιοποιήσουν τις πολλαπλές ευκαιρίες που παρουσιάζονται στις αγορές.

Στο πλαίσιο αυτό, όπως έχει ήδη δειχθεί, η σημασία που αποδίδεται στην καινοτομία είναι ιδιαίτερης σημασίας. Σύμφωνα, δε, με τη συστημική προσέγγιση (ή τη προσέγγιση της 'δικτύωσης'), ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη συνεργασία για την καινοτομία, καθόσον η καινοτομία θεωρείται ότι αναδύεται από κοινές δράσεις, όπου αναγνωρίζεται πως η συνεργασία μπορεί να είναι επωφελής για όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές. Κατά συνέπεια, η διαχείριση των διαδικασιών της καινοτομίας σημαίνει τη διευκόλυνση, τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για την

εμφάνιση της καινοτομίας. Οι σχετικές παρεμβάσεις πρέπει να επιζητούν τη διευκόλυνση των αμοιβαίων προσαρμογών μεταξύ υποκειμένων που έχουν δεσμευτεί ως προς την καινοτομία.

Με την έννοια αυτή η αγροτική ανάπτυξη αφορά στη δημιουργία νέων δικτύων, την επαναξιοποίηση και ανασυνδυασμό των πόρων, τη συνεργασία και την αναδιάπλαση του κοινωνικού και του υλικού, καθώς και την ανανεωμένη χρήση του κοινωνικού, του πολιτισμικού και του οικολογικού κεφαλαίου.

5.2. ΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ

Η ανάγκη αυτή για συνεχείς καινοτομίες – δικτύωση - συνέργια, που ταυτόχρονα αποτελεί και την προϋπόθεση επιβίωσης σε ένα διαρκώς οξύτερο ανταγωνιστικό περιβάλλον όπως είναι το σημερινό, οδηγεί σε μια νέα αντίληψη όσον αφορά στην καινοτομία και τη διάχυσή της. Η προσέγγιση που επικράτησε στο παρελθόν αφορά στην απλή, ακριβή μεταφορά της γνώσης και της τεχνολογίας που παράγονται εκτός του τοπικού συστήματος. Η σύγχρονες όμως αντιλήψεις εστιάζουν στην αναγκαιότητα της ανάδυσης δομών ικανών τόσο να μεταφέρουν, να προσαρμόζουν και να αξιολογούν καθώς και να δημιουργούν γνώσεις και τεχνογνωσία, όσο και να πραγματοποιούν επαφές και να συμμετέχουν σε ποικίλα δίκτυα.

Η επιπλέον αναγκαιότητα, στο πλαίσιο αυτό, να ληφθούν υπόψη όλες οι σχετικές παράμετροι (τεχνικές, χρηματικές - οικονομικές, κοινωνικές, εμπορικές, οργανωτικές κ.λ.π.) συνεπάγεται αφενός μεν ότι ο νέος αυτός τύπος δράσης είναι εφικτός σε μακροχρόνια, μόνο, βάση και αφετέρου ότι για την επιτυχία του απαιτείται μια συλλογική αντίληψη-εκτίμηση από την πλευρά όλων των φορέων που εμπλέκονται στη διαδικασία της ανάπτυξης, υπερβαίνοντας, έτσι, την ικανότητα-αρμοδιότητα του ενός και μόνου επιστήμονα ή φορέα/μηχανισμού. Μέσα από μια διαδικασία αποδοχής της αναγκαιότητας ενός νέου τύπου δομής για τη «μεταφορά δεύτερης γενεάς» τονίζεται η σημασία της δημιουργίας νέων (καινοτόμων) δραστηριοτήτων και ενεργοποιούνται οι τοπικοί φορείς. Κατ' ακολουθία, η δημιουργία κατάλληλων, δηλαδή μικρών και ευέλικτων ομάδων που εργάζονται προς την κατεύθυνση της αξιοποίησης των ποικίλων τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, παραγωγικών, πολιτιστικών κ.λ.π.), φαίνεται πως είναι μια αξιόπιστη λύση.

Έτσι, προκύπτει η αναγκαιότητα της ύπαρξης ενεργών «ενδιάμεσων - ανάπτυξιακών φορέων». Η οργανωτική αυτή καινοτομία σχετίζεται με τη δυνατότητα τέτοιων δομών - φορέων:

- α) συντονισμού, δηλαδή τη δημιουργία δεσμών - δικτύων,
- β) δόμησης, την πρωτοβουλία δηλαδή ξεκινήματος νέων δράσεων που μπορεί να έχουν σχέση με τα τοπικά προϊόντα, το περιβάλλον, τον πολιτισμό κ.λ.π., και
- γ) εδραίωσης, τη σταθεροποίηση δηλαδή των παραπάνω δράσεων.

Η έλλειψη τέτοιων φορέων έχει συχνά ως αποτέλεσμα την αποσπασματική δράση και ως συνέπεια την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των σχεδίων που εφαρμόζονται. Η έλλειψη ενεργών φορέων με απαιτητική συλλογική συνείδηση οδηγεί στην απάθεια που προέρχεται από την έλλειψη ενός κοινού σχεδίου ικανού να συνεχίσει την τοπική κοινωνία.

Η επωνυμία 'φορείς ανάπτυξης' δεν αποτελεί μόνο μια καινοτομία σε εννοιολογικό επίπεδο αλλά, ταυτόχρονα, είναι η διεκδίκηση και η αναγνώριση μιας αλλαγής της λειτουργίας τέτοιων δομών-φορέων. Η αποκέντρωση των διαδικασιών διαχείρισης και η μεταφορά ικανοτήτων, δίνουν στις (τοπικές) ομάδες-φορείς μια διευρυμένη δυνατότητα διαχείρισης του χώρου η οποία όμως προϋποθέτει την κατάκτηση ευρύτατης γνώσης και τεχνογνωσίας. Οποιαδήποτε, όμως, κι αν είναι η ικανότητά του ή και η επιθυμία του, ο φορέας ανάπτυξης είναι, γενικά, εξαναγκασμένος να ενταχθεί τοπικά ως φορέας γενικών καθηκόντων (generalist) ή, αλλιώς, ως εμψυχωτής (animator) – διευκολυντής (facilitator) – συντονιστής ενταγμένος σε ένα δίκτυο διεπιστημονικών ειδικοτήτων.

5.3. ΕΜΨΥΧΩΣΗ

Η εποχή μας, συνολικά, επιτάσσει την επιβίωση των αγροτικών περιοχών και ιδίως των χαρακτηριζόμενων ως 'ορεινών και μειονεκτικών' περιοχών. Για να γίνει όμως αυτό δυνατόν χρειάζονται οι 'εμψυχωτές' οι οποίοι έχουν ως επίσημη αποστολή τους την αναγέννηση των αγροτικών περιοχών. Ταυτόχρονα, πρέπει να ληφθεί υπόψη η αναγκαιότητα μιας αναδιάρθρωσης των ρόλων και αντιστροφής τους, από τη διατήρηση μιας αμυντικής στάσης της εμψύχωσης σε μια επιθετική στρατηγική της συνολικής ανάπτυξης.

Γενικά, ως εμπύχωση θεωρείται: α) η ενθάρρυνση των ανθρώπων να δραστηριοποιηθούν στη βάση των δικών τους πρωτοβουλιών και β) η οργάνωση των ανθρώπων σε υφιστάμενες ή νέες οργανώσεις, ώστε να συνεργαστούν για την επίλυση των προβλημάτων τους (Bolliger και συν., 1997). Έτσι, μπορούν να διακριθούν διάφορες, αλληλοσυνδεόμενες, μορφές εμπύχωσης όπως: α) η εμπύχωση ως συνολική στρατηγική για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, β) η εμπύχωση ως μέσο για την επίτευξη της επαφής μεταξύ των τοπικών πληθυσμών και των κρατικών φορέων, γ) η εμπύχωση ως η παρακίνηση/ενθάρρυνση των τοπικών πληθυσμών να ανα-στοχαστούν (δηλ. με διάθεση κριτικής) τις συνήθειες και συμπεριφορές τους, να συμμετάσχουν στη λήψη κοινών αποφάσεων και να εφαρμόσουν κοινά σχέδια, και δ) η εμπύχωση ως οργανωτική ανάπτυξη με στόχο την ενίσχυση της δυνατότητάς τους να επιλύουν προβλήματα, δηλαδή η κατάρτιση των μελών των οργανώσεων και η προσαρμογή της δομής των οργανώσεων αυτών στις νέες συνθήκες.

Η φύση του έργου της εμπύχωσης συμπεριλαμβάνει στοιχεία όπως η αναζωογόνηση, η ενθάρρυνση, η επιτάχυνση των διαδικασιών καθώς και το διάλογο, τη συνεργασία, την αμοιβαία υποστήριξη και τη δικτύωση στην πραγματοποίηση επαφών. Συνεπώς, ο εμπυχωτής καθιστά ικανούς τους άλλους να μάθουν διαμέσου των εμπειριών τους. Με άλλα λόγια, ο εμπυχωτής είναι ένα άτομο που μπορεί να συζητά, να ακούει προσεκτικά τους άλλους, να διευθύνει μια συζήτηση, να αναγνωρίζει και να επιλύει διαφορές, να δημιουργεί οργανωτικά σχήματα και να διευκολύνει επαφές. Είναι ένας ενδιάμεσος, πρόθυμος να μάθει, με ανοικτό μυαλό, ενεργό, κοινωνικό και μετριοπαθές άτομο, προσανατολισμένο στη λύση προβλημάτων. Γι' αυτό επιβάλλεται να έχει ένα ευρύ υπόβαθρο γνώσεων (ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, νομοθεσίας, διδακτικής, διοίκησης-διαχείρισης, πολιτικής, κ.λ.π.), να είναι δηλαδή, όπως προαναφέρθηκε, πέραν των ειδικών γνώσεων που θα κατέχει λόγω της εκπαίδευσής του, γενικών καθηκόντων με ικανότητα να είναι σε θέση να κατανοεί μια κατάσταση συνολικά.

Πρέπει, τέλος, να επισημανθεί ότι, ο εμπυχωτής «δεν κάνει τη δουλειά για λογαριασμό των άλλων». Αντίθετα, στόχος του είναι να παρακινήσει σιγά – σιγά στο 'ξεκίνημα' διαδικασιών και βαθμιαία να αποσυρθεί. Η επιτυχία ενός εμπυχωτή είναι, μετά την εκκίνηση, να καταστήσει ικανούς τους άμεσα ενδιαφερόμενους πληθυσμούς να συνεχίσουν ένα σχέδιο μόνοι τους χωρίς την παρουσία του.

5.4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Σημαντικός είναι κατά συνέπεια και ο ρόλος της πληροφόρησης- ενημέρωσης σε όλο το πλέγμα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής στον αγροτικό χώρο. Είναι βέβαια γεγονός ότι για κάποιους -άτομα ή φορείς- η πρόσβαση στην πληροφόρηση και τη γνώση είναι σχετικά εύκολη τόσο μέσα από τα πολλαπλά, επιστημονικά και επαγγελματικά ανθρώπινα δίκτυα, όσο και μέσα από τα ηλεκτρονικά δίκτυα. Όμως, το μεγαλύτερο μέρος του αγροτικού πληθυσμού, συνήθως, στερείται τέτοιων δυνατοτήτων και δεξιοτήτων. Για να υπάρξει, λοιπόν, διάδοση και, ως αποτέλεσμα της, καινοτόμος δράση είναι απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων μηχανισμών που, για να είναι αποτελεσματικοί, πρέπει να εκπληρώνουν κάποιες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές, υπό τη μορφή ερωτημάτων προς διερεύνηση, αφορούν στα παρακάτω ζητήματα.

α) Συγκρότηση μηχανισμού απόκτησης της πληροφορίας/ γνώσης. Ποιος δηλαδή είναι ο φορέας/οργανισμός/οργάνωση που αναλαμβάνει τη συγκρότηση του εν λόγω μηχανισμού, αφού ο χαρακτήρας της 'μητρικής οργάνωσης/φορέα' αναπόφευκτα επηρεάζει το 'θυγατρικό μηχανισμό'. Για παράδειγμα, ένας γραφειοκρατικός μηχανισμός κατά πάσα πιθανότητα θα εμπεδώσει αντίστοιχη λογική και στο μηχανισμό πληροφόρησης που οργανώνει.

β) Λειτουργία του μηχανισμού αυτού. Ο μηχανισμός μπορεί να είναι κλειστός ή ανοικτός. Ο πρώτος τύπος, ο κλειστός, είναι αφιερωμένος στην αναπαραγωγή του χωρίς επαφές με (ή εξάρτηση από) την κοινωνία την οποία 'θεωρητικά' εξυπηρετεί. Ο δεύτερος τύπος, ο ανοικτός, έχει ως πραγματικό σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας και βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση με αυτή. Αυτό, σε μεγάλο βαθμό αντανακλάται και στον τρόπο πληροφόρησης-ενημέρωσης. Στον κλειστό τύπο μηχανισμού αντιστοιχούν η 'παθητική' και η 'ενεργητική' μορφή επικοινωνιακής δράσης. Στην πρώτη περίπτωση, η πληροφορία συσσωρεύεται στο χώρο (π.χ. γραφείο) του μηχανισμού και αναμένεται από τους ενδιαφερόμενους να την αναζητήσουν. Στη δεύτερη περίπτωση γίνεται χρήση των τοπικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (ραδιοτηλεοπτικά μέσα, εφημερίδες, περιοδικά κ.λ.π.). Στον ανοικτό τύπο μηχανισμού, ενώ γίνεται χρήση των προηγούμενων δράσεων, έμφαση δίνεται στη χαρακτηριζόμενη ως 'προληπτική' δράση. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, τα στελέχη του μηχανισμού προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εκεί όπου δρα και ζει η τοπική κοινωνία (δηλαδή στα καφενεία, τα σχολεία, τα κοινοτικά καταστήματα και μάλιστα κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες). Πρόκειται, στην ουσία, για τη

συνέχιση της παράδοσης των δραστηριοτήτων των Γεωργικών Εφαρμογών κατά τη 'χρυσή εποχή' τους στη χώρα μας (βασικά στη 15ετία του 1950-65).

γ) Τύπος πληροφορίας/γνώσης που επιζητείται. Εδώ μπορούν να διακριθούν δύο κατηγορίες μηχανισμών. Αφενός, οι παθητικοί μηχανισμοί που απλά συλλέγουν, ταξινομούν και δημοσιοποιούν όσες πληροφορίες απλά στέλνονται από 'έξω' (ΕΕ, Υπουργεία, φορείς κ.λ.π.), και αφετέρου, οι ενεργητικοί μηχανισμοί που, εκτός από την αποδοχή πληροφοριών, αναλαμβάνουν την αναζήτηση εξειδικευμένων πληροφοριών που αντανακλούν στις αναζητήσεις και ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

δ) Σχέση μηχανισμού - τοπικής κοινωνίας. Προφανώς, για να μπορεί να αναζητά τις κατάλληλες πληροφορίες ο μηχανισμός οφείλει να έχει ενεργό εμπλοκή στη ζωή των τοπικών κοινωνιών. Ακόμη, η αποτελεσματική παροχή πληροφορίας- ενημέρωσης, εκτός του τρόπου επικοινωνιακής δράσης που αναφέρθηκε προηγουμένως, εξαρτάται από τη μορφή διάδοσης της πληροφορίας-γνώσης. Οι πληροφορίες μπορεί να αναπαραχθούν ως έχουν, με κίνδυνο να μην γίνουν αντιληπτές από τον εν δυνάμει αποδέκτη τους, όπως για παράδειγμα, να δοθούν Κανονισμοί ή Νόμοι ή αποτελέσματα έρευνας κ.λ.π. αυτούσια σε κάποιον ενδιαφερόμενο. Εναλλακτικά, όλα τα παραπάνω μπορούν να εκλαϊκευτούν σε γλώσσα οικεία και κατανοητή από τον αποδέκτη. Σημαντική είναι, επίσης, η ικανότητα του μηχανισμού να εξατομικεύει την πληροφορία, ώστε ο αποδέκτης να αντιλαμβάνεται άμεσα το ενδιαφέρον που έχει γι' αυτόν. Για παράδειγμα, οι προβλέψεις ενός Κανονισμού μπορεί να μην γίνουν άμεσα αντιληπτές ως ενδιαφέρουσες από τους παραγωγούς, παρά μόνο στο βαθμό που τα στελέχη του μηχανισμού θα επιτύχουν να τις 'εκλαϊκεύσουν και προσαρμόσουν' στις πραγματικές συνθήκες της κάθε εκμετάλλευσης.

ε) Αξιοποίηση της πληροφορίας/γνώσης. Σκοπός ενός ενεργού μηχανισμού είναι, σε τελευταία ανάλυση, η δημιουργία συνθηκών, μέσα από την παροχή των απαραίτητων και κατάλληλων πληροφοριών, κινητοποίησης του τοπικού δυναμικού. Ο μηχανισμός οφείλει να αποβλέπει στην εισαγωγή καινοτομίας στο τοπικό επίπεδο και ιδιαίτερα οργανωτικών καινοτομιών. Δεν πρέπει να επιδιώκει την εξάρτηση των 'πελατών του' αλλά την αυτοδυναμία τους και, πιθανόν, τη δυνατότητα δημιουργίας από την πλευρά τους νέων δομών που θα βοηθήσουν αποτελεσματικά στην ικανοποίηση των αναγκών τους.

5.5. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

Έχει δειχθεί ότι προϋπόθεση για την επιτυχία των αναπτυξιακών σχεδίων είναι η συμμετοχή, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας (από το σχεδιασμό έως την εφαρμογή), των εν δυνάμει επωφελομένων. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή θεωρείται, πλέον, ως απαραίτητο στοιχείο της αγροτικής ανάπτυξης.

Υπάρχουν πολλές τυπολογίες της συμμετοχής. Μια βασική διάκριση (Nelson και Wright, 1997:1) είναι μεταξύ της συμμετοχής ως μέσου (για την επίτευξη κάποιων σκοπών με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα) και ως σκοπού (για τη δρομολόγηση διαδικασιών ώστε μια κοινωνική ομάδα να αποκτήσει τον έλεγχο της ανάπτυξής της). Από την πλευρά του, το Ινστιτούτο Κοινωνικής Ανάπτυξης του ΟΗΕ (UNRISD) έχει ορίσει τη συμμετοχή ως την οργανωμένη προσπάθεια αύξησης του ελέγχου επί των πόρων και των ρυθμιστικών θεσμών από ομάδες και κινήματα εκείνων οι οποίοι αποκλείονται από έναν τέτοιο έλεγχο (Pearse & Stiefel, 1979: 8). Ο ορισμός αυτός αναγνωρίζει ότι το ζήτημα της συμμετοχής εμπλέκει συγκρουσιακές καταστάσεις και αναδιανομή ισχύος. Χρησιμοποιούμενη με αυτό τον τρόπο, η συμμετοχή έχει ισχυρή συνάφεια με τα ζητήματα της ισότητας και της ενδυνάμωσης-ενίσχυσης των τοπικών πληθυσμών.

Γενικά, η συμμετοχική διαδικασία αφορά σε ένα ευρύ σύνολο επιπέδων σκέψης και δράσης, όπως: η αναγνώριση των ομάδων-στόχων/φορέων, η αναγνώριση των αναγκών τους, η κατηγοριοποίησή τους ανάλογα με προτεραιότητες, η 'μετάφραση' (translation) των προτεραιοτήτων σε σχέδια, η χρηματοδότηση αυτών των σχεδίων, η έναρξη της λειτουργίας τους, η παρακολούθησή τους, η αξιολόγησή τους και η εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. Παράλληλα, επιδιώκεται η δημιουργία, γύρω από τα συμμετοχικά σχέδια, του κατάλληλου ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα επιτρέψει την ανάπτυξή τους, ώστε να αποτελέσουν τις βάσεις για μια προοδευτική αποδέσμευση από εξωτερική βοήθεια.

Για να είναι, όμως, δυνατόν ένας τοπικός πληθυσμός να εκτιμήσει τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες διαφορετικών δυνατών επιλογών, να συνειδητοποιήσει τις αναπτυξιακές διαδικασίες και να σχεδιάσει συνειδητά το δικό του μέλλον απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες προς την κατεύθυνση της εμπύχωσης, της πληροφόρησης και της εκπαίδευσης.

5.5.1. Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ – Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ

Συνήθως, ως πρόδρομος της συμμετοχής θεωρείται η οικοδόμηση δυνατοτήτων (capacity building). Πρόκειται για μια στρατηγική που στοχεύει στην ενθάρρυνση και

ενίσχυση για την οικοδόμηση του κοινωνικού κεφαλαίου (Whitehead & Smith 1996, 37). Από το τελευταίο, εξαρτάται, τελικά, κάθε βιώσιμη προοπτική (Putnam, 1993), καθόσον κάθε διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού απαιτεί δρώντα υποκείμενα που καινοτομούν και οδηγούν τις εξελίξεις. Στην απλούστερη μορφή της η διαδικασία αυτή έχει τρία στάδια: εντοπίζεται κάποιο κοινό πρόβλημα της ομάδας/κοινότητας, η ομάδα/κοινότητα οργανώνεται για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, κι έτσι η ομάδα/κοινότητα διαρκώς ενδυναμώνεται ώστε να καταστεί ικανή να εντοπίσει και επιλύσει και άλλα προβλήματα.

Υπάρχει μια σειρά διαστάσεων αυτής της διαδικασίας 'ενδυνάμωσης' των τοπικών πληθυσμών που ταυτόχρονα αποτελούν και τους (ποιοτικούς) δείκτες των συμμετοχικών διαδικασιών, όπως: η οργάνωση των τοπικών πληθυσμών σε δομές υπό τον έλεγχό τους, η ανάδυση και ενίσχυση της ενδογενούς γνώσης του περιβάλλοντός τους (με την ευρύτερη έννοια) και των διαδικασιών του, η ενίσχυση της αυτοδυναμίας τους και η ανάπτυξη μιας συλλογικής ταυτότητας, η δημιουργικότητα, η θεσμική ανάπτυξη (ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στη διαχείριση συλλογικών σκοπών και τη μαζική συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο και τη λήψη αποφάσεων), η αλληλεγγύη, η ικανότητα χειρισμού συγκρούσεων και εντάσεων και η συναίνεση τις επιδιωκόμενες βελτιώσεις/αλλαγές (Rahman, 1990:45-49). Η ενδυνάμωση αφορά, συνεπώς, σε μια συλλογική εμπειρία μάθησης.

Αφορά, μάλιστα, σε μια διαρκή διαδικασία διαμέσου της οποίας οι τοπικοί πληθυσμοί μπορούν να προσδιορίσουν και να πραγματοποιήσουν στόχους που προηγουμένως τούς ήταν αδιανόητοι. Έτσι, η ενδυνάμωση συνιστά το 'ξύπνημα της δύναμης' της τοπικής κοινωνίας ή την ανάδυση της 'κοινωνικής ενέργειας', με την έννοια της ικανότητας μιας ομάδας/κοινότητας να ξεκινήσει αυτού του τύπου τη διαδικασία, να δημιουργήσει νέες ιδέες και να εφαρμόσει νέες λύσεις.

Τέλος, δύο άλλες συνθήκες για την επιτυχή έκβαση της διαδικασίας της συλλογικής ενδυνάμωσης είναι: α) η δημιουργία ή η εξεύρεση 'πολιτικού χώρου' και β) η εθελοντική αλληλεπίδραση της τοπικής κοινωνίας με τον υπόλοιπο κόσμο.

5.5.2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Ιδιαίτερη είναι, στο πλαίσιο αυτό, η σημασία που δίνεται στη δημιουργία συνεργασιών -ομάδες παραγωγών, κοινοτικές οργανώσεις, συνεταιρισμοί κ.λ.π.- ως των πλέον υποσχόμενων θεσμικών μορφών για την οικοδόμηση και πολλαπλασιασμό των πόρων που είναι απαραίτητοι για την επιβίωση των αγροτικών

πληθυσμών. Τέτοια σχήματα φαίνεται πως συνδυάζουν την επιχειρηματικότητα και τη συνεργασία. Διαμέσου τέτοιων σχημάτων δημιουργούνται οι συνθήκες συνεργασίας, ενώ η ίδια η συνεργασία δημιουργεί τις ευκαιρίες για επιχειρηματικότητα. Η ενθάρρυνση και ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, δεδομένου ενός σωστού οργανωτικού πλαισίου, μπορεί να έχει διπλή διάσταση. Αφενός, μια πραγματιστική διάσταση, όπου διαμέσου της δράσης οι τοπικοί πληθυσμοί (και ιδιαίτερα οι μειονεκτούντες) ικανοποιούν τις άμεσες ανάγκες τους. Και αφετέρου, μια μετασχηματιστική διάσταση, όπου διαμέσου της δράσης, οι πληθυσμοί βελτιώνουν τις συνθήκες για περαιτέρω δράση. Η συνέργια μεταξύ των δύο αυτών διαστάσεων πραγματοποιείται με τη συλλογική ενδυνάμωση.

Μια ανασκόπηση της πρακτικής οδηγεί στην αναγνώριση των παρακάτω σημαντικών για την επιτυχία (της συλλογικής ενδυνάμωσης) των ομάδων παραγόντων

1. Η συμμετοχή στις ομάδες είναι εθελοντική και οι ομάδες είναι, κατά το δυνατόν, ομοιογενείς -έχουν ένα κοινό ενδιαφέρον, ανήκουν στην ίδια κοινωνικοοικονομική κατηγορία.
2. Οι μικρές ομάδες επιτρέπουν τον ανοικτό και εντατικό διάλογο και υψηλή ποιότητα συμμετοχής.
3. Οι ηγέτες εκλέγονται και υπάρχει εναλλαγή της ηγεσίας: οι αποφάσεις λαμβάνονται διαμέσου συλλογικού, δημόσιου διαλόγου.
4. Οι τακτικές συναντήσεις και δραστηριότητες αποταμίευσης και δανειοδότησης (δηλ. αυτοχρηματοδότησης) βοηθούν στην οικοδόμηση ενότητας και συνοχής.
5. Όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται από την ομάδα, ενώ οι εξωτερικοί σύμβουλοι παρέχουν βοήθεια εφόσον τους ζητηθεί.
6. Μεταξύ μειονεκτούντων (φτωχών) πληθυσμών, οι καταρχήν δραστηριότητες αφορούν στην ενίσχυση των πόρων διαβίωσής τους.

Παρότι οι βιώσιμες ομάδες τείνουν στην ανάπτυξη καθαρών ορίων και κανόνων, αυτό δεν χρειάζεται να τυποποιείται σε όλες τις περιπτώσεις. Οι ομάδες μπορούν κάποιες φορές να παραμείνουν οργανωμένες στη βάση άτυπων σχέσεων, εμπιστοσύνης και αυθορμήτου.

Όπως, όμως, ήδη δείχθηκε προηγουμένως, οι τοπικές ομάδες σπάνια επιβιώνουν χωρίς ένα ευρύτερο πλαίσιο στήριξης και διασυνδέσεων. Οι μικρές ομάδες σπάνια μπορούν να υποστηρίξουν την παροχή σημαντικών υπηρεσιών ή να υπερασπιστούν, μακροχρόνια, σημαντικές κοινές υποθέσεις: εξ ου και η ανάγκη για

το σχηματισμό ευρύτερων συμμαχιών που μπορούν να αντέξουν το κόστος και να παράσχουν την απαιτούμενη αμοιβαία υποστήριξη. Στο πεδίο της αγροτικής ανάπτυξης το ρόλο αυτό παίζουν κάποια κινήματα και πιο συχνά οι αναπτυξιακοί φορείς. Εάν, όμως, οι οργανώσεις των 'μη προνομιούχων' καταστούν εξαρτημένες από εξωτερικούς φορείς επί των οποίων δεν έχουν κανένα έλεγχο, τότε η θεσμική τους ανάπτυξη είναι μηδαμινή και, συνεπώς, διακυβεύεται η βιωσιμότητά τους.

5.5.3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ

Τα λάθη και οι μύθοι του παρελθόντος αποτέλεσαν, και ακόμα αποτελούν, μια πρόκληση για την ανάπτυξη καλύτερων τρόπων μάθησης και προσεγγίσεων. Η πρόοδος σε πολλά επιστημονικά και πρακτικά πεδία έχει και εξακολουθεί να συμβάλει ουσιαστικά στην εξέλιξη συμμετοχικών τεχνικών μάθησης και δράσης.

Η αγροτική ανάπτυξη πρέπει να θεωρηθεί ως μια πειραματική διαδικασία τόσο με τεχνικούς όσο και με διαδικαστικούς όρους. Η αγροτική ανάπτυξη είχε ανέκαθεν την εγγενή τάση να εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων, να αποφεύγει δηλαδή τον περιορισμό σε στενές τεχνικές εξειδικεύσεις. Η τάση αυτή δικαιολογείται αφενός από το γεγονός ότι η ζωή των αγροτικών πληθυσμών δεν είναι μπορεί να καταταμηθεί σε 'ανεξάρτητες' διαστάσεις, ενώ αφετέρου οι τοπικές εμφανίζουν μια τεράστια ποικιλομορφία η οποία είναι επακριβώς γνωστή μόνο στους τοπικούς πληθυσμούς. Οι δραστηριότητες που προωθούνται διαμέσου των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης εξαρτώνται συνήθως από άλλες δραστηριότητες και υποθέσεις περί συμπεριφορών, πολιτικών και θεσμών

Στο γεωργικό/αγροτικό χώρο, έχουν αναπτυχθεί προσεγγίσεις οι οποίες ενσωματώνουν ποικίλες επιστημονικές αντιλήψεις. Η προσέγγιση που έχει γίνει γνωστή ως Έρευνα των Γεωργικών/Αγροτικών Συστημάτων – Γεωργικές Εφαρμογές (Farming/Rural Systems Research - Extension) στοχεύει στη διερεύνηση των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ στοιχείων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των μελών του αγροτικού νοικοκυριού και του πώς αυτά αλληλεπιδρούν με φυσικούς, βιολογικούς και κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες που δεν ελέγχονται από το νοικοκυριό. Είναι μια διαδικασία που χρησιμοποιείται για την κατανόηση και βελτίωση των γεωργικών/αγροτικών συστημάτων. Βασίζεται στην αναγνώριση αγροοικολογικών ζωνών και, εντός αυτών, ομάδων νοικοκυριών με επαρκή κοινά χαρακτηριστικά και με ενδιαφέρον συνεργασίας. Εστιάζεται και προσπαθεί να κατασκευάσει (συστημικά)

υποδείγματα του αγροτικού νοικοκυριού, συμπεριλαμβάνοντας όλα τα μέλη του. Επέκτείνεται εκτός γεωργικής εκμετάλλευσης, ώστε να κατανοηθούν οι σχέσεις μεταξύ γεωργικών και εξωγεωργικών δραστηριοτήτων ή απασχόλησης που μπορεί να είναι σημαντική για το νοικοκυριό. Αναλύοντας το γεωργικό/αγροτικό σύστημα και τις δραστηριότητες των ομάδων νοικοκυριών, αναγνωρίζονται οι περιορισμοί και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Στη συνέχεια, επιδιώκονται βελτιώσεις διαμέσου της συμμετοχικής έρευνας στους αγρούς, της δημιουργίας δικτύων μεταξύ γεωργών/αγροτών και της ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών και της ανάπτυξης κατάλληλων τεχνολογιών και οργανώσεων (Κουτσούρης, ...).

Η τεχνολογική αλλαγή παραμένει, μεταξύ άλλων, ένας κρίσιμος παράγοντας για την ανάπτυξη, παρότι ο τρόπος με τον οποίο συνήθως συντελείται από τις δημόσιες υπηρεσίες έρευνας και Γεωργικών Εφαρμογών δεν ευνοεί την ενδυνάμωση των γεωργών/αγροτών. Με την ανάπτυξη της προσέγγισης των Γεωργικών/Αγροτικών Συστημάτων και, πιο πρόσφατα, της Συμμετοχικής Έρευνας ή/και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Farmer Participatory Research –Participatory Technology Development), τα ερευνητικά (υπο-)συστήματα έχουν πραγματοποιήσει θετικούς αναπροσανατολισμούς που θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν τη βάση της ενδυνάμωσης. Η συμμετοχή των γεωργών/αγροτών συνεπάγεται μια σειρά μεθόδων από τις οποίες μερικές εμπλέκουν τους γεωργούς, ενώ άλλες επιζητούν ενεργητικά την ενδυνάμωσή τους.

Έχει γίνει, πλέον, φανερό ότι η έρευνα μαζί με τους γεωργούς και υπό πραγματικές συνθήκες (στην εκμετάλλευση και το νοικοκυριό), παρά οι (καθοδηγούμενες από τους ερευνητές) δοκιμές στον αγρό ή τον ερευνητικό σταθμό, είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να οικοδομηθεί η ενδυνάμωση των γεωργών και να αυξηθεί η ικανότητά τους να αρθρωθούν στο σύστημα γνώσης και πληροφόρησης, καθόσον θα έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στη διαδικασία.

Η επιστημονική έρευνα στους σταθμούς και τους αγρούς προφανώς παραμένει σημαντική αλλά χρειάζεται την πληροφόρηση από τη 'συναδελφική/συνεργατική' έρευνα που πραγματοποιείται μαζί με τους γεωργούς για να είναι αποτελεσματική (Gubbels, Farrington & Martin). Έτσι, η Συμμετοχική Τεχνολογική Ανάπτυξη (Haverkort, Walters-Bayer) εστιάζεται στην αλληλεπίδραση και ενδυνάμωση όλων - επιστημόνων, γεωργοεφαρμοστών και γεωργών. Δίνει έμφαση στη χρήση των τοπικών πόρων που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των γεωργών και στη συμμετοχή τους. Αυτή η συμμετοχική διαδικασία στοχεύει στην τοπική ανάπτυξη προς όφελος των ίδιων των γεωργών και τελικά την ενδυνάμωσή τους.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΔΡΑΣΗ - ΕΡΕΥΝΑ

Γενικά, η μεθοδολογία της Συμμετοχικής Δράσης-Έρευνας -ΣΕΔ (participatory action-research) αναπτύχθηκε κατά την τελευταία 10-15ετία, με σκοπό την παροχή βοήθειας στους αγροτικούς πληθυσμούς. Η εν λόγω μεθοδολογία εμπλέκει μια ριζική αλλαγή από τον 'παραδοσιακό' ρόλο των 'επαγγελματιών της ανάπτυξης' σε ένα ρόλο στα πλαίσια του οποίου οι τοπικοί (αγροτικοί) πληθυσμοί δεν θεωρούνται πλέον ως 'αντικείμενα' αλλά ως 'υποκείμενα' (Πίνακας 12.). Αυτό συνεπάγεται ότι οι δύο πλευρές καθίστανται συνεργάτες σε μια κοινή προσπάθεια και οι 'ευαισθητοποιημένοι' επαγγελματίες-ερευνητές-γεωργοεφαρμοστές στοχεύουν όχι μόνο να παρέχουν γνώση, τεχνογνωσία κι δεξιότητες στους τοπικούς πληθυσμούς αλλά και να μάθουν από αυτούς. Αυτό συνεπάγεται την ανάληψη πρωτοβουλιών από την πλευρά των τοπικών πληθυσμών σε ό,τι αφορά στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της δικής τους αναπτυξιακής στρατηγικής αντί της παθητικής αποδοχής συνταγών και εισροών που παρέχονται 'από έξω' με ένα πατερναλιστικό τρόπο. Η εφαρμογή της μεθοδολογίας δεν είναι 'εύκολη και γρήγορη'. Χρειάζεται κάποιο χρόνο στα αρχικά, τουλάχιστον, στάδιά της. Αλλά, είναι πιο πιθανό να είναι βιώσιμη και να έχει ως αποτέλεσμα μια αυθεντική και διαρκούσα βελτίωση του επιπέδου ζωής των τοπικών πληθυσμών.

Πίνακας 12 Μεθοδολογία συμμετοχικής δράσης και έρευνας

ΔΥΟ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ		
Σημείο εκκίνησης και αναφοράς	Αντικείμενα	Άνθρωποι
Τρόπος	Πρόγραμμα	Διαδικασία
Λέξεις – κλειδιά	Σχεδιασμός	Συμμετοχή
Σκοποί	Προκαθορισμένοι, κλειστοί	Εξελισσόμενοι, ανοικτοί
Λήψη αποφάσεων	Κεντρική	Αποκεντρωμένη
Αναλυτικές υποθέσεις	Αναγωγή	Συστημική, ολιστική
Μέθοδοι, κανόνες	Σταθεροί, οικουμενικοί	Ποικίλοι, τοπικοί
Τεχνολογία	Παγιωμένα πακέτα	Ποικίλλοντα πακέτα
Αλληλεπίδραση επαγγελματιών και τοπικού πληθυσμού	Παρακινούσες	Διευκολύνουσες
Ο τοπικός πληθυσμός θεωρείται ως	Επωφελούμενος	Συμμετέχων, δρών υποκείμενο
Ροή ισχύος	Προσφορά	Ζήτηση
Αποτελέσματα	Ομοιόμορφη υποδομή	Ποικίλες ικανότητες
Σχεδιασμός και δράση	Εκ των άνω	Εκ των κάτω

Πηγή:(Chambers, 1993).

Σε αυτό το πλαίσιο, η συμμετοχική αγροτική αποτίμηση (Participative Rural Appraisal) ξεκίνησε ως δέσμη τεχνικών που προέκυψαν από την ανάλυση αγροοικοσυστημάτων, την εφαρμοσμένη ανθρωπολογία, την επιτόπια έρευνα γεωργικών συστημάτων και μια προσέγγιση συμμετοχικής δράσης - έρευνας (Chambers, 1993).

Σήμερα, η ΣΕΔ απασχολεί μεγάλο αριθμό ειδικών και σχεδίων αγροτικής ανάπτυξης, τόσο στο δημόσιο τομέα όσο και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Ο πυρήνας της συνίσταται στην ανάπτυξη, προσαρμογή και εφαρμογή αλληλεπιδραστικών τεχνικών διαμέσου των οποίων παράγονται πληροφορίες στη βάση ομαδικής εργασίας και διαλόγου. Η αξία της έγκειται στο ότι αποτελεί το σημείο

έναρξης μιας διαδικασίας κατανόησης των ενδογενών στόχων και γνώσεων. Έχει περιγραφεί ως μια οικογένεια τεχνικών που διευκολύνει τους αγροτικούς πληθυσμούς να μοιραστούν, ενισχύσουν και αναλύσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τη ζωή τους και τις συνθήκες της, να σχεδιάσουν και να δράσουν (Ablasson και συν., 1995). Οι πρακτικές εφαρμογές της πολλαπλασιάζονται ειδικά στη διαχείριση φυσικών πόρων, τη γεωργία και τα προγράμματα καταπολέμησης της φτώχειας. Καθόσον η προσέγγιση είναι ηθελημένα συμμετοχική και έχει τις ρίζες της στα ζητήματα της αειφορίας, αποτελεί το επίκεντρο ενός νέου παραδείγματος.

Η ουσία της ΣΕΔ συνοψίζεται στο ότι αφενός η συμπεριφορά και οι στάσεις των 'έξω' διευκολύνουν, δεν κυριαρχούν έτσι ώστε να υπάρχει συνεργασία και μοίρασμα πληροφοριών, εμπειριών και κατάρτισης μεταξύ των 'μέσα' και των 'έξω' και μεταξύ οργανισμών και αφετέρου οι μέθοδοι μετακινούνται από την κανονιστική ισορροπία, από κλειστές σε ανοικτές, από ατομικές σε ομαδικές, από λεκτικές σε οπτικές και από τη μέτρηση στη σύγκριση (Mascarenhas και συν., 1992).

Η ΣΕΔ επιδιώκει και τονίζει τάσεις ανατροπής της ισχύος, της γνώσης και της ιδιοκτησίας. Ταυτόχρονα όμως ανακύπτουν τέσσερα αλληλοσυνδεόμενα πρακτικά και ηθικά ζητήματα.

1. Τρόποι διευκόλυνσης. Είναι δύσκολο για ένα 'διευκολυντή' (facilitator) να αποφύγει να επηρεάσει τα αποτελέσματα. Η 'μεταφορά πραγματικότητας' μπορεί να συμβεί χωρίς πρόθεση. Δεν υπάρχει πλήρης διαφυγή από αυτή την παγίδα αλλά λύσεις επιζητούνται στην προσωπική συμπεριφορά – διαφάνεια, ειλικρίνεια, σεβασμός, παρακίνηση, ακρόαση.

2. Ποιος ενδυναμώνεται. Η εύκολη, συνήθης τάση είναι να ενδυναμώνονται, μεταξύ των τοπικών πληθυσμών, οι ήδη (σχετικά) προνομιούχοι. Απαιτείται λοιπόν συνεχής και σκόπιμη δράση για να αντιμετωπιστούν αυτές οι μεροληψίες, να αναγνωριστούν οι διάφορες ομάδες στα πλαίσια των κοινοτήτων (Euler, 1995) καθώς και να παρακινηθούν και διευκολυνθούν ώστε να διεξάγουν τη δική τους ανάλυση και να εκφράσουν τις δικές τους προτεραιότητες (Welbourn, 1991).

3. Ποιος κατέχει την πληροφορία και προς τι χρησιμοποιείται. Η διανομή της πληροφορίας από τους τοπικούς πληθυσμούς μέσω συμμετοχικών μεθόδων σηματοδοτεί το ενδεχόμενο κατάχρησής της από τους 'έξω'. Οι συμμετοχικές τεχνικές μπορεί να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό τέχνασμα ώστε οι ανυποψίαστοι τοπικοί πληθυσμοί να παράσχουν τις πληροφορίες τους. Επίσης πρόβλημα αποτελεί η ιδιοκτησία του αποτελέσματος της ανάλυσης.

4. Ενδυνάμωση και διαδικασία. Το ιδανικό που αναζητείται από κάποιους μεταξύ των εργαζομένων με συμμετοχικές τεχνικές είναι μια διαδικασία κατά την

οποία οι άνθρωποι, ιδιαίτερα οι μειονεκτούντες, διευκολύνονται όχι απλά να εκφράσουν και αναλύσουν την πραγματικότητά τους, αλλά να σχεδιάσουν και να δράσουν. Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας είναι η ενίσχυση της γνώσης και των ικανοτήτων, η ικανότητα προβολής απαιτήσεων, δράσης και αλλαγής.

Οι επαγγελματίες που εργάζονται στη βάση της ΣΕΔ προσπαθούν να υπερπηδήσουν αυτές τις δυσκολίες διαμέσου της ανάπτυξης δεξιοτήτων ως προς το συμμετοχικό σχεδιασμό και τη διαχείριση, την ανάπτυξη τοπικών δικτύων και τη συνεργασία με τους τοπικούς πληθυσμούς για την ανάπτυξη των οργανώσεών τους.

Σήμερα, η ΣΕΔ μετακινείται και εξαπλώνεται σε πολλές διαστάσεις:

- Ως προς την έμφαση, μετακινούμενη από τον τονισμό των μεθόδων στον τονισμό της συμπεριφοράς και των στάσεων
- Ως προς το αποτέλεσμα, μετακινούμενη από τις μεθόδους στην επαγγελματική αλλαγή, από τις συμπεριφορές και στάσεις στην προσωπική αλλαγή και από τις επιτόπιες εφαρμογές στις αλλαγές των διαδικασιών και της κουλτούρας των οργανισμών
- Ως προς το στόχο, κινούμενη από την αποτίμηση στην ανάλυση, το σχεδιασμό, τη δράση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση
- Ως προς την τοποθεσία, μετακινούμενη από τον αγροτικό χώρο για να συμπεριλάβει και αστικά περιβάλλοντα
- Ως προς την ανάλυση, μετακινούμενη από την πρακτική στη θεωρία.

Προφανώς, η ΣΕΔ δεν αποτελεί πανάκεια και δεν θα λύσει όλα τα προβλήματα, αλλά ανοίγει κάποιες οδούς στην προσπάθεια αντιμετώπισης των προκλήσεων της αγροτικής ανάπτυξης.

Παρόμοιες θεωρήσεις, προερχόμενες από πολλά επιστημονικά πεδία, θέτουν σε νέα βάση τις συμμετοχικές τεχνικές. Για παράδειγμα οι Russel και Ison (1999) αναθεωρούν τη μεθοδολογία Δράσης – Έρευνας ως εξής (Πίνακας 13):

Πίνακας 13. Τύποι Συμμετοχικής Δράσης και Έρευνας

Παραδοσιακή ΣΕΔ	Συστημική ΣΕΔ
Ο ρόλος του ερευνητή είναι αυτός του συμμετόχου-παρατηρητή. Στην πράξη, ωστόσο, ο ερευνητής παραμένει 'έξω' από το υπό μελέτη σύστημα	Ο ρόλος και η δράση του ερευνητή είναι μέρος μιας αλληλεπιδρώσας οικολογίας συστημάτων. Το πώς ο ερευνητής αντιλαμβάνεται την κατάσταση είναι γεγονός κρίσιμης σημασίας για το υπό μελέτη σύστημα. Ο ρόλος είναι αυτός του συμμετόχου-διαμορφωτή εννοιών
Οι αξίες και τα ηθικά θέματα δεν αποτελούν κύρια ζητήματα. Δεν ολοκληρώνονται στη διαδικασία αλλαγής. Ο ερευνητής έχει μια 'αντικειμενική' στάση	Τα ηθικά ζητήματα γίνονται αντιληπτά ως πολυεπίπεδα όπως είναι και τα ίδια τα επίπεδα των συστημάτων. Ό,τι είναι 'καλό' σε ένα επίπεδο μπορεί να είναι 'κακό' σε κάποιο άλλο. Η ευθύνη αντικαθιστά την 'αντικειμενικότητα' ως συστημική ηθική
Το υπό μελέτη σύστημα εξετάζεται ως ξεχωριστό από το περιβάλλον του. Ενώ θεωρείται ως 'ανοικτό' σύστημα, η παρέμβαση γίνεται ως εάν ήταν 'κλειστό' σύστημα	Η ανάλυση και η αλλαγή εστιάζονται στις αλληλεπιδράσεις του συστήματος με το περιβάλλον του
Αντίληψη και δράση βασίζονται στην πίστη ενός 'αληθινού κόσμου'. Ενόσ κόσμου ξεχωριστών οντοτήτων που έχουν νόημα αφ' εαυτές	Αντίληψη και δράση βασίζονται στις εμπειρίες του καθενός. Ιδιαίτερα μάλιστα, στις εμπειρίες υποδειγμάτων που συνδέουν οντότητες και το νόημα που γεννάται από τη θεώρηση γεγονότων εντός του πλαισίου τους

5.5.4. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Σήμερα διαπιστώνεται μια ιδιαίτερη δυσκολία στην αντιμετώπιση πολλών από τα σημαντικά προβλήματα της εποχής μας (Mearns, 1991, Appleyard, 1992), όπως είναι τα ζητήματα της διαχείρισης των φυσικών πόρων και της αγροτικής ανάπτυξης. Η 'κλασική - αναγωγιστική (reductionist) επιστημονική μέθοδος' δεν είναι ικανή να

προβλέψει ή να προδιαγράψει τις εξελίξεις στο πεδίο των ανοικτών συστημάτων, όπως είναι τα συστήματα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Τα παγκόσμια περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα εμπλέκουν τεράστιες αβεβαιότητες και απαιτούν νέες προσεγγίσεις (Functowicz και Ravetz, 1990).

Κατά συνέπεια, στην προσπάθεια και πορεία για ένα αειφόρο μέλλον απαιτούνται εναλλακτικές οπτικές/προσεγγίσεις/μέθοδοι, σε σχέση με την μέχρι πρότινος κυρίαρχη, 'από τα πάνω' υπαγορευόμενη προσέγγιση. Πρέπει να τονιστεί, βέβαια, ότι η ίδια η αειφορία είναι η αναδυόμενη ιδιότητα ενός συστήματος ανθρώπινης δραστηριότητας. Είναι, δηλαδή, το αποτέλεσμα μιας συλλογικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων που αναδύεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι οι χρήστες και οι διαχειριστές των πόρων. Αυτή η διατύπωση (του ορισμού) της αειφορίας συνεπάγεται ότι και ο ίδιος ο ορισμός είναι μέρος του προβλήματος που πρέπει να επιλύσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Κάθε εναλλακτική προσέγγιση που στοχεύει στην αειφορία οφείλει, λοιπόν, να έχει στον πυρήνα της κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.. Το πρώτο, αφορά στην οπτική της: την οπτική των τοπικών πληθυσμών των οποίων οι πόροι διαβίωσης απειλούνται από τη συνολική αναπτυξιακή διαδικασία. Με αυτή την έννοια, η πρόσβαση των τοπικών/αγροτικών πληθυσμών σε φυσικούς πόρους ή κοινωνικά δίκτυα είναι κρίσιμης σημασίας. Το δεύτερο, αφορά στην επικέντρωση στον ανθρώπινο παράγοντα, στην ανάγκη, δηλαδή, υποστήριξης και προστασίας των δυνατοτήτων των ατόμων για δράση και παραγωγή. Εδώ, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η παραγωγική ζωή των ατόμων δεν περιορίζεται σε στενά οικονομικούς όρους. Συχνά, η δυνατότητα να παράγουν συνδέεται στενά με πολιτισμικές διαστάσεις.

Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η αντίθεση σε 'αποικιοκρατικές πρακτικές', δηλαδή στο γεγονός ότι τοπικοί πόροι αξιοποιούνται από φορείς 'εξωτερικούς' των τοπικών/αγροτικών περιοχών που είναι πολύ περισσότερο ισχυροί από τις τοπικές κοινότητες. Το πρόβλημα παράγεται από μια ευρύτερη συστημική κατάσταση και έχει ως αποτέλεσμα πρακτικές που μειώνουν την παραγωγική δυνατότητα των τοπικών πληθυσμών. Ο πολλαπλασιασμός των συγκρούσεων σε σχέση με την πρόσβαση στους φυσικούς πόρους που φέρνουν σε αντίθεση τις τοπικές κοινότητες με εξωτερικά συμφέροντα αποκαλύπτει τον αύξοντα σφετερισμό της τοπικής οικονομίας από την παγκόσμια οικονομία με σαρωτικές κοινωνικές και οικολογικές συνέπειες. Μέσω της καταστροφής των πόρων διαβίωσης και της φυσικής βάσης της τοπικής

οικονομίας, οι τοπικές κοινωνίες οδηγούνται σε περαιτέρω οικονομική και πολιτισμική ένδεια και περιθωριοποίηση.

Ένα επίσης κρίσιμο στοιχείο αφορά στη συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών ως 'υποκειμένων' στην αναπτυξιακή διαδικασία. Το στοιχείο αυτό θεωρείται ως προαπαιτούμενο, εάν ένα εναλλακτικό υπόδειγμα/ προσέγγιση πρόκειται να είναι βιώσιμο. Για τη συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών απαιτείται η οικοδόμηση των δικών τους οργανώσεων μέσω των οποίων θα είναι δυνατόν να υποστηρίξουν τα δικαιώματά τους σε πόρους επί των οποίων είναι δικαιούχοι. Η συμμετοχική διαδικασία που προϋποθέτει, αλλά και έχει ως αποτέλεσμα, την ενδυνάμωση, έχει δείξει ότι οι τοπικοί πληθυσμοί δεν είναι 'από τη φύση τους' ληστρικοί και η χρήση των φυσικών πόρων γίνεται με προσοχή όσον αφορά στην ανανεωσιμότητά τους στη βάση μιας τεχνολογίας που είναι μέρος της συλλογικής φρόνησης και του γνωστικού συστήματός τους.

Η προσέγγιση αυτή αναπτύσσεται ως απάντηση στο 'εκσυγχρονιστικό' αναπτυξιακό σχέδιο και στην ανεπαρκή ανταπόκριση των κυβερνήσεων στα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, καθώς και στην κλιμάκωση της φτώχειας και της ανισότητας. Αποτελεί μια προσπάθεια μετακίνησης από την 'εκ των άνω' ανάπτυξη, κρατικής ή καθοδηγούμενης από την αγορά, σε μια προσέγγιση η οποία έχει ως σημείο εκκίνησης τις απόψεις των τοπικών πληθυσμών και την κατανόησή τους όσον αφορά το χώρο και την κοινότητά τους. Έτσι, τονίζεται ο κρίσιμος ρόλος των δικτύων και κοινοτήτων, η ανάγκη αναγνώρισης της γνώσης των ανθρώπων για το περιβάλλον και τις ανάγκες τους καθώς και η ανάγκη υποστήριξης και προστασίας των δυνατοτήτων των ανθρώπων να δρουν και να παράγουν. Η προσέγγιση βασικά θέτει το ερώτημα της τρέχουσας άνισης πρόσβασης σε πόρους, ισχύ και γνώση και των θεσμών διακυβέρνησης που ενσωματώνονται στην παγκοσμιοποίηση. Επαναδιακδικεί την αξία της τοπικής γνώσης και των πολιτικών του χώρου ενώ αντιτίθεται σθεναρά σε αποικιοκρατικές και ληστρικές πρακτικές.

Η 'εκ των άνω' παγκοσμιοποίηση έχει ιστορικά εκδηλωθεί με ποικίλους τρόπους. Έχει επικεντρωθεί ή απαιτήσει την ολοκλήρωση διαφορετικών οικολογικών εθνοτήτων στο ποιμνιοστάσιο της παγκοσμιοποίησης εξαλείφοντας στοιχεία ή καθ' ολοκληρία τοπικούς πολιτισμούς, κοσμοεικόνες και γνωστικά συστήματα. Στις νέες, όμως, συνθήκες, η αποκέντρωση, η δημοκρατία, η ποικιλότητα και ο δυναμισμός πρέπει να συνδυάζονται. Πολλαπλές τοπικές και ατομικές πραγματικότητες να αναγνωρίζονται, γίνονται αποδεκτές, και ενισχύονται.

Μια τέτοια προσέγγιση της αειφορίας είναι κατ' ανάγκη πολιτική και θέτει ερωτήματα όσον αφορά στην πρόσβαση σε πόρους, στην ισχύ και στην εξουσία της γνώσης τονίζοντας την ανάγκη για τους ανθρώπους και τις κοινότητες να αποκτήσουν τον έλεγχο επί των πολιτικών διαδικασιών που τους επηρεάζουν.

Πρέπει, κατά συνέπεια, να διερωτηθούμε πώς και γιατί κατασκευάζουμε τις πραγματικότητές μας, πώς και γιατί μαθαίνουμε. Όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με τη συνθετότητα, την ποικιλότητα και το δυναμισμό των ανθρώπινων και τοπικών συνθηκών, δεν υπάρχει κάποιο σταθερό (κανονιστικό) θεμέλιο στο οποίο να καταφύγουμε. Οι πραγματικότητες και οι συνθήκες είναι φευγαλέες: είναι τοπικές, σύνθετες, ποικίλες, δυναμικές και απρόβλεπτες. Μάλλον απαιτείται ένα ρεπερτόριο δεξιοτήτων για να επιπλεύσουμε, να καθοδηγήσουμε, να βρούμε το δρόμο μας και να

Εάν λοιπόν, μεθοδολογίες, όπως οι συμμετοχικές μεθοδολογίες που συνοπτικά παρουσιάστηκαν, πρόκειται, ως μια μακροχρόνια διαδικασία, να έχουν μια αξιόλογη επιρροή στην δεσπόζουσα αναπτυξιακή πρακτική, απαιτούνται ριζικές οργανωτικές, προσωπικές και επαγγελματικές αλλαγές (Cornwall & Fleming, 1995). Τίθεται, κατά συνέπεια, παράλληλα με τις αλλαγές σε μακροεπίπεδο (κοινωνικοοικονομικές κ.λ.π.) και το ζήτημα της ριζικής αλλαγής του τρόπου συμπεριφοράς και δράσης μας (Havel, 1992).

6. ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΕ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ. ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.

Η εικόνα που σχηματίζει κανείς για το επίπεδο των γεωτεχνικών υπηρεσιών στο Νομό Καρδίτσας είναι ικανοποιητική από ποσοτικής πλευράς – χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν περιθώρια και ανάγκες για περαιτέρω στελέχωση των υπάρχουσών υπηρεσιών. Ειδικά τώρα με τη δημιουργία των νέων Οργανισμών και Φορέων (βλ. ΟΠΕΓΕΠ, ΟΓΕΕΚΑ κ.λπ) είναι μάλλον βέβαιο ότι υπάρχουν αυτά τα περιθώρια. Οι παραδοσιακές υπηρεσίες είναι μεν στελεχωμένες αλλά οι γεωτεχνικοί έχουν επιφορτιστεί με αρκετή διοικητική δουλειά, η οποία λόγω της πληθώρας των κανονισμών και της νομοθεσίας εν γένει έχει δημιουργήσει ένα «δίχτυ» γραφειοκρατίας.

Επιπροσθέτως, η κατάσταση αυτή αποθαρρύνει τον γεωτεχνικό από το επιστημονικό του έργο και τον απαξιώνει. Η στελέχωση επομένως των βασικών γεωτεχνικών υπηρεσιών του Νομού (Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης, ΔΕΒ, Δ/ση Κτηνιατρικής) με περισσότερους διοικητικούς υπαλλήλους σίγουρα θα άμβλυνε τις υπάρχουσες δυσκολίες.

Η γεωργία και ο ευρύτερος αγροτικός χώρος είναι καιρός να αντιμετωπιστεί σοβαρά να βγει από παραδοσιακές δομές και σε συνδυασμό με μελετημένες παρεμβάσεις να προσφέρει στην αύξηση των εισοδημάτων και στην τοπική ανάπτυξη γενικότερα.

Οι κλασικές μέθοδοι των γεωργικών εφαρμογών που ήθελαν ένα γεωτεχνικό, ασχέτως ειδικότητας πολλές φορές, να καλείται να αντιμετωπίσει πάσης φύσεως προβλήματα είναι πια ξεπερασμένα. Ο γεωτεχνικός των γεωργικών εφαρμογών πρέπει να είναι η αιχμή του δόρατος μιας διεπιστημονικής ομάδας η οποία να παρέχει το απαραίτητο back up και να προσφέρει τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες στον παραγωγό – πολίτη.

Οι γεωτεχνικές υπηρεσίες πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη ότι η γεωργία δεν είναι κάτι ξεκομμένο την συνολική τοπική ανάπτυξης της περιοχής. Προγράμματα όπως το Leader μάλλον φαίνεται να αποτελούν την εναλλακτική λύση στην ανάπτυξη της «κουρασμένης» υπαίθρου.

Παράλληλα πρέπει να γίνει κοινός νους ότι μια περιοχή προοδεύει και αναπτύσσεται όταν στηρίζεται «κατά βάση» στις δικές τις δυνάμεις (ανθρώπινο δυναμικό, αειφορική ανάπτυξη και σεβασμός στους φυσικούς πόρους, αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων κ.λπ). Η προστασία του περιβάλλοντος είναι μάλιστα

επιτακτικές για τη συγκεκριμένη περιοχή, ειδικά στα ΒΑ του Νομού, όπου ασκείται υπέρνετατική γεωργία. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν λείπουν κι αυτό πρέπει να αποτελέσει πρόκληση για τους γεωτεχνικούς. Εάν δεν ληφθούν μέτρα σίγουρα θα αποβούν πολύ χειρότερα από οποιαδήποτε άλλα (π.χ. διαρθρωτικά).

Η συμβολή στην ανάπτυξη αυτού του είδους συνεπάγεται επομένως τη συνάρθρωση τόσο 'εσωτερικών' όσο και 'εξωτερικών' στοιχείων. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ο ορισμός, η διαπραγμάτευση και η πρακτική επεξεργασία της απαιτούμενης ισορροπίας και της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης μεταξύ 'εσωτερικών' και 'εξωτερικών' στοιχείων. Κατά συνέπεια, η ενδογενής ανάπτυξη πρέπει να οριστεί ως η υπεροχή/ επικράτηση των εσωτερικών, ή τοπικών, στοιχείων τα οποία, συνδυαζόμενα σε ένα συνεκτικό μοντέλο, αποτελούν το σημείο εκκίνησης για την ερμηνεία, αξιολόγηση και προφανώς την επιλογή των εξωτερικών στοιχείων που θα ολοκληρωθούν ώστε να εδραιωθεί, ενοποιηθεί και ενισχυθεί η ομάδα των εσωτερικών στοιχείων. Στα εξωγενή μοντέλα ισχύει το αντίστροφο. Είναι η ομάδα των εξωτερικών στοιχείων (ένα ειδικό τεχνολογικό μοντέλο και/ ή μια ολοκληρωμένη ομάδα κανόνων που συνεπάγεται η από τα έξω παρέμβαση) που χρησιμοποιούνται ως το σημείο εκκίνησης για τη θεώρηση των διαθέσιμων τοπικών πόρων.

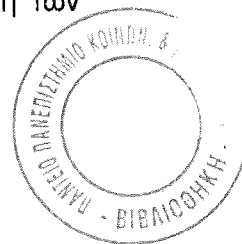
Π.χ. εντατικές φάρμες γαλακτοπαραγωγών αγελάδων (εξωγενής) έναντι κλασσικής κρεοπαραγωγής

Η κυριαρχία του εξωγενούς μοντέλου συνεπάγεται κινδύνους για την κοινωνικο-οικονομική και οικολογική βιωσιμότητα. Οι αγρονομικές και τεχνολογικές καινοτομίες υιοθετούνται από μια μειοψηφία παραγωγών. Η οικολογική και κοινωνικο-οικονομική επιλεκτικότητα, που είναι εσωτερική συνιστώσα των προγραμμάτων της ΕΕ έχει εντείνει μια διαδικασία περιθωριοποίησης διαμέσου της διεύρυνσης της κοινωνικο-οικονομικής διαφοροποίησης μεταξύ των νοικοκυριών.

Επιπλέον, η εξωτερική τεχνολογία οδηγεί σε μια μη ισορροπημένη χρήση των τοπικών πόρων.

Σημείο εκκίνησης: η ενδυνάμωση του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού

1. η παραγωγή τοπικών προϊόντων υψηλής ποιότητας
2. η διείσδυση σε επίλεκτες αγορές
3. η ανάδειξη – αξιοποίηση των φυσικών πόρων και του τοπίου (π.χ. αγροτουρισμός)

4. ο επαναπροσανατολισμός των προγραμμάτων της ΕΕ και η πιο ευέλικτη χρηματοδότηση επενδύσεων ώστε να μην επωφελούνται οι μεγαλοπαραγωγοί (80% σε 20%)

Η ολοκλήρωση μικρής κλίμακας επενδυτικών σχεδίων θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη συμμετοχή των μικροπαραγωγών. Αυτό μπορεί περαιτέρω να παρακινηθεί διαμέσου της ευελιξίας των χρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο της αξιοποίησης των τοπικών πόρων και της διαφοροποίησης των τοπικών δραστηριοτήτων.

Οι παραπάνω πιθανές παρεμβάσεις απαιτούν και ειδικές θεσμικές συνθήκες. Οι τοπικές οργανώσεις και θεσμοί διαδραματίζουν ένα κρίσιμο ρόλο στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ενδογενή ανάπτυξη. Τρεις κύριες δράσεις μπορούν να διακριθούν: α) η ανάπτυξη των τοπικών οργανώσεων, β) η συνάρθρωση μεταξύ έρευνας – εφαρμογών – κατάρτισης και πληροφόρησης και γ) η ανάπτυξη κατάλληλων υποστηρικτικών μηχανισμών και προγραμμάτων.

Οι τοπικές οργανώσεις και ομάδες αντιπροσωπεύουν το ανθρώπινο δυναμικό. Πράγματι, η ενδογενής ανάπτυξη απαιτεί την υπερίσχυση των τοπικών δρώντων υποκειμένων, την τοπική και δημοκρατική λήψη αποφάσεων, τον τοπικό έλεγχο των πόρων και την δίκαιη κατανομή των ωφελειών.

Ταυτόχρονα, οι διαδικασίες αυτές απαιτούν σε πολλές περιστάσεις νέα στυλ παρέμβασης από την πλευρά των κρατικών υπηρεσιών και φορέων οι οποίοι λειτουργώντας κεντρικά – γραφειοκρατικά αγνοούν τις έννοιες που σχετίζονται με την ενδογενή ανάπτυξη.

Η έρευνα, και ειδικά η αγρονομική, οφείλει να προσανατολιστεί στα ειδικά προβλήματα των τοπικών παραγωγικών συστημάτων. Επιπλέον, η διαμόρφωση της ερευνητικής ατζέντας πρέπει να διαμορφωθεί σε διάλογο με τους παραγωγούς.

Η συνάρθρωση των δράσεων σε πεδία όπως η έρευνα, οι εφαρμογές, η κατάρτιση και η πληροφόρηση είναι επίσης προαπαιτούμενα για την ενδογενή ανάπτυξη. Πρέπει επιπλέον τόσο οι εφαρμογές όσο και η κατάρτιση να αποβάλλουν την από τα πάνω και απ' έξω μεταφορά τεχνολογίας. Η πληροφόρηση είναι ένα στοιχείο κρίσιμης σημασίας καθόσον αφορά στις αγορές, την κατάλληλη τεχνολογία, τις μορφές οργάνωσης και διαχείρισης, τη μεταφορά εμπειριών και καλής πρακτικής, τη χρηματοδότηση και άλλα εργαλεία υποστήριξης. Η χρήση των τοπικών μέσων

πληροφόρησης πρέπει να ενταθεί όπως άλλωστε και η διερεύνηση τεχνολογικών λύσεων και η εμπλοκή σε νέα δίκτυα πληροφόρησης.

Τέλος, η ενδογενής ανάπτυξη συνεπάγεται κατάλληλους υποστηρικτικούς μηχανισμούς και προγράμματα όπως αναφέρεται στο προηγούμενο κεφάλαιο. Όπως είναι γνωστό μέχρι πρόσφατα τα εργαλεία πολιτικής της ΕΕ δεν ήταν προσαρμοσμένα στις τοπικές συνθήκες. Στο πεδίο αυτό ενδιαφέρον δεν έχει μόνο η αποτελεσματική χρήση των υφιστάμενων μηχανισμών και η επιδίωξη συνεργιστικών αποτελεσμάτων αλλά και η επιδίωξη αλλαγών. Πράγματι, η δυνατότητα επηρεασμού των αποφάσεων απαιτεί τοπικούς και περιφερειακούς μηχανισμούς και τη συμμετοχή σε δίκτυα και άλλες μορφές οργανισμών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι προσεγγίσεις των Γεωργικών Συστημάτων διακρίνονται από το βαθμό προσχώρησής τους στις παρακάτω χαρακτηριστικές έννοιες – κλειδιά: προσανατολισμός στο γεωργό, συστηματική προσέγγιση, επίλυση προβλημάτων, ενδο-επιστημονικότητα, συμπληρωματική προς την κλασική έρευνα (προϊόντος ή ειδικού επιστημονικού πεδίου), κεντρικός ρόλος του πειραματισμού στους αγρούς των παραγωγών, συμμετοχή των παραγωγών και ανατροφοδότηση της έρευνας.

Επίλεκτες αγορές

Το 1988 η διαμάχη για την πλέον κατάλληλη μορφή των παρεμβάσεων της διαρθρωτικής πολιτικής στην ΕΕ κατέληξε με την υιοθέτηση ενός χωρικού, ενδογενούς μοντέλου για την αγροτική ανάπτυξη. Ανταποκρινόμενη στις πιέσεις όσον αφορά στον προϋπολογισμό, τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά (ισότητα) επιχειρήματα για την αναμόρφωση της ΚΑΠ και στην προφανή αποτυχία της διαρθρωτικής πολιτικής να επιφέρει την οικονομική σύγκλιση μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών, η ΕΕ ανακοίνωσε μια μετατόπιση στη χρήση των διαρθρωτικών πόρων από κλαδικές προσεγγίσεις προς παρεμβάσεις με στόχευση περιοχές με ιδιαίτερα κοινωνικο-οικονομικά μειονεκτήματα. Το κείμενο που αποτυπώνει τη στροφή αυτή είναι το Μέλλον της Αγροτικής Κοινωνίας (1988), όπου και διαγράφονται οι αρχές της νέας προσέγγισης. Η προσέγγιση αυτή επανεπιβεβαιώθηκε στο Cork (1996) με τη διατύπωση «η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να είναι πολυ-επιστημονική ως προς τη σύλληψη και πολυ-τομεακή ως προς την εφαρμογή, με καθαρή χωρική διάσταση».

Εάν κάποιος δει τα ποσά που αφιερώθηκαν στην Πρωτοβουλία LEADER τότε θα έμπαινε στον πειρασμό να την αγνοήσει ως μη σημασίας για την αγροτική ανάπτυξη. Πράγματι, η Πρωτοβουλία αντιστοιχεί μόλις στο 1,7% της συνολικής χρηματοδότησης για την αγροτική ανάπτυξη στην περίοδο 1994 – 1999. Η Πρωτοβουλία είναι λοιπόν «ένα πολύ μοντέρνο πρόγραμμα ... ένα πρόγραμμα κατ' ουσία χωρίς χρηματοδότηση».

Επίσης, η υιοθέτηση μιας ενδογενούς (συμμετοχικής) προσέγγισης της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι παντού ένα εντελώς νέο μοντέλο.

Κι επιστρέφοντας στο 'φαινόμενο LEADER' διακρίνει κανείς ότι έχει πολλά χαρακτηριστικά που κάνουν την Πρωτοβουλία μια πολύ σημαντική παρέμβαση. Κατά πρώτον, πρόκειται για μια μοντέρνα μορφή παρέμβασης. Οι λύσεις στα δύσκολα προβλήματα των μειονεκτικών περιοχών έπρεπε, προφανώς, να επινοηθούν με σχετικά μικρή δέσμευση εθνικών οικονομικών πόρων και διαμέσου της συμμετοχής του ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα με συμπληρωματικούς πόρους.

Δεύτερον, το LEADER είναι με πολλούς τρόπους μια μεταμοντέρνα μορφή παρέμβασης. Η πρωτοβουλία, ένα παιδί της ΕΕ, είχε ένα φανερά αναρχικό στοιχείο που εμπότισε τη σχεδίαση και την εφαρμογή της αναπτυξιακής δραστηριότητας στις (τοπικές) περιοχές. Η σκλήρυνση του γραφειοκρατικού ελέγχου στη δεύτερη φάση (LEADER II) μόνο εν μέρει δάμασε την ουσιαστικά άναρχο χαρακτήρα της παρέμβασης.

Αυτό οδηγεί σε ένα τρίτο σημαντικό στοιχείο: η μεταφορά σύμφωνα με την οποία η LEADER είναι ένα παν-ευρωπαϊκό 'εργαστήριο αγροτικής ανάπτυξης'. Το νέο στυλ παρέμβασης που υιοθετήθηκε από την ΕΕ διαμέσου της LEADER εμπλέκει το σχεδιασμό γενικών κατευθύνσεων για τη χρήση πόρων εκ μέρους των ΟΤΔ αλλά στο πλαίσιο ενός ήθους μεγάλων περιθωρίων (ελευθερίας δράσης) για τοπική βούληση (κρίση) στην υλοποίηση.

Η επιστημονική διάλεκτος της LEADER συμπεριλαμβάνει τη μεταφορά του 'εργαστηρίου της αγροτικής ανάπτυξης'. Κάθε Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) - περιοχή έπρεπε να ψάξει για καινοτόμες ιδέες που όχι μόνο θα συνέβαλαν στον κοινωνικο-οικονομικό παλμό της περιοχής αλλά και θα υπηρετούσαν ως επιδεικτικές για άλλες περιοχές. Τη διερεύνηση των μυστικών του πως θα εμψυχωθεί η

καινοτομία στις μειονεκτικές περιοχές διατρέχει η υπόθεση της ενδογενούς υπόθεσης. Τα κύρια στοιχεία της υπόθεσης είναι τρία. Πρώτον, θέτει την αναπτυξιακή διαδικασία σε ένα χωρικό αντί ενός κλαδικού πλαισίου, με την κλίμακα παρέμβασης μικρότερη του κράτους ή της περιφέρειας. Δεύτερον, η οικονομική και άλλη αναπτυξιακή δραστηριότητα αναπροσανατολίζονται ώστε να μεγιστοποιηθεί η συγκράτηση των ωφελειών στις περιοχές παρέμβασης δια της αξιοποίησης των τοπικών πόρων – φυσικών και ανθρώπινων. Τρίτον, η ανάπτυξη τίθεται εντός πλαισίων που εστιάζονται στις ανάγκες, τις δυνατότητες και τις προοπτικές των τοπικών πληθυσμών.

Επίσης, το αναπτυξιακό μοντέλο προσλαμβάνει μια ηθική διάσταση με την έμφαση που αποδίδεται στις αρχές και τις διαδικασίες της τοπικής συμμετοχής στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων και δια της υιοθέτησης πολιτιστικών, περιβαλλοντικών και 'κοινοτικών' αξιών στο πλαίσιο της αναπτυξιακής παρέμβασης. Σε αυτή τη γενική τάση από το κράτος στην αγορά, λίγη προσοχή δίνεται στην παρουσία ενός τρίτου παράγοντα – της αμοιβαιότητας – παρ' ότι αυτός είναι αναμφισβήτητα κρίσιμης σημασίας για την εσωτερική λειτουργία της ΟΤΔ. Η αποδοχή σχέσεων βασισμένων στη διακινδύνευση (εμπιστοσύνη) μεταφράζεται στην αποδοχή ανταλλαγών κατά τις οποίες τα οφέλη για το κάθε μέρος δεν είναι άμεσα επιτεύξιμα ή αντιληπτά. Η εμπιστοσύνη αποτελεί συχνά σημείο αναφοράς από τους πληροφοριοδότες της LEADER.

Συμπερασματικά, η πρόκληση που παρουσιάζεται από την LEADER με τη συνεταιριστική μέθοδο είναι εξαιρετικά ισχυρή και ευρεία. Αφορά στις συγκεντρωτικές διαδικασίες της κεντρικής διοίκησης, την κρίση αντιπροσώπευσης που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματικές οργανώσεις, τη μεταμοντέρνα προώθηση του αγροτικού στοιχείου από τις πολιτιστικές ενώσεις και τις τουριστικές επιχειρήσεις.

Τα αποτελέσματα αυτών των προκλήσεων θα διαφανούν σε λίγα χρόνια. Και οι γεωτεχνικές υπηρεσίες σαν αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της διαδικασίας και της διεπαγγελματικής συνεργασίας μπορούν να προσφέρουν τα μέγιστα γιατί γνωρίζουν πολύ καλά ένα πολύ σημαντικό τομέα. Το «πεδίο» των εξελίξεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 14. Πληθυσμιακές μεταβολές και πυκνότητα ανά δημοτικό διαμέρισμα στο Ν. Καρδίτσας

Δημ. Διαμέρισμα	Νέος ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ		
		1951	1961	1971	1981	1991	%81-91	1981	1991	
Ανθηρό	Δ. Αργιθέας	1183	1175	1159	784	753	-3,95%	18,3	17,6	Λ
Αργιθέα	Δ. Αργιθέας	386	333	287	151	206	36,42%	7,7	10,5	Λ
Ελληνικά	Δ. Αργιθέας	430	287	251	121	109	-9,92%	9,0	8,1	Λ
Θερινό	Δ. Αργιθέας	250	239	210	145	69	-52,41%	12,3	5,8	Λ
Καλή Κώμη	Δ. Αργιθέας	435	400	253	117	156	33,33%	8,2	10,9	Λ
Καρυά	Δ. Αργιθέας	445	407	351	182	83	-54,40%	14,0	6,4	Λ
Μεσοβούνιο	Δ. Αργιθέας	230	208	137	78	74	-5,13%	5,7	5,4	Λ
Πετρωτό	Δ. Αργιθέας	492	476	335	140	133	-5,00%	6,4	6,1	Λ
Ερμήτσι	Δ. Άρνης	605	590	490	396	373	-5,81%	15,5	14,6	Ρ
Κυψέλη	Δ. Άρνης	1117	1070	896	869	876	0,81%	40,2	40,6	Ρ
Ματαράγκα	Δ. Άρνης	2067	2106	1832	1821	1796	-1,37%	61,9	61,1	Ρ
Πύργος Κιερίου	Δ. Άρνης	641	693	658	619	644	4,04%	49,5	51,5	Ρ
Αργύριο	Δ. Αχελώου	336	359	322	261	224	-14,18%	23,1	19,8	Λ
Βραγκιανά	Δ. Αχελώου	1335	1012	1098	697	521	-25,25%	18,0	13,4	Λ
Καταφύλλιο	Δ. Αχελώου	404	460	388	287	286	-0,35%	11,1	11,1	Λ
Μαράθος	Δ. Αχελώου	318	260	136	80	181	126,25%	6,9	15,6	Λ
Άγιος Ακάκιος	Δ. Ιθώμης	500	580	490	401	324	-19,20%	50,8	41,0	Λ
Ελληνόπυργος	Δ. Ιθώμης	943	887	633	497	398	-19,92%	26,3	21,1	Λ
Κανάλια	Δ. Ιθώμης	1635	1579	1196	1017	744	-26,84%	51,1	37,4	Ρ
Καππά	Δ. Ιθώμης	488	419	306	349	296	-15,19%	68,4	58,0	Ρ
Λοξάδα	Δ. Ιθώμης	438	445	302	322	325	0,93%	68,5	69,1	Ρ
Πύργος Ιθώμης	Δ. Ιθώμης	446	378	304	339	290	-14,45%	84,8	72,5	Λ
Φανάρι	Δ. Ιθώμης	1928	1845	1414	1100	958	-12,91%	60,4	52,6	Ρ
Χάρμα	Δ. Ιθώμης	493	529	426	345	301	-12,75%	172,5	150,5	Ρ
Αμάραντος	Δ. Ιτάμου	712	696	507	324	405	25,00%	14,1	17,6	Ο
Αμπελικό	Δ. Ιτάμου	530	653	484	419	388	-7,40%	72,2	66,9	Ο
Καλλίθηρο	Δ. Ιτάμου	886	1053	1074	1007	1152	14,40%	46,6	53,3	Ρ
Καροπλέσι	Δ. Ιτάμου	1101	1098	733	413	476	15,25%	6,8	7,8	Ο
Καστανέα	Δ. Ιτάμου	964	1152	672	489	419	-14,31%	14,3	12,3	Ο
Καταφύγιο	Δ. Ιτάμου	560	514	303	299	311	4,01%	19,8	20,6	Ο
Νεράιδα	Δ. Ιτάμου	953	900	693	511	540	5,68%	11,6	12,3	Ο
Ραχούλα	Δ. Ιτάμου	784	854	690	672	507	-24,55%	22,3	16,8	Ο
Απιδέα	Δ. Καλλιφώνου	760	894	702	514	524	1,95%	10,5	10,7	Ο
Δαφνοσπηλιά	Δ. Καλλιφώνου	468	494	407	362	412	13,81%	18,6	21,1	Ο
Ζαΐμι	Δ. Καλλιφώνου	485	534	493	495	526	6,26%	85,3	90,7	Ρ
Καλλιφώνι	Δ. Καλλιφώνου	1428	1681	1427	1296	1262	-2,62%	48,9	47,6	Ρ
Μολόχα	Δ. Καλλιφώνου	413	409	292	263	222	-15,59%	9,8	8,3	Ο
Παλιούρι	Δ. Καλλιφώνου	906	915	749	596	523	-12,25%	21,9	19,2	Ρ
Άγιος Θεόδωρος	Δ. Κάμπου	899	950	822	814	873	7,25%	52,9	56,7	Ρ
Μακρυχώρι	Δ. Κάμπου	1197	1441	1252	911	1085	19,10%	92,0	104,0	Ρ
Μέλλισα	Δ. Κάμπου	354	424	377	323	373	15,48%	53,0	61,1	Ρ
Μυρίνη	Δ. Κάμπου	1160	1246	1048	1005	979	-2,59%	56,5	55,0	Ρ
Πρόδρομος	Δ. Κάμπου	1062	1176	1042	1025	1000	-2,44%	72,7	70,9	Ρ
Πτελοπούλα	Δ. Κάμπου	459	542	446	375	327	-12,80%	52,1	45,4	Ρ
Σταυρός	Δ. Κάμπου	1003	1082	974	1120	954	-14,82%	80,0	68,1	Ρ
Αγιοπηγή	Δ. Καρδίτσας	485	575	511	483	420	-13,04%	59,6	51,9	Ρ

Δημ. Διαμέρισμα	Νέος ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ		
		1951	1961	1971	1981	1991	%81-91	1981	1991	
Αρτεσιανό	Δ. Καρδίτσας	1284	1594	1457	1478	1471	-0,47%	91,8	91,4	P
Καρδίτσα	Δ. Καρδίτσας	18543	23708	25830	27532	30289	10,01%	802,7	883,1	P
Καρδίτσομαγούλα	Δ. Καρδίτσας	2199	2614	2013	2458	2409	-1,99%	94,2	92,3	P
Παλαιοκλήσι	Δ. Καρδίτσας	1030	1095	954	922	956	3,69%	62,3	64,6	P
Ρούσσο	Δ. Καρδίτσας	616	656	641	638	623	-2,35%	59,1	57,7	P
Αηδονοχώρι	Δ. Μενελαίδας	602	532	402	281	267	-4,98%	10,5	10,0	O
Βαθύλακκος	Δ. Μενελαίδας	562	485	321	315	251	-20,32%	12,3	9,8	O
Θραψίμι	Δ. Μενελαίδας	685	751	580	415	350	-15,66%	13,4	11,3	O
Κέδρος	Δ. Μενελαίδας	1100	1176	1113	1010	1017	0,69%	36,6	36,8	P
Λουτρό	Δ. Μενελαίδας	518	540	443	439	448	2,05%	41,8	42,7	P
Λουτροπηγή	Δ. Μενελαίδας	770	869	730	616	734	19,16%	12,7	15,1	O
Άγιος Γεώργιος	Δ. Μητρόπολης	1012	1088	773	619	598	-3,39%	32,8	31,6	Λ
Γεωργικό	Δ. Μητρόπολης	514	614	539	532	544	2,26%	113,2	115,7	P
Κρύα Βρύση	Δ. Μητρόπολης	389	458	439	483	541	12,01%	130,5	146,2	P
Μητρόπολη	Δ. Μητρόπολης	1460	1630	1504	1447	1619	11,89%	129,2	144,6	P
Ξινοέρι	Δ. Μητρόπολης	678	777	699	636	597	-6,13%	72,3	67,8	P
Πορτίτσα	Δ. Μητρόπολης	259	229	144	104	161	54,81%	15,8	24,4	Λ
Φράγκο	Δ. Μητρόπολης	403	487	522	473	513	8,46%	115,4	125,1	P
Αμυδαλή	Δ. Μουζακίου	238	187	133	90	91	1,11%	15,5	15,7	Λ
Ανθοχώρι	Δ. Μουζακίου	685	681	510	466	502	7,73%	26,5	28,5	Λ
Βατσουνιά	Δ. Μουζακίου	794	832	551	543	615	13,26%	38,8	43,9	Λ
Γεράνθη	Δ. Μουζακίου	654	691	569	540	667	23,52%	101,9	125,8	P
Δρακότριπα	Δ. Μουζακίου	1290	1498	1014	863	824	-4,52%	43,8	41,8	Λ
Ελληνόκαστρο	Δ. Μουζακίου	446	371	203	187	255	36,36%	16,1	22,0	Λ
Κρουσηγή	Δ. Μουζακίου	781	801	558	413	404	-2,18%	43,9	43,0	Λ
Λαζαρίνα	Δ. Μουζακίου	417	557	512	638	531	-16,77%	122,7	106,3	P
Μαγουλίτσα	Δ. Μουζακίου	909	1075	971	828	792	-4,35%	87,2	83,4	P
Μαυρομάτι	Δ. Μουζακίου	1990	2070	1805	1848	1683	-8,93%	114,8	104,5	P
Μουζάκι	Δ. Μουζακίου	2833	2945	2626	2560	2353	-8,09%	248,5	228,4	Λ
Οξιά	Δ. Μουζακίου	1229	1203	1026	847	703	-17,00%	30,7	25,5	Λ
Πευκόφυτο	Δ. Μουζακίου	423	407	302	281	297	5,69%	33,5	35,4	Λ
Πορτή	Δ. Μουζακίου	858	880	671	516	582	12,79%	30,7	34,6	Λ
Καρβασαράς	Δ. Νεβρόπολης	54	57	11	66	57	-13,64%	6,1	5,3	Λ
Καρίτσα Δολόπων	Δ. Νεβρόπολης	568	598	278	227	221	-2,64%	10,7	10,4	Λ
Κρουονέρι	Δ. Νεβρόπολης	603	656	568	610	688	12,79%	52,1	58,8	Λ
Μπελοκομίτης	Δ. Νεβρόπολης	216	183	98	148	202	36,49%	11,8	16,2	Λ
Νεοχώρι	Δ. Νεβρόπολης	1186	1223	788	955	1108	16,02%	49,7	57,7	Λ
Πεζούλα	Δ. Νεβρόπολης	753	645	465	341	547	60,41%	28,0	44,8	Λ
Φυλαχτή	Δ. Νεβρόπολης	760	783	520	377	464	23,08%	21,4	26,4	Λ
Άγιος Δημήτριος	Δ. Παλαμά	340	360	237	175	221	26,29%	13,7	17,3	P
Βλοχός	Δ. Παλαμά	938	977	853	699	732	4,72%	31,9	33,4	P
Γοργοβίτες	Δ. Παλαμά	637	706	541	556	609	9,53%	54,0	59,1	P
Καλυβάκια	Δ. Παλαμά	434	453	346	271	234	-13,65%	31,5	27,2	P
Κοσκινά	Δ. Παλαμά	1241	1237	1111	983	889	-9,56%	42,4	38,3	P
Μάρκο	Δ. Παλαμά	812	919	784	764	754	-1,31%	62,6	61,8	P
Μεταμόρφωση	Δ. Παλαμά	600	770	662	566	561	-0,88%	37,2	36,9	P
Παλαμάς	Δ. Παλαμά	5378	5840	5318	5448	6010	10,32%	109,2	120,4	P
Άγναντερό	Δ. Παμίσιου	2376	2746	2263	2206	2129	-3,49%	118,0	113,9	P
Κρανέα	Δ. Παμίσιου	1155	1261	1071	935	890	-4,81%	69,8	66,4	P

Δημ. Διαμέρισμα	Νέος ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ		
		1951	1961	1971	1981	1991	%81-91	1981	1991	
Μαγούλα	Δ. Παμίσου	1288	1408	1119	1019	922	-9,52%	124,3	112,4	P
Παλαιοχώρι	Δ. Παμίσου	750	771	635	1457	553	-62,05%	57,8	60,4	P
Ριζοβούνι	Δ. Παμίσου	505	610	551	520	501	-3,65%	61,9	59,6	P
Κερασέα	Δ. Πλαστήρα	533	565	420	450	528	17,33%	32,1	37,7	Λ
Λαμπερό	Δ. Πλαστήρα	699	800	325	447	333	-25,50%	20,8	15,5	Λ
Μεσενικόλας	Δ. Πλαστήρα	1038	1021	834	927	679	-26,75%	47,1	34,5	Λ
Μορφοβούνιο	Δ. Πλαστήρα	1368	1412	1149	1138	844	-25,83%	41,5	30,8	Λ
Μοσχάτο	Δ. Πλαστήρα	615	691	508	392	333	-15,05%	36,6	31,1	Λ
Ρεντίνη	Δ. Ρεντίνης	1176	1068	612	526	573	8,94%	9,2	10,1	Ο
Αγία Τριάδα	Δ. Σελλάνων	948	1160	990	210	1030	390,48%	20,8	20,0	P
Καλογριανά	Δ. Σελλάνων	818	987	937	804	760	-5,47%	92,4	87,4	P
Μαραθέα	Δ. Σελλάνων	940	1171	1285	1032	1083	4,94%	50,3	52,8	P
Πεδινό	Δ. Σελλάνων	912	1039	957	874	819	-6,29%	41,6	39,0	P
Πρόασπιο	Δ. Σελλάνων	1632	1994	1971	1901	2012	5,84%	64,7	68,4	P
Αγία Παρασκευή	Δ. Σοφάδων	542	641	569	428	415	-3,04%	42,4	41,1	P
Άγιος Βησσαρίος	Δ. Σοφάδων	346	363	266	220	175	-20,45%	17,6	14,0	P
Άμπελος	Δ. Σοφάδων	901	849	753	667	570	-14,54%	38,1	32,6	P
Ανώγιο	Δ. Σοφάδων	224	256	217	222	189	-14,86%	54,1	46,1	P
Γεφύρια	Δ. Σοφάδων	689	747	618	599	550	-8,18%	23,3	21,4	P
Δασοχώρι	Δ. Σοφάδων	567	627	579	499	443	-11,22%	58,7	52,1	P
Καππαδοκικό	Δ. Σοφάδων	577	524	476	569	651	14,41%	59,9	68,5	P
Καρποχώρι	Δ. Σοφάδων	1013	1244	1200	1115	1152	3,32%	68,8	71,1	P
Μασχολούρι	Δ. Σοφάδων	648	743	614	543	495	-8,84%	41,1	37,5	P
Μαιραχάδες	Δ. Σοφάδων	974	946	820	701	686	-2,14%	48,3	47,3	P
Μελισσοχώρι	Δ. Σοφάδων	571	547	47	435	407	-6,44%	46,8	43,8	P
Πασχαλίτσα	Δ. Σοφάδων	752	804	695	548	559	2,01%	24,7	25,2	P
Σοφάδες	Δ. Σοφάδων	4124	4838	4599	5078	5497	8,25%	88,3	95,6	P
Φίλια	Δ. Σοφάδων	882	810	719	641	618	-3,59%	31,7	30,6	P
Ανάβρα	Δ. Ταμασίου	1267	1276	1133	1135	1227	8,11%	34,6	37,4	P
Ασημοχώρι	Δ. Ταμασίου	371	417	407	342	266	-22,22%	38,0	29,6	P
Αχλαδέα	Δ. Ταμασίου	666	754	610	498	454	-8,84%	25,9	23,6	P
Γραμματικό	Δ. Ταμασίου	904	883	860	665	623	-6,32%	19,5	18,3	P
Κτιμένη	Δ. Ταμασίου	702	849	751	586	583	-0,51%	15,2	15,1	Ο
Λεοντάρι	Δ. Ταμασίου	1175	1645	1435	1215	1376	13,25%	40,5	45,9	P
Αστρίτσα	Δ. Φύλλου	482	428	271	534	202	-62,17%	67,6	67,2	P
Ιτέα	Δ. Φύλλου	1480	1791	1600	1257	1521	21,00%	80,1	69,1	P
Λεύκη	Δ. Φύλλου	437	440	335	326	298	-8,59%	23,1	21,1	P
Ορφανά	Δ. Φύλλου	866	650	446	450	428	-4,89%	31,3	29,7	P
Πέτρινο	Δ. Φύλλου	508	581	524	439	374	-14,81%	16,7	14,2	P
Συκεών	Δ. Φύλλου	572	647	524	451	385	-14,63%	18,0	15,3	P
Φύλλου	Δ. Φύλλου	1265	1261	1097	1047	973	-7,07%	43,1	40,0	P
Βλάσιο	Κ. Αθαμανών	320	297	206	148	168	13,51%	8,5	9,7	Λ
Δροσάτο	Κ. Αθαμανών	142	118	69	13	46	253,85%	2,1	7,4	Λ
Κουμπουριανά	Κ. Αθαμανών	698	413	295	134	101	-24,63%	10,6	8,0	Λ
Λεοντίτος	Κ. Αθαμανών	204	193	187	93	126	35,48%	5,9	8,0	Λ
Πετρίλος	Κ. Αθαμανών	834	888	565	247	285	15,38%	7,4	8,6	Λ
Πετροχώρι	Κ. Αθαμανών	155	133	103	92	106	15,22%	10,1	11,6	Λ
Στεφανάδα	Κ. Αθαμανών	421	424	176	85	85	0,00%	2,7	2,7	Λ
Φουντωτό	Κ. Αθαμανών	123	140	92	32	49	53,13%	3,2	4,9	Λ

Δημ. Διαμέρισμα	Νέος ΟΤΑ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ					ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ	
		1951	1961	1971	1981	1991	%81-91	1981	1991
Ν. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ					124898	126805	1,53%	47,4	48,1

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 15. Εκτάσεις, Αγραναπαύσεις, και είδη καλλιέργειών και εκτρεφόμενων ζώων ανά δ.δ. στο Ν. Καρδίτσας

δ. δ.	Δήμος	Έκταση	Καλλιεργούμενη έκταση και αγραναπαύσεις	Βαμβάκι	Σιτηρά	Β. τομάτα	Πρόβατα	Βοοειδή	
								άρρυνα	θήλεα
Ανθηρό	Δ. Αργιθέας	42808	2800	0	0	0	1900	15	67
Αργιθέα	Δ. Αργιθέας	19504	575	0	0	0	160	0	0
Ελληνικά	Δ. Αργιθέας	13604	600	0	0	0	600	0	0
Θερινό	Δ. Αργιθέας	11784	496	0	0	0	340	7	46
Καλή Κώμη	Δ. Αργιθέας	14329	1338	0	0	0	350	0	0
Καρυά	Δ. Αργιθέας	13016	620	0	0	0	160	0	0
Μεσοβούνιο	Δ. Αργιθέας	13503	450	0	0	0	500	0	0
Πετρωτό	Δ. Αργιθέας	21829	1200	0	0	0	840	0	0
Ερμήτσι	Δ. Άρνης	25506	21419	20214	950	0	300	0	0
Κυψέλη	Δ. Άρνης	21620	19800	13107	5172	40	1350	2	4
Ματαράγκα	Δ. Άρνης	29513	23723	18838	2700	0	3500	30	20
Πύργος Κιρίου	Δ. Άρνης	12546	7967	6008	1315	0	1500	10	2
Αργύριο	Δ. Αχελώου	11171	915	0	25	0	725	0	0
Βραγκιανά	Δ. Αχελώου	38815	2470	0	80	0	2800	0	0
Καταφύλλιο	Δ. Αχελώου	25866	1627	0	100	0	1440	0	0
Μαράθος	Δ. Αχελώου	11578	800	0	0	0	500	0	0
Άγιος Ακάκιος	Δ. Ιθώμης	7899	2400	0	9	0	550	18	68
Ελληνόπυργος	Δ. Ιθώμης	18896	2620	300	140	0	520	8	20
Κανάλια	Δ. Ιθώμης	19823	9100	4700	1000	0	2000	30	80
Καππά	Δ. Ιθώμης	5050	3908	2000	325	12	580	2	7
Λοξάδα	Δ. Ιθώμης	4675	2400	850	260	0	2725	3	33
Πύργος Ιθώμης	Δ. Ιθώμης	3975	1300	30	105	0	770	5	35
Φανάρι	Δ. Ιθώμης	18198	10130	7400	455	0	1800	60	217
Χάρμα	Δ. Ιθώμης	1975	2045	900	465	15	500	5	25
Αμράντος	Δ. Ιτάμου	23026	3530	0	8	0	15	0	0
Αμπελικό	Δ. Ιτάμου	5849	3320	250	960	0	550	100	7

δ. δ.	Δήμος	Έκταση	Καλλιεργούμενη έκταση και αγροαναπαύσεις	Βαμβάκι	Σιτηρά	Β. τομάτα	Πρόβατα	Βοοειδή
Καλλιθέρο	Δ. Ιτάμου	21547	10350	8600	600	0	700	10 30
Καροπλέσι	Δ. Ιτάμου	60734	3503	0	0	0	1220	10 162
Καστανέα	Δ. Ιτάμου	34130	3500	0	0	0	770	1 3
Καταφύγιο	Δ. Ιτάμου	15098	4200	0	0	0	900	7 40
Νεράιδα	Δ. Ιτάμου	44028	2395	0	0	0	950	0 5
Ραχούλα	Δ. Ιτάμου	29972	5700	190	895	0	2200	11 20
Απιδέα	Δ. Καλλιφώνου	48904	3077	0	121	0	130	3 38
Δαφνοσπηλιά	Δ. Καλλιφώνου	19481	7560	1300	2566	0	730	0 6
Ζαΐμι	Δ. Καλλιφώνου	5773	5556	3716	135	0	290	0 0
Καλλιφώνι	Δ. Καλλιφώνου	26497	16753	10744	1350	80	1907	0 6
Μολόχα	Δ. Καλλιφώνου	26851	460	0	0	0	7	0 0
Παλιούρι	Δ. Καλλιφώνου	27117	12575	6100	5480	0	1150	35 160
Άγιος Θεόδωρος	Δ. Κάμπου	15421	14360	11600	600	50	1300	10 15
Μακρυχώρι	Δ. Κάμπου	15732	14950	10500	400	0	2840	21 49
Μέλλισα	Δ. Κάμπου	6200	4930	3400	1340	15	970	0 5
Μυρίνη	Δ. Κάμπου	17817	13510	8350	150	0	2000	150 700
Πρόδρομος	Δ. Κάμπου	14089	11300	7242	10	0	1500	40 90
Πελοπούλα	Δ. Κάμπου	7174	5894	3201	1100	0	680	0 39
Σταυρός	Δ. Κάμπου	13967	10165	6200	528	0	1100	3 5
Καρδίτσα	Δ. Καρδίτσας	34246	22000	12484	1970	0	8250	40 330
Αγιοπηγή	Δ. Καρδίτσας	8099	6900	3100	750	27	1800	4 9
Αρτεσιανό	Δ. Καρδίτσας	16098	13900	10582	541	0	800	60 260
Καρδίτσιμαγούλα	Δ. Καρδίτσας	26072	22400	15724	1003	0	3420	67 70
Παλαιοκκλήσι	Δ. Καρδίτσας	14798	11800	7000	300	0	2200	2 2
Ρούσσο	Δ. Καρδίτσας	10773	6061	3329	1040	0	1300	21 56
Αηδονοχώρι	Δ. Μενελαΐδας	26685	410	0	0	0	100	0 0
Βαθύλακκος	Δ. Μενελαΐδας	25626	192	0	0	0	510	0 0
Θραψίμι	Δ. Μενελαΐδας	30885	3600	0	652	0	320	0 3

δ. δ.	Δήμος	Έκταση	Καλλιεργούμενη έκταση και αγροαναπαύσεις	Βαμβάκι	Σιτηρά	Β. τομάτα	Πρόβατα	Βοοειδή
Κέδρος	Δ. Μενελαΐδας	27605	14070	6930	5300	0	1300	0 20
Λουτροπηγή	Δ. Μενελαΐδας	48587	3592	0	1388	0	700	4 106
Λουτρό	Δ. Μενελαΐδας	10452	7100	4460	2088	110	490	0 0
Άγιος Γεώργιος	Δ. Μητρόπολης	18873	3000	80	1060	0	600	0 1
Γεωργικό	Δ. Μητρόπολης	4650	4360	1450	420	0	100	0 5
Κρύα Βρύση	Δ. Μητρόπολης	3650	3400	1237	366	0	317	0 16
Μητρόπολη	Δ. Μητρόπολης	11173	9990	5180	830	0	1200	40 30
Ξινοπέρι	Δ. Μητρόπολης	8824	5900	1227	1950	0	2002	62 50
Πορτίσα	Δ. Μητρόπολης	6599	2100	180	554	0	90	0 0
Φράγκο	Δ. Μητρόπολης	4125	3314	1783	191	0	170	0 0
Μουζάκι	Δ. Μουζακίου	10302	3700	160	30	0	3500	30 135
Αμυγδαλή	Δ. Μουζακίου	5802	400	0	0	0	110	0 0
Ανθοχώρι	Δ. Μουζακίου	17478	1596	0	0	0	790	20 100
Βατσουιά	Δ. Μουζακίου	14028	2410	0	0	0	3100	25 72
Γελάνθη	Δ. Μουζακίου	5177	3435	2270	210	20	500	5 30
Δρακόρυπα	Δ. Μουζακίου	19704	3100	0	50	0	2100	7 45
Ελληνόκαστρο	Δ. Μουζακίου	11628	1400	0	54	0	1150	6 40
Κρυσπηγή	Δ. Μουζακίου	9352	2300	0	48	0	740	0 0
Λαζαρίνα	Δ. Μουζακίου	7877	6000	1720	199	90	500	150 55
Μαγουλίτσα	Δ. Μουζακίου	9459	6300	5340	20	70	1200	83 190
Μαυρομμάτι	Δ. Μουζακίου	16053	6700	1650	1170	20	4100	25 210
Οξυά	Δ. Μουζακίου	27581	2990	0	0	0	1800	7 36
Πευκόφυτο	Δ. Μουζακίου	8377	1600	0	60	0	970	6 24
Πορτή	Δ. Μουζακίου	16703	2650	0	0	0	2240	8 14
Καρβασαράς	Δ. Νεβρόπολης	10827	270	0	0	0	0	0 0
Καρίτσα Δολόπων	Δ. Νεβρόπολης	21273	516	0	0	0	500	2 40
Κρουνέρι	Δ. Νεβρόπολης	11727	1500	0	100	0	1790	4 120
Μπελοκομίτης	Δ. Νεβρόπολης	12414	650	0	0	0	540	23 60

δ. δ.	Δήμος	Έκταση	Καλλιεργούμενη έκταση και αγροναπαύσεις	Βαρβάκι	Σιτηρά	Β. τομάτα	Πρόβατα	Βοοειδή
Νεοχώρι	Δ. Νεβρόπολης	19188	1806	0	16	0	1700	0 5
Πεζούλα	Δ. Νεβρόπολης	12202	1530	0	20	0	590	0 5
Φυλαχτή	Δ. Νεβρόπολης	17553	2400	0	100	0	1200	10 50
Παλαμάς	Δ. Παλαμά	58560	44670	37833	4010	0	3800	3 15
Άγιος Δημήτριος	Δ. Παλαμά	12702	4085	1326	2252	0	2962	0 0
Βλοχός	Δ. Παλαμά	21902	9800	7054	1580	0	3100	0 0
Γοργοβίτες	Δ. Παλαμά	10198	7300	5909	395	0	2000	10 80
Κοσκινά	Δ. Παλαμά	23217	16040	12631	1244	70	2200	80 320
Μάρκο	Δ. Παλαμά	12271	9279	7670	400	0	1900	40 60
Μεταμόρφωση	Δ. Παλαμά	15227	7917	7346	255	0	464	0 3
Αγναντερό	Δ. Παμίσου	18734	14786	12850	365	25	1800	150 200
Κρανέα	Δ. Παμίσου	13423	10600	8443	230	0	700	10 40
Μαγούλα	Δ. Παμίσου	8199	8800	8037	50	0	1624	72 102
Παλαιοχώρι	Δ. Παμίσου	5149	3740	2850	45	0	500	20 140
Ριζοβούνι	Δ. Παμίσου	8349	5490	4650	60	0	940	23 70
Κερασέα	Δ. Πλαστήρα	14003	1645	0	40	0	1500	0 18
Λαμπερό	Δ. Πλαστήρα	21497	500	0	0	0	550	1 6
Μεσενικόλας	Δ. Πλαστήρα	19690	4540	0	0	0	154	0 5
Μορφοβούνιο	Δ. Πλαστήρα	27378	6400	200	714	0	2400	150 60
Μοσχάτο	Δ. Πλαστήρα	10598	1400	100	180	0	850	0 0
Ρεντίνη	Δ. Ρεντίνης	56968	3700	0	0	0	95	6 9
Αγία Τριάδα	Δ. Σελλάνων	9923	8500	5800	150	0	1200	60 250
Καλογριανά	Δ. Σελλάνων	8574	7400	4650	380	0	700	0 75
Μαραθέα	Δ. Σελλάνων	20693	14275	11525	500	50	1700	10 80
Πεδινό	Δ. Σελλάνων	20903	17180	14823	1050	0	900	5 1
Προάστιο	Δ. Σελλάνων	29397	21499	15400	851	1200	2800	130 350
Σοφάδες	Δ. Σοφάδων	57512	50400	39000	9060	100	4860	100 200
Αγία Παρασκευή	Δ. Σοφάδων	10048	8280	4540	540	0	1520	8 32

Άγιος Βησσαρίος	Δ. Σοφάδων	12495	10632	9049	1140	0	5	0	100
Άμπελος	Δ. Σοφάδων	17501	14000	7800	650	0	950	10	15
Άνωγιο	Δ. Σοφάδων	4150	3580	2714	400	0	200	0	0
Γεφύρια	Δ. Σοφάδων	25694	23633	17245	5735	78	950	12	3
Δασοχώρι	Δ. Σοφάδων	8518	7985	5830	420	20	400	0	1
Καππαδοκικό	Δ. Σοφάδων	9500	9304	5770	2510	191	400	10	140
Καρποχώρι	Δ. Σοφάδων	16302	13714	8797	503	0	1500	20	40
Μασχολούρι	Δ. Σοφάδων	13197	10813	8610	1493	0	900	5	15
Μαυραράδες	Δ. Σοφάδων	14597	11682	9150	1270	125	1900	10	7
Μελισσοχώρι	Δ. Σοφάδων	9346	8100	5600	890	0	700	20	30
Πασχαλίτσα	Δ. Σοφάδων	22195	17595	13362	2377	0	1200	14	2
Φιλία	Δ. Σοφάδων	20200	17100	10700	3100	1850	780	11	0
Ανάβρα	Δ. Ταμασίου	32802	18540	12170	3345	680	1700	9	61
Ασημοχώρι	Δ. Ταμασίου	8952	5190	3863	936	0	525	0	4
Αχλαδέα	Δ. Ταμασίου	19154	12500	9380	1840	310	835	0	0
Γραμματικό	Δ. Ταμασίου	34074	28260	22900	4200	120	1750	12	16
Κτιμένη	Δ. Ταμασίου	38584	7500	0	3600	1200	2100	0	0
Λεοντάρι	Δ. Ταμασίου	29932	23250	15400	4250	0	1750	10	70
Αστρίτσα	Δ. Φύλλου	10023	8040	6595	1189	0	400	0	0
Ιτέα	Δ. Φύλλου	25156	18000	13046	1520	180	380	0	1
Λεύκη	Δ. Φύλλου	14027	10150	8410	1000	0	458	0	4
Ορφανά	Δ. Φύλλου	14421	9035	8060	350	0	1050	0	0
Πέτρινο	Δ. Φύλλου	26334	8438	5892	1958	0	1100	10	35
Συκεών	Δ. Φύλλου	25000	11335	3890	5424	0	1050	2	7
Φύλλου	Δ. Φύλλου	24194	22700	20692	1700	0	1100	1	2
Βλάσιο	Κ. Αθαμανών	17379	820	0	0	0	76	3	22
Δροσάτο	Κ. Αθαμανών	6152	200	0	0	0	0	0	0
Κουμπουριανά	Κ. Αθαμανών	12688	630	0	0	0	700	0	0
Λεοντίτος	Κ. Αθαμανών	15659	270	0	0	0	50	0	0
Πετρίκος	Κ. Αθαμανών	33234	1900	0	0	0	300	0	0

δ. δ.	Δήμος	Έκταση	Καλλιεργούμενη έκταση και αγροναπαύσεις	Βαμβάκι	Σιτηρά	Β. τομάτα	Πρόβατα	Βοοειδή
Πετροχώρι	Κ. Αθαμανών	9077	210	0	0	0	160	0
Στεφανιάδα	Κ. Αθαμανών	31104	150	0	0	0	700	0
Φουντωτό	Κ. Αθαμανών	9777	189	0	0	0	0	0
				689188	127975	6748	170396	2344
								6884

Πηγή: ΕΣΥΕ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 📖 Παπαδασκαλόπουλος Αθ., «Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995.
- 📖 Παπαδασκαλόπουλος Αθ., «Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995.
- 📖 Κόνσολας Νικ., «Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997.
- 📖 Βασιλόπουλος Γρ. και Αν. Μπιλά, «Περιφερειακές Ανισότητες και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης στην Ελλάδα 1971-1991», Κέντρο Έρευνας Περιφερειακής Ανάπτυξης «Ιερώνυμος Πίντος», Αθήνα 1995.
- 📖 "Η Προσέγγιση της Αειφόρου Διαχείρισης των Πόρων και της Αγροτικής Ανάπτυξης" στο σεμινάριο Από τον Αγροτικό Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα: Μετασχηματισμοί και Σύγχρονα Δεδομένα του Αγροτικού Κόσμου στην Ελλάδα, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 28/5/1999.
- 📖 "Extension & Development Networks in Greece", στο XVII Congress of the European Society for Rural Sociology (ESRS), workshop 20, MAIX, Κρήτη, 25 - 29/8/1997.
- 📖 "Ο Ρόλος των Γεωργικών Εφαρμογών: Η αναγκαιότητα για συγκρότηση ενός πεδίου ανάδειξης του αναπτυξιακού ρόλου των Γ.Ε.", με τους Α. Παναγιώτου και Δ. Παπαδόπουλο. Εισήγηση στο Συνέδριο "Αγροτική Οικονομία και Πολιτική: Νέοι προσανατολισμοί και αναζητήσεις", ΓΕΩΤ.Ε.Ε, 23 - 24/2/1995.
- 📖 "Ενδογενές δυναμικό της Αγροτικής υπαίθρου: Η σημασία του στις σημερινές διευρυμένες αγορές", στο Συνέδριο Η Δυναμική της Ανάπτυξης στον Αγροτικό Χώρο, διοργάνωση: Κοινοπραξία Ελληνική Μονάδα Εμπύχωσης Δικτύου LEADER II, Ιωάννινα, 12 Οκτωβρίου 2000.
- 📖 "Η δημιουργία των επίλεκτων αγορών ως μοχλός αγροτικής ανάπτυξης", με τους Λ. Καζακόπουλο, Λ. και Ε. Κλωνάρη, στο Αναζητώντας το Αύριο της Ελληνικής Γεωργίας (Πρακτικά του 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας). Επιμ.: Κ. Μάττας, Εκδ. Σταμούλης, Αθήνα, 2001: 136 - 145.
- 📖 "Κανάλια Επικοινωνίας, Δίκτυα Γνώσης και Πληροφόρησης στον Τομέα της Γεωργίας", στο Το σύγχρονο Περιεχόμενο των Γεωργικών Εφαρμογών (Πρακτικά Συνεδρίου Γεωργικών Εφαρμογών), Υπ. Γεωργίας, Αθήνα, 2000: 37 - 46.
- 📖 "Η ανάγκη διαφοροποίησης της λειτουργίας των Γεωργικών Εφαρμογών στην Ελλάδα", με τους Α. Παναγιώτου, Δ. Παπαδόπουλο και Ε. Νέλλα, στο Κράτος και Αγροτικός Χώρος (Πρακτικά του 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας). Επιμ.: Κ. Παπαγεωργίου, Ν. Μαραβέγιας & Π. Σολδάτος, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1996: 419 - 439.
- 📖 "Agricultural Extension in Greece: New Perspectives and Development Priorities", με τους Α. Παναγιώτου και Δ. Παπαδόπουλο, στο Extension at the Cross-roads (Proceedings of

- the 12th European Seminar of Extension Education). Επιμ. Γ. Σιάρδος & Σ. Άνδρουλιδάκης, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσ/νικη, 1996: 31 - 37.
- 📖 Clark R., Krepes J. & J. Spengler (1978), Economics of Aging: A Survey.
 - 📖 Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Κ.Κ.Ε. (1996), Γήρανση και Κοινωνία.
 - 📖 Πρακτικά Ελληνογαλλικού Συνεδρίου Ε.Κ.Κ.Ε. (1998), Ανεργία, Εργασία, Εκπαίδευση, Κατάρτιση στην Ελλάδα και στη Γαλλία.
 - 📖 Σημειώσεις από τις παραδόσεις στο μάθημα: Οικονομική και Κοινωνική Πολιτική. (1998), Γ' Εξάμηνο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
 - 📖 Κίνητρα για τους νέους Αγρότες(1998), Εκδόσεις του Υπουργείου Γεωργίας.

